

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Kriminaalõiguse, kriminoloogia ja
kognitiivse psühholoogia õppetool

Ragne Tsätko

**PEREVÄGIVALD EESTIS
ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA KOHTUPRAKTIKA**

Magistritöö

Juhendaja
professor Jaan Sootak

Tartu
2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Perevägivalda mõiste ja liigitus	6
1.1. Perevägivalda mõiste.....	6
1.2. Perevägivalda liigitus	7
1.2.1. Perevägivalda liigitus vastavalt isikutele, kelle vastu see on suunatud.....	7
1.2.2. Perevägivalda liigitus vastavalt vägivalda vormile.....	12
2. Eestis aset leidva perevägivalda statistika.....	14
3. Õiguslik regulatsioon	24
3.1. Materiaalõigus	25
3.2. Menetlusõigus	32
4. Perevägivalda kehalise väärkohtlemise süütegude lõikes.....	40
4.1. Sissejuhatus	40
4.2. Tegu ja selle tagajärjed.....	40
4.3. Vägivallatseja ja kannatanu.....	44
4.4. Muud kuriteod ja retsidiivus	48
4.5. Menetlused ja karistused	53
4.6. Karistuse mõistmise aluseks olevad asjaolud.....	61
4.7. Käitumiskontroll.....	64
4.8. Lähenemiskeelud ja tõkendid.....	66
Kokkuvõte	69
Summary	76
Kasutatud kirjandus.....	84
Kasutatud muu materjal	89
Kasutatud õigusaktid	90
Kasutatud kohtupraktika	90
Lühendid.....	91

seadusandlikus mõttes (missugune on õiguslik regulatsioon, selle puudused), õigusemõistmise mõttes (kohtute tegevus perevägivaldajuhtumite lahendamisel) kui ka menetluslikus mõttes (uurimisasutuste tegevus perevägivaldajuhtumite käsitlemisel).

Eesmärgist ja uurimisprobleemist lähtuvalt püstitatakse töös kaks peamist hüpoteesi.

Neist esimene hüpotees on: kas perevägivalda puudutav õiguslik regulatsioon on adekvaatne. Sellele hüpoteesile vastamiseks analüüsitakse töös Eesti materiaal- ja menetlusõiguslikku perevägivalda puudutavat regulatsiooni. Menetlusõiguse osas vaadeldakse eelkõige neid õigussätteid, mis seonduvad kannatanu kaitsega. Esitatakse ka mõned muudatusettepanekud kehtiva regulatsiooni täiendamiseks.

Teine töös kontrollitav hüpotees puudutab perevägivaldasejate karistamisega seonduvat ja selleks on: kas Eesti kohtupraktika on perevägivalda ja perevägivaldakurjategijate suhtes liiga leebe. Hüpoteesi kontrollimise käigus analüüsitakse 253 Eestis toime pandud ning 2013. aastal kõigis maakohtutes kohtulahendini jõudnud perevägivaldajuhtumit, milles vägivaldaseja on süüdi mõistetud kehalises väärkohtlemises KarS § 121 alusel, selgitamaks välja, milliseid füüsilise vägivalda tegusid, kuidas ning milliste vahendite abil perekonnas toime pannakse, millised on nendest tegudest saadavad vigastused, kuidas jaguneb naiste ja meeste vaheline suhe vägivaldase toimepanijana, kuidas jaguneb suhe ohvrite vahel, missugused ja kui suured on realselt mõistetavad karistused erinevate kuritegude eest, millistest asjaoludest lähtub kohus karistuse mõistmisel ning missuguseid järeldusi on selle põhjal võimalik teha Eestis aset leidva perevägivalda kohta.

Kohtulahendid on võetud Riigi Teataja avalike kohtulahendite registrist kriminaalkohtumenetluse lahendite seast märksõna „§ 121“ järgi ning selekteeritud kõigi otsingu tulemuseks saadud kohtulahendite seast välja järgnevalt:

- 1) isik oli süüdi mõistetud KarS § 121 alusel;
- 2) kohtuotsuses oli piisavalt esitatud süüdistuse sisu, millest oli võimalik saada infot juhtumi asjaolude kohta;
- 3) süüdistuse sisust oli võimalik järeldada, et tegemist oli perevägivaldajuhtumiga, mis tähendab, et lahendis oli nimetatud kannatanut süüdistatava abikaasaks või elukaaslaseks, lapseks, õeks-vennaks, vanemaks või vanavanemaks, lahendis oli mainitud, et juhtumi puhul oli tegemist perekondlike suhetega või oli muul viisil võimalik vastavat järeldust teha.

Töö esimene osa on teoreetiline. Esimeses peatükis avatakse perevägivalda mõiste erinevates käsitlustes ning esitatakse liigitus vastavalt vägivalda vormile ja vastavalt isikutele, kelle vastu see on toime pandud.

Magistritöö teine pool on empiiriline. Teises peatükis käsitletakse Eestis aset leidva perevägivalda statistilisi andmeid erinevate uuringute ning politseiandmete põhjal, selgitamaks välja perevägivaldaprobleemi ulatust ja juhtumite täpsemat menetlusstatistikat. See on aluseks ning taustainfoks eelkõige kahes järgnevas peatükis läbiviidavale analüüsile, võimaldades perevägivaldaprobleemi süviti lahata.

Kolmandas osas kontrollitakse esimese, õigusliku regulatsiooniga seonduva hüpoteesi paikapidavust läbi Eesti materiaali- ja menetlusõigusliku regulatsiooni analüüsi.

Töö neljandas osas toimub teise, perevägivaldakurjategijate karistamisega seonduva hüpoteesi kontrollimine, mille käigus analüüsitakse 2013. aastal kohtulahendini jõudnud pereliikme vastu toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtumeid.

Töös on kasutatud eesti- ja ingliskeelset õigus- ja sotsioloogiaalast kirjandust. Lisaks toetatakse töös mitmetele perevägivaldasteemalistele või selle teemaga haakuvatele uuringutele, Politsei- ja Piirivalveameti, Justiitsministeeriumi, Statistikaameti ja Riigikohtu statistilistele andmetele, analüüsidele ning analüütilistele ülevaadetele.

1. Perevägivalda mõiste ja liigitus

1.1. Perevägivalda mõiste

Perevägivald ei ole perekonna eraeluline individuaalprobleem. See on ühiskondlik ja sotsiaalne probleem, millel on kaugemale ulatuvad tagajärjed. Seetõttu on perevägivald enamikes riikides aja jooksul muutunud perekonna siseasjast, millega tegeles eraõigus, kriminaalkorras karistatavaks teoks.⁵

Kasutusel on mitmeid mõisteid nagu perevägivald, koduvägivald, lähisuhtevägivald, aga ka paarisuhtevägivald ning soolisel erinevusel põhinev vägivald. Leidub käsitlusi, kus perevägivalda mõistetakse ühe osana lähisuhtevägivallast, mis hõlmab lisaks peresuhetele nii kodu-, paarisuhte- kui ka osaliselt naistevastase vägivalda juhtumeid.⁶ Teistes käsitlustes defineeritakse lähisuhtevägivalda pigem intiimpartneri vastu suunatud vägivallana.⁷ Üldises kõnepruugis suurt erinevust terminitel perevägivald, koduvägivald ning lähisuhtevägivald ei nähta.⁸ Mõiste koduvägivald on üldine mõiste, mis tähistab vägivalda toimepanemise kohta. Perevägivalda mõiste all käsitletakse perekonnas toimuvaid vägivaldseid suhteid, mille käigus kasutab füüsiliselt ja vaimselt tugevam isik teist füüsiliselt ja vaimselt nõrgemat isikut vääralt ära.⁹ Käesolevas töös kasutab autor edaspidi terminit „perevägivald“.

Ühest perevägivalda definitsiooni ei ole esitatud. Ühe võimaliku perevägivalda definitsioonina võib välja tuua 2011. a aprillis välja antud EN naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioonis sõnastatud variandi: „Perevägivald - igasugused füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivalda aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas.“¹⁰ PPA on oma ametlikes dokumentides aga nimetanud lähisuhtevägivalda vaimseks, füüsiliseks või seksuaalseks vägivallaks, mis on suunatud üksteisega lähisuhetes, seadusest tulenevalt seotud või omavahel

---

⁵ M. Väli. Perevägivald - Riigikogu Kantslei Teemaleht. 2012. Nr 9. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://riigikogu.ee/doc.php?172613> 12.12.2013

⁶ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2008. Tallinn: Justiitsministeerium, 2009. Lk 29 ; Lähisuhtevägivald. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus/valdkonnad/lahisuhtevagivald.html> 13.12.2013

⁷ H. Kase. Lähisuhtevägivald. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2004. Lk 11

⁸ M. Linno jt. Perevägivalda levikut soodustavad riskid ja perevägivalda ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Tallinn, 2011. Lk 19. Kättesaadav arvutivõrgus:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55587/Perev%20E4givalda+riskid+ja+ulatus+praktikute+hinnangutes.pdf> , 16.12.2013.

⁹ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2008, lk 30 ; H. Kase, lk 10.

¹⁰ EN naistevastase ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon 11.05.2011 (CETS No. 210), lk 5 - <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%202010%20Estonian.pdf>, 01.05.2014

veresuguluses olevate isikute, sh praeguse ja endise abikaasa või elukaaslase, vanemate või kasuvanemate, vanavanemate, teiste ülenejate ja alanejate sugulaste või hõimlaste vastu.¹¹

Perevägivald mõiste ei täpsusta lähemalt, milliste pereliikmete vahel vägivald aset leiab, samuti ei eristu vägivallatseja ning ohvri sugu.¹² Vägivallateo paneb toime pereliige teiste pereliikmete vastu, seega võib perevägivald seisneda nii mehe vägivallas naise vastu kui ka naise vägivallas mehe vastu, nii vanema vägivallas lapse vastu kui ka lapse vägivallas vanema vastu, samuti laste omavahelises vägivallas.

Mõiste ei määratle ka vägivallaakti toimumise kohta. Vägivallajuhtum võib aset leida nii ohvri kui vägivallatseja kodus kui ka väljaspool seda (tänaval, külas vm).¹³

Oluline on eristada perevägivalda peretulist. Peretüli on impulsiivne, lahendamata konfliktist või emotsionaalsest pingeseisundist tulenev agressiivne käitumine. Teine tüüp, perevägivald, on peamiselt patriarhaalsetel arusaamadatel ja asümmeetrilistel soorollidel põhinev vägivald, mis baseerub partneri üle võimu ja kontrolli kehtestamisel, kasutades psühholoogiliselt, füüsiliselt või seksuaalselt agressiivset käitumist. Nimetatud vägivald on süstemaatiline, ajas eskaleeruv ja ohvrile raskeid tagajärgi põhjustav.¹⁴

1.2. Perevägivalda liigitus

Perevägivalda saab liigitada erinevatel alustel. Järgnevalt vaadeldakse lähemalt kahte enamlevinumat liigitust, milleks on:

- 1) perevägivald vastavalt isikutele, kelle vastu see on suunatud,
- 2) perevägivald vastavalt vägivalla vormile.

1.2.1. Perevägivalda liigitus vastavalt isikutele, kelle vastu see on suunatud

Perevägivald sõltuvalt isikust, kelle vastu see on toime pandud, jaguneb:

- 1) vägivald (intiim)partneri e praeguse või endise abikaasa või elukaaslase vastu, nimetatud ka kui paarisuhtevägivald või mõnedes käsitlustes lähisuhtevägivald;
- 2) vägivald lapse vastu;
- 3) vägivald (vana)vanema vastu;
- 4) vägivald õdede-vendade vm sugulaste-hõimlaste vastu.

¹¹ R. Paabo jt (koost). Lähisuhtevägivalda juhtumid, 2012. Lk 2. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://politsei.ee/dotAsset/286436.pdf>, 18.12.2013

¹² H. Kase, lk 10.

¹³ M. Linno jt, lk 14

¹⁴ Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014, lk 26. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49975/V%E4givalla+v%E4hendamise+arengukava+aastateks+2010-2014.pdf>, 21.12.2013

Vägivald intiimpartneri vastu, mida tuntakse ka paarisuhtevägivalla nime all, sisaldab nii mehe või meespartneri vägivaldset rünnakut intiimpartneri (abikaasa, elukaaslase) vastu kui ka naise või naispartneri vägivaldset rünnakut intiimpartneri suhtes. Meeste vägivald naiste vastu sisaldab tihti seksuaalset vägivalda, on sageli ähvardav, hirmutav ning ohtlik. Meestepoolne vägivald on tihti seotud ka teiste hirmutavate ning sundivate tegudega. Samas kui naiste vägivald meeste suhtes ei oma reeglina samu tunnuseid, mis meeste vägivald, vaid seisneb sageli enesekaitstes ja kättemaksus.¹⁵ Vägivald võib olla nii füüsiline, vaimne, seksuaalne kui seisneda mõnes muus vormis. Rünnaku tagajärjel tekitatakse ohvrile füüsilised vigastused, emotsionaalne trauma või muu kahju.¹⁶

Vägivald intiimpartneri vastu erineb nõ tavalisest vägivallast järgmiste tunnuste poolest:

- 1) ohvri ja vägivallatseja vahel on lähedased suhted (nt abielu);
- 2) ohver on vägivallatsejast kas emotsionaalses, materiaalses või moraalses sõltuvuses;
- 3) pärast vägivallaakti toimepanekut jäävad ohver ja vägivallatseja omavahel samasse ruumi või sama ruumi jagama (nt ühine kodu).¹⁷

Aastate jooksul erinevate läbiviidud uuringute põhjal on ohvrite ja vägivallatsejate vahekord 1:9 Eestis¹⁸, 1:7 Inglismaal¹⁹ ja 1:10 kuni 1:12 USAs²⁰ naiste kahjuks, st 1 meessoost ohvri kohta tuleb 7 kuni 12 naissoost ohvrit. Seega on erinevates riikides erinevatel aegadel läbiviidud uuringute tulemused suhteliselt sarnased. Samas on sellise info üldistamine küsitav eelkõige seetõttu, et naistevastase vägivalla uuringuid on kogu maailmas tehtud oluliselt rohkem, kui meestevastase vägivalla uuringuid. Ka paigutatakse uuringutes erinevad vägivallavormid nõ „ühte patta“ ning üldistatakse tulemused, jättes eristamata nt füüsilise ja vaimse vägivalla, millest viimase puhul võib eeldada, et sugude lõikes on selle kasutamine oluliselt erinev. Samuti kui perevägivald üldiselt on või vähemasti oli lähiminevikus ühiskonnas tabuteema seoses perekonna siseasjadesse sekkumise keelatusena, siis naise vägivald mehe vastu on veel suurem tabuteema lisaks eeltoodule ka meeste häbitunde tõttu.

---

¹⁵ R. Dobash jt. Family. Critical Concepts in Sociology. London: Routledge, 2003. Lk 375.

¹⁶ H. Kase, lk 10

¹⁷ H. Kase, lk 22.

¹⁸ H. Kase, lk 11; A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2011. Tallinn: Justiitsministeerium, 2012. Lk 65; H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Politseistatistika analüüs. Tallinn, 2005. Lk 4. Kättesaadav arvutivõrgus:

http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20775/Perev%20E4givald_L%20E4neEestis2004.2005.Politseistatistika+analyy.pdf, 07.01.2014

¹⁹ S. Foreman, R. Dallos. Social Problems and the Family. London, 1993. Lk 11.

²⁰ N. Frude. Understanding Family Problems. A psychological Approach. West Sussex, 1991. Lk 249 ; L. Bancroft, J. Silverman. Vägivallatseja lapsevanemana. Tartu: Naiste Varjupaik, 2007. Lk 20.

Eestis 2010 a algul avalikustatud Statistikaameti uuringu andmetel puutus paarisuhtevägivallaga elu jooksul kokku 49% küsitletutest.²¹ Vägivallaga oli kokku puutunud 51% uuringule vastanud naistest ja 47% vastanud meestest.²² Väljend „vägivallaga kokku puutuma“ ei täpsusta siinkohal, kumb pooltest oli vägivallaintsidendi initsiaator, kas vägivald leidis aset enesekaitseks või tahtliku ründena. Seetõttu saab sellest uuringust vaid järeldada, et naiste osalus perevägivallajuhtumites ei pruugi olla sugugi olematu.

Seega ei saa kindlasti väita, et perevägivald on ainult meeste vägivald naiste vastu. Samas on tõsise füüsilise vägivalla puhul kahtlemata naissoost kannatajate arv oluliselt suurem, seda juba meeste füüsilise jõu ülekaalu tõttu. Eeldada võib aga, et vaimse vägivalla kasutamine naiste poolt meeste vastu on kindlasti levinum, kui vahekorras 1 meessoost ohver 7-12 naissoost ohvri vastu.

Vägivald lapse vastu seisneb vanema või hooldaja vägivaldses rünnakus lapse vastu, mis toob endaga kaasa füüsilised vigastused, emotsionaalse trauma või muu kahju. Vägivald lapse vastu võib olla nii füüsiline, emotsionaalne kui seksuaalne. Raskeim lastevastase vägivalla liik on intsest ehk lapse seksuaalne ärakasutamine.²³

Perevägivalla puhul võivad lapsed olla otsesed ohvrid, mis juhul vägivald on tahtlikult nende eneste vastu suunatud või sattuda kogemata ohvriks, kui vägivald on suunatud kellegi teise vastu. Samuti on lapsed teiste pereliikmete vahelise vägivalla pealtnägijad või –kuuljad või haaratud teise isiku vastu suunatud vägivald, nt kui laste kaudu manipuleerib üks vanem teisega.²⁴ Teiste pereliikmete vahelise vägivalla pealtnägimine või -kuulmine kahjustab last samamoodi, nagu tema suhtes toime pandud otsene vägivald, seetõttu tuleb ka seda pidada perevägivallaks.

Nii otsese perevägivalla kogemine kui ka teiste pereliikmete vahelise vägivalla pealtnägimine mõjutab last oluliselt. Lisaks füüsilistele kahjustustele võivad lastel tekkida emotsionaalsed, sotsiaalsed ning käitumisprobleemid. Läbielatud vägivald jätab püsiva negatiivse mõju isiksuse arengule ja lapsel kujuneb püsiv vägivald aktsepteeriv käitumismudel. Samuti suurendab lapsena ohvriks olemine oluliselt võimalust sattuda kuritegelikule teele. Nt

---

²¹ Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalla kohta 2008-2009. JST01.

²² Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalla kohta 2008-2009. JST04: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste naiste kokkupuude paarisuhte vägivallaga alates 15. eluaastast elukoha/vanuse/hariduse/rahvuse järgi. JST05: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste meeste kokkupuude paarisuhtevägivallaga alates 15. eluaastast elukoha/vanuse/hariduse/rahvuse järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastast/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014.

²³ H. Kase, lk 11.

²⁴ Laste väärkohtlemine peres. Juhendmaterjal perevägivalla ennetamiseks ja vähendamiseks. 29.11.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40354>, 14.01.2014

Suurbritannias läbiviidud uuringu kohaselt olid alaealiste õigusrikkujate kinnipidamiskeskuses viibivatest lastest 53% kogenud füüsilist väärkohtlemist, 32% hooletussejätmist, 28% emotsionaalset väärkohtlemist ning 14% peresisest seksuaalset väärkohtlemist.²⁵

ÜRO uuringute kohaselt leiab lastevastane vägivald aset igal maal ning on sarnaselt intiimpartnerivastase vägivallaga sageli sotsiaalselt heaks kiidetud ja õiguslikult hukka mõistmata. Statistiliselt kõige levinumad on kahtlemata füüsiline ja seksuaalne lastevastane vägivald. 2002 a kannatas 80-98% lastest oma kodudes füüsilist karistamist.²⁶ Eesti noorte seas 2003 a läbiviidud uuring näitas, et ligi kolmandik küsitletutest oli kogenud vähemalt ühte seksuaalse väärkohtlemise ilmingut.²⁷ 2004 a kümnes EL riigis, sh Eestis, läbiviidud uuring näitas, et seksuaalsete rünnakute ohvriks langevad kuni 7-a laste seas poisid ja tüdrukud võrdselt, alates 7.-st eluaastast tüdrukute osakaal poistega võrreldes suureneb.²⁸ Samas on 3-7 a lapsed kõige suurem seksuaalse väärkohtlemise riskigrupp, sest oma nooruse tõttu on neid kergem mõjutada, nad ei saa toimunut õieti aru ega oska seda sõnades kirjeldada.

Perevägivalda puhul pööratakse tihti suurt tähelepanu just vägivaldale naiste vastu, unustades seejuures lapsed. Ka Eestis on järjest aktiivsemalt hakatud tegelema perevägivalda-probleemiga, rõhutades just naistevastase vägivalda vastu võitlemise olulisust ning rääkides palju naiste kannatustest. Et perevägivalda puhul kannatavad võibolla samapalju või veel rohkemgi ka lapsed, jääb tihti tahaplaanile. Ka erinevad autorid leiavad, et töö naistevastase vägivaldaga on oluliselt aktiivsem ja edukam, võrreldes tööga laste- ja noortevastase vägivalda vastu.²⁹ Samas on vägivald intiimpartneri ja vägivald lapse vastu tihedalt seotud. Üks tuleneb tihti teisest. Nii väidavad erinevad uuringud, et 40-70% meestest, kes kasutavad vägivalda oma naise vastu, teevad seda ka laste suhtes.³⁰ 2005. aastal koostatud Lääne-Eesti politseistatistika analüüsi kohaselt pöörab peaaegu kolmandik, so. 29% vägivaldlatsevatest meestest oma agressiooni ka laste vastu.³¹ Ning ka vastupidi - kui laps kogeb perekonnas vägivalda, on kolmel kuni viiel korral perevägivalda ohvriks ka tema ema.³² Samuti on leitud, et mida tõsisem ning sagedasem on vägivald naise vastu, seda suurem on tõenäosus, et see

²⁵ K. D. Brown Lapsepõlv ja selle seos hilisemate õigusrikkumistega. – I. Rajasaar (toim). Rahvusvaheline konverents „Laps ja vägivald“. Ettekanded. Tallinn: Eesti Lastekaitse Liit, 2001. Lk 30.

²⁶ T. Romith. Children and Youth Victims of Violence in the Family. - M. Gaber (koost). Violence in the EU examined. Ljubljana: University of Ljubljana, 2009. Lk 85.

²⁷ A. Allaste, V. Võõbus, lk 18.

²⁸ T. Romith, lk 86.

²⁹ M. Gaber jt. Gendering Violence against Women, Children and Youth. - M. Gaber (koost). Violence in the EU examined. Ljubljana: University of Ljubljana, 2009. Lk 21.

³⁰ L.Bancroft, J. Silverman, lk 79, 80; H.Kase, lk 66.

³¹ H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Lk 13.

³² M. Gaber jt. lk 22.

saab osaks ka lastele.³³ Seega kui on tuvastatud perekonnas juba üks perevägivalla ohver, võib sealt sagedasti leida ka teisi ohvreid.³⁴

Vägivald vanema (ema, isa, vanaema, vanaisa) vastu hõlmab sarnaselt teiste perevägivaldaliikidega sotsiaalselt isoleeritud inimesi ning pereliikmeid. Kõrge vanuse tõttu halveneb isiku majanduslik seisund ja sotsiaalne staatus, mis asetab inimese kõrgesse riskigruppi, kus ta on kergeks saagiks võimalikule vägivallatsejale. Vanainimesed on sarnaselt väikelastele üsna õrnad, mistõttu juba kerge füüsiline vägivald võib neile põhjustada tõsisid vigastusi. Vanurid ei ole võimelised end füüsiliselt kaitsma ning on tihti oma kuritarvitajast täielikus sõltuvuses. Vanemavastasele vägivallale on omane äärmiselt spetsiifiline suhe kannatanu ja vägivallatseja vahel, mis baseerub ohvri sõltuvusel vägivallatsejast. Kaks tõsisemat riskifaktorit vanuri jaoks ongi vanus ning oma sugulastest sõltuvuse määr.³⁵

Vägivald vanema vastu võib olla nii füüsiline, vaimne, seksuaalne kui seisneda majanduslikus, toitumise või tervisliku seisundiga seonduvas vägivallas. Erinevad uuringud näitavad, et suurem osa vanemavastase vägivalla ohvritest on naised, kes sageli on üle 75 a vanad. Naiste ja meeste suhe vanemavastases vägivallas on vastavalt 67%-32%.³⁶ Üks tõenäolisemaid vanemavastase vägivalla toimepanijaid on vananev vallaline tütar, kes elab koos vanemaga. Statistika kohaselt on kuni 9% noorukieas lapse vanematest kogenud tõsist vägivalda (rusika- ja jalahoobid, hammustused, läbipeksmine), mis on toime pandud noorukieas lapse poolt.³⁷ Üldine vägivalda kogenud eakate inimeste protsent on uuringute kohaselt 2-3% kõigist vanuritest.³⁸ Vanemavastane vägivald on tihti järg aastatepikkusele intiimpartneri- või lapsevastasele vägivallale ning sellega tihedas seoses.

Vägivald õdede-vendade vastu

Vägivalda õdede-vendade vastu peetakse mitmetes käsitlustes ka lastevastase vägivalla alaliigiks. Vägivald selles grupis toimubki valdavalt lapse vastu, erinedes eelkirjeldatud liigist selle poolest, et vägivallatsejaks ei ole mitte täiskasvanu, vaid lapse õde või vend. Seega üldjuhul alaealine isik, sageli ohvriga samaealine. Venna või õe poolt toime pandav vägivald on valdavalt füüsiline või seksuaalne. 1999 a Eestis läbiviidud noorsoouuringu kohaselt

---

³³ L. Bancroft, J. Silverman, lk 80.

³⁴ M. Gaber jt, lk 22.

³⁵ N. Frude, lk 183.

³⁶ M. Baker, J. Dryden. Families in Canadian Society. Toronto: McGraw-Hill Ryerson, 1993. Lk 307.

³⁷ N. Frude, lk 183.

³⁸ M. Baker, J. Dryden, lk 307.

kannatasid Eesti lastest õe või venna poolse seksuaalse ahistamise all 10% tüdrukutest ning 15% poistest.³⁹

1.2.2. Perevägivalda liigitus vastavalt vägivalda vormile

Perevägivalda saab liigitada ka vastavalt vägivalda vormile. Enamlevinud liigitus jaguneb kolmeks:

- 1) füüsiline vägivald;
- 2) vaimne vägivald;
- 3) seksuaalne vägivald, sh abielusisene vägistamine ning igasugune muu sunnitud seksuaalne käitumine.⁴⁰ Seksuaalne vägivald on erinevates käsitlustes paigutatud ka füüsilise vägivalda alaliigiks.⁴¹

Käesolevas magistritöös käsitletakse nimetatud vägivaldavormidest füüsilise vägivaldaga seonduvaid süütegusid, seetõttu autor teiste vormide analüüsil siinkohal pikemalt ei peatu.

Füüsiline vägivald on tahtlik füüsilise jõu kasutamine vastu teise isiku tahtmist, põhjustades teisele inimesele vigastusi, füüsilist valu või surma.⁴² Vägivalla käigus asetatakse ohver tahtlikult füüsilise ja psüühilise ebamugavuse seisundisse, tekitatakse talle tahtlikult kehavigastusi või ei väldita nende tekkimise võimalust.⁴³ See on igasugune tahtlik tegevus, mis kahjustab ohvri füüsilist terviklikkust. Füüsiline vägivald ulatub kinnihoidmisest ning laksuandmisest kuni reaalse tapmiseni. Perevägivalda puhul seisneb füüsiline vägivald lisaks tavapärasele löömisele ja peksumisele nt juustest tirimises (juukseidpidi lohistamine, juuste väljatõmbamine), liikumise takistamises (kinnihoidmine ja –sidumine), kägistamises, lämmatamises (mingi esemega, nt padi), relva kasutamises (lisaks külm- ja tulirelvadele ka nt kahvel),⁴⁴ põletamises, uputamises.⁴⁵ Laste puhul kasutatakse sagedasti veel raputamist, togimist-nügimist, tõukamist, näpistamist, küünistamist jmt.⁴⁶ Kaudne füüsiline vägivald

---

³⁹ K. Papp jt. KISS (Küpsemine Inimsuhted Sõbrad Seksuaalsus): noorsoouuring 1999. Tartu: Guttenberg, 2001. Lk 44.

⁴⁰ J. Hearn. Education as Intervention against Men's Violence to Known Women: Research, Policy and Practice Perspective. - M. Eliasson (koost). Undoing Harm. Uppsala: Uppsala universitet, 2004. Lk 18; H.Kase, lk 9,10.

⁴¹ H. Ferguson jt. Ending gender-based violence: A call for global action to involve men. Stockholm: Sida, 2004. Lk 67.

⁴² Vägivalla liigid paarisuhtes. Juhendmaterjal perevägivalda ennetamiseks ja vähendamiseks. Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40353>, 14.01.2014

⁴³ R. Soonets jt. Laste väärkohtlemine. Tartu: Atlex, 1997. Lk 95.

⁴⁴ H. Kase, lk 8.

⁴⁵ Laste väärkohtlemine peres. Juhendmaterjal perevägivalda ennetamiseks ja vähendamiseks.

⁴⁶ D. Gough. Lastekaitse süsteemide ja teenuste arendamine. – I. Rajasaar (toim). Rahvusvaheline konverents „Laps ja vägivald“. Ettekanded. Tallinn: Eesti Lastekaitse Liit, 2001. Lk 17; Laste väärkohtlemine peres. Juhendmaterjal perevägivalda ennetamiseks ja vähendamiseks

seisneb nt lemmikloomade vm ohvrile lähedaste olendite või inimeste piinamises või tapmises.⁴⁷

Lisaks eelnimetatud kolmele vägivalda vormile tuntakse veel erinevaid vägivalda vorme nagu majanduslik vägivald, mis väljendub selles, et ohvril puudub võimalus rahale ligi pääseda või on tal keelatud tööle minna; toitumisega seonduv vägivald, mis puhul ohver ei saa piisavalt toitu või manipuleeritakse ohvriga keelates toitu teistele pereliikmetele; tervisliku seisundiga seonduv vägivald, mis sisaldab sunnitud aborte või rasedusi, rünnakuid raseduse ajal, kontrolli tervisliku seisundi või muu heaolu üle; sotsiaalne vägivald, mille käigus leiab aset kontroll suhtluse üle sõprade, teiste pereliikmete, sugulastega, muude sotsiaalsete kontaktide, külaskäikude, telefonikõnede üle; ruumiline ja ajaline vägivald, mille puhul kontrollitakse ohvri liikumist kodust väljaspool või kindlaid tegevusi; esindusega seonduv vägivald, mille käigus kontrollitakse ohvri väljanägemist, riietumist jmt;⁴⁸ materiaalne vägivald, mis seisneb akende, uste, mööbli lõhkumises ning asjade viskamises; latentne vägivald, mis on mõjutatud mingist varasemast sündmusest.⁴⁹ Nagu käesoleva töö eelmises punktis nimetatud, on ka vägivalda tunnustajaks olemine üks perevägivalda liike, mis iseäranis sagedasti saab osaks lastele. Mitmeid nimetatud vägivalda vormidest peetakse üldises käsitluses vaimse või ka füüsilise vägivalda alla kuuluvaks.

Perevägivalda ei ole võimalik määratleda üheselt, mingi kindla kriteeriumi järgi. Perevägivalda olemuse mõistmisel on oluline roll erinevatel definitsioonidel, oletustel, mis on tehtud kultuuriliste seisukohtade kohta ning ideoloogilistel uskumistel, mis kõik koos üksteist täiendades aitavad mõista, kuidas perevägivald tekib ja kuidas seda on kõige parem kohelda ning ennetada. Perevägivalda on defineeritud eelkõige kui käitumismudelit, millele on iseloomulik kontrolli kasutamine ja võimu kuritarvitamine perekondlikus suhtes ühe isiku poolt teise isiku suhtes.⁵⁰ Perevägivald võib avalduda eelnimetatud vägivalda vormides, aga ka muudel viisidel. Enamasti on perevägivalda puhul tegemist kombinatsiooniga eelnimetatutest.

---

⁴⁷ H. Kase, lk 8.

⁴⁸ J. Hearn, lk 18.

⁴⁹ A. Sild. Lähisuhtevägivald. Ettekanne naiste varjupaikade töötajate ja koostööpartnerite koolitusel 28.-29.08.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: http://naisteliin.ee/files/76_LSV.pdf, 17.01.2014

⁵⁰ S. Perttu, V. Kaselitz. Kuidas aidata perekonda, milles esineb vägivalda – juhiseid tervishoiutöötajatele. Tartu: MTÜ Naiste Varjupaik, 2006. Lk 7.

2. Eestis aset leidva perevägivalda statistika

Järeldusi Eestis esineva perevägivalda kohta on võimalik teha läbiviidud uuringute ning koostatud statistika põhjal. Uuringuid perevägivalda, eriti just paarisuhtevägivalda teemal on Eestis läbi viidud alates 2001 aastast.⁵¹ Uuringud on olnud erineva teemapüstitusega ja suunatud perevägivalda erinevate tahkude uurimisele (nt 2003 a läbiviidud küsitlus meedikute seas perevägivalda all kannatavate naiste tervise kohta või 2001 a läbiviidud uuring, mis kaardistas isikuvastast vägivalda Eestis, suunitlusega uurida inimeste ootusi politsei poole pöördudes). Seetõttu ei ole neist saadud andmed ühesed ning piisavalt stabiilsed, et korrektseid ja adekvaatseid järeldusi teha.

Statistilisi andmeid Eestis realselt aset leidva perevägivalda kohta on samuti vähe ning need on mõneti kaootilised. Alles 2009. aastal viis Statistikaamet läbi esimese üleriigilise konkreetset paarisuhete vägivalda selgitava uuringu, mille kohaselt puutub aasta jooksul Eesti täiskasvanud elanikest 95 000 ehk ca 7%⁵² kokku paarisuhte vägivallaga.⁵³ Oma elu jooksul on paarisuhte vägivallaga kokku puutunud 49%, ehk peaaegu pool täiskasvanud elanikkonnast.⁵⁴

Vaimset vägivalda on oma elu jooksul kogenud 41% naistest ning 36% meestest, seda esineb kolme vägivalda liigi seas ka kõige enam. Füüsiline vägivald on osaks saanud 37% küsitluses osalenud naistest ning 29% meestest. Seksuaalset vägivalda on oma partneri poolt kannatanud 7% naistest, aga mitte ükski vastanud meestest.⁵⁵ Analoogne tulemus (5%) on saadud ka 2005. aastal koostatud Lääne-Eesti politseistatistika uuringus.⁵⁶ Välisriikide statistikaga võrreldes võiks seksuaalse vägivalda osakaalu suuremaks pidada. Võrdluseks nt Türgis kogeb 36% abielunaistest aegajalt abielusisest vägistamist ja 16% kannatab seda regulaarselt.⁵⁷ Samas võib eeldada, et ajaloolisest ja kultuurilisest taustast ning patriarhaalsetest arusaamadest tulenevalt on iseäranis idamaades ja ka arengumaades seksuaalse perevägivalda

---

⁵¹ H. Kase, lk 23 ; Uuringute ja analüüside nimekiri. Vägivallakuriteod. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/vagivald>, 25.01.2014

⁵² Protsendi arutamisel on aluseks võetud Eesti rahvaarv Statistikaameti andmete järgi. Statistikaamet korrigeeris aastate 2000-2013 rahvaarvu. Statistikaameti pressiteade 17.01.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.stat.ee/72428>, 29.04.2014

⁵³ Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST11: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste kokkupuude paarisuhte vägivallaga viimase 12 kuu jooksul elukoha järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/04Viimase_12_kuu_jooksul/04Viimase_12_kuu_jooksul.asp, 14.01.2014

⁵⁴ Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST01.

⁵⁵ Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST04 ja JST05.

⁵⁶ H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Lk 22.

⁵⁷ H. Kase, lk 25.

esinemine suurem ning sellest tulenevad ka sedavõrd suured erinevused statistilistes näitajates.

Tabel 1. Kokkupuude paarisuhtevägivallaga elu jooksul sugude lõikes

	Ei ole kokku Puutunud	Vaimne vägivald	Füüsiline vägivald	Seksuaalne vägivald
Kokku	51%			
Naised	49%	41%	37%	7%
Mehed	53%	36%	29%	-

Allikas: Statistikaamet. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastas_t/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014

Nimetatud uuringu miinuseks on asjaolu, et küsitlusest ei selgu, kas vastaja oli toimunud intsidendis ohver või hoopis ise vägivallatseja, kellele partner osutas vastupanu. Seetõttu ei saa uuringust teha järeldusi vägivallajuhtumi algataja suhtes. Järeldusi saab teha vaid perevägivallajuhtumite sageduse kohta perekondades.

Perevägivallaga puutuvad kõige enam kokku kaks vanusegruppi: 15–29-aastased ning 30-49-aastased, mõlemas vanusegrupis on 26% vastanutest kogenud nii vaimset kui füüsilist ja seksuaalset vägivalda. Palju ei jää maha neist ka vanusegrupp 50-64-aastased, kelle seast vägivallakogemusega on 23% vastanutest. Kõige vähem puutuvad perevägivallaga kokku 65–74-aastased, kellest 68% ei ole uuringu andmetel perevägivalla ohvriks langenud.⁵⁸

Siiski on Eesti uuringus selgunud 32% vanemaealistest, kes on oma elus perevägivalda kannatanud, hüppeliselt suurem protsent, kui mujal maailmas erinevates läbiviidud uuringutes tulemuseks saadud 2-3% vanuritest.⁵⁹ Seda erinevust võib ilmselt selgitada uuringute erinevusega, eelkõige sellega, et Statistikaameti uuringust ei selgu, kas vanemaealisi küsitledes sooviti infot just nende hilisemas eas aset leidnud perevägivalla kohta või peeti silmas kogu isiku elu jooksul kogetud vägivalda.

Nimetatud arvandmetest võib järeldada, et perevägivald ei ole üksnes nooremate inimeste probleem, vaid esineb Eestis kõigis vanuseastmes inimeste seas üsna ühtlaselt, ohustab inimest igal tema eluetapil ning üpris intensiivselt.

⁵⁸ Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalla kohta 2008-2009. JST06: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste kokkupuude paarisuhte vägivallaga alates 15. eluaastast elukoha/vanuse/hariduse/rahvuse järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastast/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014.

⁵⁹ M. Baker, J. Dryden. Lk 307.

Tabel 2. Kokkupuude paarisuhtevägivallaga elu jooksul vanuste lõikes

	Ei ole kokku puutunud	Vaimne vägivald	Vaimne ja füüsiline/ seksuaalne vägivald	Füüsiline/ seksuaalne vägivald
Kokku	51%	15%	23%	11%
15-29-aastane	46%	15%	26%	12%
30-49-aastane	48%	16%	26%	10%
50-64-aastane	49%	17%	23%	11%
65-74-aastane	68%	12%	13%	8%

Allikas: Statistikaamet. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastas_t/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.02.2014

Lastevastase vägivalla uuringuid on Eestis aastate jooksul läbi viidud samuti mitmeid. Ükski neist uuringutest pole paraku selline, mis analüüsiks põhjalikumalt just perekonnas laste vastu toimepandavat vägivalda. Seetõttu on sellealased andmed veelgi puudulikumad, kui paarisuhtevägivalda puudutav statistika ning konkreetseid järeldusi lastevastase vägivalla kohta perekonnas teha ei saa.

2002 a läbiviidud teismeliste väärkohtlemise uuringus teatasid 93% vastanutest vähemalt ühe väärkohtleva situatsiooni kogemusest oma elus, täpsemalt perekonnas. Vaid 10% poistest ja 5% tüdrukutest polnud kordagi väärkohtlemist kogenud. Kõige levinumateks väärkohtlemise vormideks olid selle uuringu kohaselt emotsionaalne ja seksuaalne väärkohtlemine. Enam kannatasid väärkohtlemise all tütarlapsed.⁶⁰

Unicef viis 2001 a Eestis läbi uurimuse „Noorte hääled“, mille käigus küsitleti 400 last vanuses 9-17 a. Selles uuringus väitis 63% vastanutest, et tema kodus esineb vägivaldset või agressiivset käitumist. Nimetatud vastajatest 18% väitsid, et kodus lüüakse ja karjutakse ning 44%, et karjutakse, aga ei lööda. Vägivaldse või agressiivse käitumise sageduse kohta leidsid pooled lastest, et see toimub harva, 16% leidis, et see toimub väga sageli ning 25%, et seda juhtub mõnikord. Vägivaldse või agressiivse käitumise põhjuste kohta arvas 66% lastest, et selle põhjuseks on perekondlikud probleemid (vanemad, õed-vennad või teised pereliikmed tülitsevad või vaidlevad, inimesed teevad üksteisele haiget või loobivad asju, vanemad on halvas tujus, keegi on alkoholi tarbinud või muu).⁶¹ Uuringust ei selgu, kui suur osa kodus esinevast vägivaldsest või agressiivsest käitumisest oli suunatud just lapse vastu.

⁶⁰ A. Allaste, V. Võõbus, lk 17 ; Laste väärkohtlemise diagnostikasüsteem, lk 2. Tallinn, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://www.yumpu.com/et/document/view/13949345/laste-vaarkohtlemise-diagnostikasusteem-sotsiaalministeerium>, 17.02.2014

⁶¹ Eesti noored arvavad, et... ÜRO Lastefondi uurimus. Tallinn: UNICEFi Eesti Rahvuskomitee, 2001. Lk 68, 69, 76, 77.

Värskeim uuring on 2012 a Riigikantselei, Sotsiaalministeeriumi ja Õiguskantsleri Kantselei koostöös teostatud „Lapse õiguste ja vanemluse monitooring“. Uuringus küsiti lastelt muuhulgas nendega juhtunud negatiivsete sündmuste kohta. Lastele loetleti ette võimalikud nendega juhtuda võivad negatiivsed sündmused, milleks olid kiusamise all kannatamine, koolis löömine, vägivallaga ähvardades millegi nõudmine, varguse osaks langemine, löömine nii tugevasti, et vajalik on arstiabi, õpetajapoolne ebaõiglane käitumine, õpetajapoolse halva käitumise hirmus koolist puudumine ja teiste laste kiusamise hirmus koolist puudumine. Lapsed kurtsid kõige enam koolikiusamise ning kaaslaste poolt löömise üle, samuti õpetajate poolt ebaõiglase käitumise üle. Kodus pealt nähtud vägivalda nimetasid 13% vastanud lastest, kellest 2% nägid seda pidevalt. Nimetatud vastus oli negatiivsete sündmuste pingereas alles kuuendal kohal.⁶² Küsitlusest on aga täiesti välja jäänud küsimus, kas laps kannatab vägivalda koduseinte vahel. Arvestades perevägivallaprobleemi tõsidust, mida kinnitavad ka kaks eespool välja toodud laste seas läbiviidud uuringut, jääb selline lähenemine autorile arusaamatuks.

Eeltoodud andmed põhinevad elanikkonna seas läbiviidud küsitlustel, seega hõlmavad need infot kogu asetleidnud vägivalla kohta: nii sellise vägivallatsemise, mis jõuab seadusesilmade ette kui ka sellise, mis jääb koduseinte vahele varjatuks. Andmed nende perevägivallajuhtumite kohta, mis viimasel paaril aastal on jõudnud politseisse ning sealt edasi kohtusse, on alljärgnevad.

Politsei- ja Piirivalveameti andmetel registreeriti 2012. aastal perevägivallajuhtumeid 2800. See on 27% rohkem, kui eelmisel aastal (2021 juhtumit).⁶³ Justiitsministeeriumi andmetel registreeriti 2013. aastal 2752 perevägivallakuritegu, mis on 23% rohkem, kui 2012. aastal (2231). Erinevus JM ja PPA andmetes tuleneb asjaolust, et JM andmed on võetud vägivallaepisoodide sisust märksõnade abil ja seetõttu ei kajastu seal kõik perevägivallajuhtumid.⁶⁴ Hoolimata arvandmete erinevusest saab nentida perevägivallajuhtumite registreerimise kasvu võrreldes eelmise aastaga ja seda peaaegu viiendiku võrra. See asjaolu ei näita tõenäoliselt mitte perevägivallajuhtumite hüppelist kasvu eelneva aastaga võrreldes, vaid on pigem tõenduseks, et teadlikkus perevägivallajuhtumitest on tõusnud ja ohvrid või ka vägivallast teadlikud teised isikud julgevad ja tahavad rohkem politsei poole

---

⁶² M. Karu jt. Lapse õiguste ja vanemluse monitooring. Laste ja täiskasvanute küsitluse kokkuvõte. Tallinn, 2012. Lk 28 jj. Kättesaadav arvutivõrgus: http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooringu_kokkuvote.pdf, 28.01.2014

⁶³ R. Paabo jt (koost), lk 5.

⁶⁴ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Tallinn: Justiitsministeerium, 2014. Lk 28.

pöörduda. Samuti on võimalik, et politsei, kellele perevägivald on aasta-aastalt suuremaks prioriteediks muutunud, on hakanud selleteemalisi kuriteoteateid tõsisemalt võtma ja menetlust lihtsamalt alustama.

Kõigist perevägivallajuhtumitest 43% toimus elukaaslaste või endiste elukaaslaste vahel, 27% abikaasade või endiste abikaasade vahel. Seega moodustas paarisuhtevägivald kõigist registreeritud perevägivallajuhtumitest 2012 aastal 70%. Laste ja teiste pereliikmete vaheline perevägivald on antud uuringus jäetud eristamata, kokku moodustas see kõigist juhtumitest 31%.⁶⁵ Võrdluseks võib välja tuua, et sisuliselt sama tulemus saadi ka 2005. aastal läbiiviidud Lääne-Eesti politseistatistika analüüsis, mille kohaselt teostatakse 70% perevägivallajuhtumitest intiimpartneri poolt.⁶⁶

Kõigist 2013. aastal toimepandud kuritegudest moodustas perevägivald hinnanguliselt 7%, kõigist vägivallakuritegudest 35%. 2012. aastal olid need numbrid vastavalt 5,5% ja 28%. Perevägivallajuhtumitest 78% moodustasid kehalise väärkohtlemise juhtumid KarS § 121 alusel, mis on 39% kõigist Eestis aset leidnud kehalise väärkohtlemise juhtumitest. Seda on ligi 20% rohkem, kui 2012. aastal. 12% perevägivalla juhtumitest moodustasid ähvardamise juhtumid KarS § 120 alusel ning 5% piinamise juhtumid vastavalt KarS §-le 122.⁶⁷

Nagu eespool nimetatud, moodustas 2012. aastal laste ja teiste pereliikmete vaheline perevägivald kõigist juhtumitest 31%, seejuures täpsemalt eristamata, kui suur osa sellest toimus laste vastu.⁶⁸ 2005. aasta Lääne-Eesti politseistatistika analüüsi kohaselt langeb kolmandik perevägivalda pealtnägevatest lastest ise perevägivalla ohvriks.⁶⁹ Samas oli Lääne politseiprefektuuri 2012. aasta aastaülevaate andmetel nimetatud maakonnas lastega seotud perevägivalla juhtumeid 40%, mis on 4% vähem, kui 2011. aastal. Seejuures lapse juuresolekul leidis aset 37% kõigist juhtumitest, laps ise oli vägivalla ohvriks 3% juhtudest.⁷⁰ Eelnevast tulenevalt on näha, et Eestis kogutava statistika andmed on üsna erinevad. Samas räägib ülemaailmne statistika hoopis teist keelt. Nt WHO 2002 aastal koostatud raport vägivalla ja tervise kohta väidab, et 2002 aastal kannatasid 80-98% lastest kodudes füüsilise karistamise all.⁷¹ USA, kus on väärkohtlemist äärmiselt palju uuritud, viimaste uuringute kohaselt on laste väärkohtlemisest mõjutatud 30-50% populatsioonist.⁷² Kahtlemata sõltuvad

⁶⁵ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2012. Tallinn: Justiitsministeerium, 2013. Lk 48.

⁶⁶ H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Lk 10.

⁶⁷ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Lk 28

⁶⁸ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2012. Lk 48.

⁶⁹ H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Lk 13.

⁷⁰ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2012. Lk 53.

⁷¹ T. Romith, lk 85.

⁷² Laste väärkohtlemise diagnostikasüsteem, lk 2.

uuringutulemused täpsest ülesandepüstitusest, esitatud küsimustest ja paljudest teistest faktoritest ning võivad seetõttu erineda. Kõrvutades siiski ülemaailmse statistika numbreid ning eelnimetatud JM poolt esitatud lastevastase vägivalla statistika andmeid erinevates uuringutes laste poolt esitatud andmetega, võttes lisaks arvesse ka mitmete autorite poolt esitatud seisukohti,⁷³ võib arvata, et realselt kannatavad lapsed peredes siiski rohkematel juhtudel nende vastu suunatud otsese vägivalla all, kui väidab Eesti politseistatistika. Autor leiab, et nimetatud võrdlus kinnitab asjaolu, et väga suur osa laste vastu toimepandavast jääb koduseinte vahele ning info neist politseini ei jõua. Selle põhjuseks võib paljuski olla asjaolu, et meie ühiskonnas on laste füüsilist karistamist (tutistamist, käe, vitsa või rihmaga löömist) peetud aastakümneid normaalseks kasvatusviisiks. Laste karistamist peab teatud olukordades õigustatud kasvatusmeetodiks 38% eestlasi.⁷⁴ Olgugi, et ühiskondlikult tervikuna ollakse laste füüsilise karistamise vastu pidades seda vägivallaks, on reaalne olukord selles valdkonnas siiski teine.

Sarnaselt muu perevägivallaga leidis ka laste vastu 2013. aastal aset enim kehaline väärkohtlemine, seda 65% kõigist lastevastase perevägivalla juhtudest. Sellele järgnesid 13% juhtudest piinamine ning 13% juhtudest seksuaalkuriteod (vägistamine ja sugulise kire vägivaldne rahuldamine, sh lapseealisega) ning 5% juhtudest ähvardamine.⁷⁵

2012. aastal jäeti menetlus alustamata 10% perevägivallajuhtumitest. 2011. aastal toimus see 15% juhtudest. Menetluse alustamata jätmise peamiseks põhjuseks on enamasti asjaolu, et ohver ei avalda selleks soovi.⁷⁶ Kuigi kuritegude menetlemine toimub nõ avalik-süüdistuslikult ja erasüüdistusmenetlusi erinevalt varasemast enam ei eksisteeri, on menetluse alustamisel sageli ohvipoolne initsiatiiv siiski oluline. Nimelt esineb olukordi, mil kannatanu ei pöördu arsti poole ega näita üles muud huvi menetluse vastu. Sel juhul on politseil praktiliselt võimatu tagantjärele vägivallajuhtumit tõendada. Eeldatakse, et muid tõendeid kogumata ja menetlustoiminguid tegemata ei vii uurimine kriminaalasjas lahendini. Levinud on ka juhtumid, mil kannatanu ning kahtlustatav ära lepivad ega soovi kriminaalmenetluse jätkamist, väites, et tegu oli arusaamatusega ja vägivalda ei esinenud või oli see vastastikune.

---

⁷³ Vt käesoleva töö p 1.2.1.

⁷⁴ Sotsiaalkampaania "Käed on hoidmiseks, mitte karistamiseks" tutvustusmaterjal. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.sinamina.ee/ee/projektid/sotsiaalkampaaniad-2/kaed-on-hoidmiseks-taust/>, 10.03.2014

⁷⁵ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Lk 31.

⁷⁶ J. Salla, L. Surva. Perevägivalla juhtumite menetluspraktika 2010. Lk 4. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%E4givalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf>, 10.03.2014

Esineb ka juhtumeid, mil mõlemad isikud on saanud vigastusi. Seetõttu ei ole võimalik täpselt aru saada, kes kaitses ennast teise rünnaku eest ja kes oli ründaja.⁷⁷

2010 a lõpetati 45% kõigist alustatud perevägivalla juhtumitest otstarbekusest, millest 53% omakorda toimus avaliku menetlushuvi puudumise tõttu KrMS § 202 alusel, 42% leppimise kaudu KrMS § 203¹ alusel ja 5% muudel põhjustel, nt alaealiste komisjoni saatmise tõttu. 31% menetlustest lõpetati menetluse aluse puudumise tõttu KrMS § 200 ja § 199 lg 1 p 1 alusel ning 24% menetlustest jõudis realselt kohtuotsuseni, mis puhkudel karistuseks mõisteti 53% juhtudest tingimisi vangistus, 20% juhtudest ÜKT, 14% juhtudest rahaline karistus ning 13% juhtudest reaalne vangistus.⁷⁸

Teatavasti on oportuuniteedi- ehk otstarbekuse põhimõtte eesmärgiks tagada eelkõige raskemate kuritegude menetlemine, säästes bagatelldeliktide arvelt aega ja raha. Otstarbekuse põhimõttest lähtudes sorteeritakse välja vähese tähtsusega kuriteod, mille puhul pole edasine menetlus ratsionaalselt põhjendatud.⁷⁹ Seejuures on sätte kohaldamise üheks peamiseks tingimuseks, et kuriteo toimepannud isiku süü ei ole suur. Süü suuruse hindamisel eeldatakse muuhulgas, et isiku süüd kergendavad asjaolud oleksid raskendavate asjaolude suhtes sisulises ülekaalus.⁸⁰ Seega kui perevägivallajuhtumite puhul kaasneb automaatselt raskendava asjaoluna KarS § 58 p 3 kohaselt süüte toimepanemine perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes, siis selleks, et oleks alust lõpetada kriminaalmenetlust otstarbekusest, peab süüd kergendavaid asjaolusid esinema seda enam.

Avalik menetlushuvi on üldpreveniivsetest eesmärkidest lähtuvalt olemas, kui ühiskonna usk õiguse kehtivusse kannataks kriminaalmenetluse lõpetamise korral.⁸¹ Ka riigi peaprokurör on leidnud, et avalik menetlushuvi eksisteerib, kui kuritegu on toime pandud elusfääris, mille vastu on avalikkusel eriline usaldus.⁸² Kuivõrd riigil on juba põhiseadusest tulenevalt kohustus perekonda ja pereelu kaitsta, võib pereelu nimetatud erilise usalduse all olevasse elusfääri kuuluvaks pidada. See tähendab, et perevägivallajuhtumite puhul eksisteerib üldjuhul avalik menetlushuvi ja nende juhtumite lõpetamine nimetatud paragrahvi alusel ei saa toimuda kergekäeliselt, vaid tõepoolest kõige kergemate kuritegude puhul.

⁷⁷ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2008. Lk 36.

⁷⁸ A. Ahven jt (koost.) Kuritegevus Eestis 2012. Lk 49 ; J. Salla, L. Surva, lk 2.

⁷⁹ N. Aas. KrMS komm § 202 p.2.1. – E. Kergandberg, P. Pikamäe (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2012.

⁸⁰ N. Aas, § 202 p 7.3.

⁸¹ N. Aas, § 202 p 8.3.

⁸² Riigi peaprokuröri juhis 12.04.2007 nr RP-1-4/07/3 p 5. Prokuratuuri koduleht. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.prokuratuur.ee/sites/www.prokuratuur.ee/files/elfinder/article_files/Riigi%20peaprokur%C3%B6ri%20juhis%20KrMS%20202-203%27%20kohaldamise%20kohta%20koos%20muudatustega%20%2023%2012%202009.pdf, 29.04.2014

Antud sätte kohaldamise eelduseks on isiku poolt kriminaalmenetluse kulude tasumine. Samuti on kohtul õigus määrata isikule lisakohustus maksta teatud summa riigi tuludesse või sihtotstarbeliseks kasutuseks või teha üldkasulikke tööd. Lisakohustuste täitmise näol on isiku jaoks põhimõtteliselt ikkagi tegemist sanktsiooniga, seega ei saa väita, et kriminaalmenetluse lõpetamisel KrMS § 202 alusel on perevägivallatseja täiesti karistamatult pääsenud.

KrMS § 203¹ kohaselt toimub kriminaalmenetluse lõpetamine juhtumitel, mil kannatanu ja süüdistatav on omavahel leppinud. Leppimine on kahtlemata kriminaalmenetluse mõttes oluline instituut. Tekib aga küsimus, kui õigustatud see siiski on niisugustes olukordades nagu perevägivalla puhul aset leiab, mil tegemist ei pruugi olla ühekordse ja juhusliku süüteoga. Perevägivallajuhtumite praktika on näidanud, et leppimine ei pruugi sageli oma eesmärgi kanda, vaid on üksnes ajutise toimega: järgmine vägivallainsident võib varem või hiljem taas aset leida ning selle tagajärjed kannatanule senisest raskemaks kujuneda.

Kriminaalmenetluse lõpetamine menetluse aluse puudumise tõttu KrMS § 200 ja § 199 lg 1 p 1 järgi tähendab seda, et võib puududa nii tegu karistusõiguse mõttes kui ka, et toimepandud tegu ei vasta üheleegi kuriteole. Perevägivalla mõttes leiavad sellised situatsioonid aset ilmselt juhtudel, kui toimunud on küll peretüli, kuid isiku poolt teostatu ei osutu nt kehaliseks väärkohtlemiseks KarS § 121 alusel või on tegemist vaimse vägivallaga, mis ei ole Eesti õiguse kohaselt karistatav. Ilmselt esineb siinkohal ka juhtumeid, kus on tegemist tõendamisprobleemidega. Tegu on küll toime pandud, kuid tõendid (nt meditsiinilised dokumendid vigastuste kohta vmt) või tunnistajad selle kohta puuduvad, jääb vaid kannatanu sõna süüdistatava vastu ja selle põhjal on keeruline kriminaalasja lahendini viia.

Seega kui orienteeruvalt 10-15% perevägivallajuhtumite puhul jäetakse menetlus alustamata, registreeritud perevägivallajuhtumitest ainult veerand jõuab realselt kohtusse ning ülejäänud 3/4 juhtumitel kriminaalmenetlus lõpetatakse, siis on ilmselgelt menetluse alustamata jätmiste ja menetluse lõpetamiste osakaal kõigist juhtumitest väga suur. See võib olla üheks põhjuseks, miks avalikkuses leitakse, et perevägivallakuritegude karistamine on Eestis liiga leebe ning kurjategijad pääsevad karistusest. Samas kui kriminaalmenetluse lõpetamise juhtudest umbes veerand toimub otstarbekusest avaliku menetlushuvi puudumise tõttu, mille puhul isik peab tasuma menetluskulud ning üldjuhul tasuma mingi tasu või teostama üldkasuliku töö, siis võib väita, et see osa isikutest siiski põhimõtteliselt täiesti karistusest ei pääse. Siiski arvestades perevägivallaprobleemi tõsidust ja selle olulisust ühiskonna jaoks ei tohi menetlejad menetluse alustamata jätmise ning menetluse lõpetamise otsuseid teha kergekäeliselt, vaid see

peaks toimuma põhjaliku huvide ja asjaolude kaalumise tulemusel. Kuivõrd tihtipeale ei ole menetluse edasiviimine võimalik tõendamisprobleemide tõttu, siis on oluline osa ka kannatanul, kes peaks ka omalt poolt astuma samme, nt pöörduma arsti juurde vigastuste fikseerimiseks, leidma tunnistajad (naabrid vmt), et tõendamiseset kindlustada ja vältida situatsioone, mil uurimisasutus on sunnitud menetlust lõpetama, sest vägivallategu ei õnnestu tõendada. Selge on see, et teatud osal kannatanutest puudub huvi või soov vägivallaintsidendi õiguskaitseorgani ette toomiseks ja vägivallatseja karistamiseks ning neilt ei saa sellist eelkirjeldatud tegevust oodata. Samas on ka teatud osa kannatanutest, kelle tegevusetus jääb teadmatuse taha ja selliste puhkude tarbeks on oluline, et riiklikul tasandil viidaks läbi pidevat teavitustegevust perevägivalda kohta.

Eeltoodud statistilistest andmetest saab järeldada, et kui Eestis läbiviidud küsitluse kohaselt kannatab igal aastal umbes 95 tuhat inimest, so. ca 7% Eesti täisealisest elanikkonnast perevägivalda all ning üle 46 tuhande inimese, so. ca 3,5% Eesti täisealisest elanikkonnast, ehk pooled perevägivalda kogunud isikutest seejuures nii füüsilise kui ka seksuaalse vägivalda all,⁸³ siis 2013 aastal registreeris politsei 2752 perevägivaldajuhtumit, mis protsentuaalselt teeb ca 2,9% kõigist perevägivaldajuhtumitest.⁸⁴ Lisaks jõudis politseini veel 6654 infoteadet võimaliku perevägivaldajuhtumi kohta, mida juhtumina ei registreeritud.⁸⁵ Erinevate uuringute väitel teatatakse aga politseisse umbes 10-30% kõikidest perevägivaldajuhtumitest.⁸⁶

Hoolimata sellest, kas politseisse teatatud perevägivaldategude protsent on 2 või 20, ei tee see olematuks fakti, et see on siiski paraku liiga väike number. Kui meedias rõhutatakse paljuski, et perevägivaldakuritegusid ei karistata piisavalt karmilt ning see on üheks põhjuseks, miks perevägivald on Eestis nii laialt levinud,⁸⁷ siis eelnimetatud protsentuaalset võrdlust vaadates tekib siinkohal eelkõige küsimus, miks perevägivaldategudest nii vähe ametivõimudele teatatakse ning mida täpsemalt tuleks teha, et sellist tendentsi vähendada.

Põhjusi on kahtlemata mitmeid. Ühena võib siinkohal välja tuua teadlikkuse ja suhtumise küsimuse. Ohvri jaoks on oluline regulatsioonide selgus ja ka usaldus õigussüsteemi vastu. Viimane puudutab nii perevägivaldajuhtumite kohta tehtavaid kohtuotsuseid ja mõistetavaid karistusi kui ka näiteks ohvrite kohtlemist ja neisse suhtumist erinevates institutsioonides (sh

⁸³ Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST11.

⁸⁴ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Lk 28.

⁸⁵ R. Paabo jt (koost), lk 7, 8.

⁸⁶ M. Väli, M. Kirch. Lähenemiskeelu regulatsioon ja perevägivalda statistika. Lk 4. Kättesaadav arvutivõrgus: www.riigikogu.ee/doc.php?55617, 31.03.2014 ; H. Kase, lk 24.

⁸⁷ M. Lohk. Eesti Emade Ühendus: riik ei kaitse naisi ja lapsi vägivaldsete meeste eest. – Postimees. 09.06.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://naine24.postimees.ee/464494/eesti-emade-uhendus-riik-ei-kaitse-naisi-ja-lapsi-vagivaldsete-meeste-est>, 02.05.2014 ; K. Ibrus. Perevägivald: küsimus on inimõigustes. – Eesti Päevaleht. 19.08.2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.epl.ee/artikkel/475928>, 02.02.2014

politsei, kohus, meditsiinasutused). Samuti teadlikkust erinevatest võimalustest ohvrit kaitsta, sh kriminaalmenetluses rakendatavad kaitsevõimalused (nt lähenemiskeeld) ja sotsiaalse kaitse võimalused (varjupaigad jmt). Et avalikkuse teadlikkuse ja perevägivallajuhtumitest teatamise vahel eksisteerib tugev seos, tõestab ka Euroopa riikide kogemus.⁸⁸ Seega tuleks teadlikkuse tõstmise küsimusega riiklikul tasandil aktiivselt tegelda, et potentsiaalsed perevägivallaohvrid oleksid konkreetsele situatsiooni sattudes võimelised oma olukorra lahendamiseks midagi ette võtma. Iseäranis arvestades seda, et perevägivallajuhtumite puhul on ennetustöö äärmiselt olulise tähtsusega, samas on inimeste kõrge teadlikkus probleemist ja võimalike vägivallaaktide ennetamine omavahel tihedas seoses.

Nagu eespool nimetatud, on Eestis läbiviidavate uuringute ning koostatava statistika andmed paljuski vasturääkivad. Üheks probleemiks võib siinkohal olla uuringute ja statistika vähesus. Autor leiab, et iseäranis nõrgas seisus on hetkel lastevastase vägivalla temaatika, kus andmed on puudulikud, uuringute eesmärgid on erinevad ja läbi viidud pika aja vältel. Et saada adekvaatseid andmeid, millest on võimalik teha ka tõsikindlaid järeldusi, tuleks sisse seada regulaarne uuringute läbiviimise ja statistika koostamise süsteem, kus on kindlaks määratud konkreetsed andmed, mida teada soovitakse.

Positiivne on aga asjaolu, et perevägivald kui tõsine sotsiaalne probleem on Eestis viimastel aastatel prioriteediks muutunud, mis tähendab, et suund järjest enam uuringute läbiviimisele ning asjakohase statistika koostamisele on seatud. Statistika tegemise osas peaks oluliselt abiks olema ka 2015. aastast kehtima hakkav karistusseadustiku muudatus, millega tuuakse seadusesse eraldi kehalises väärkohtlemises seisnevaid perevägivallajuhtumeid reguleeriv paragrahv.

---

⁸⁸ M. Väli, lk 2.

3. Õiguslik regulatsioon

Perevägivalda nimetatakse sageli inimõiguste rikkumiseks.⁸⁹ Riigil on kohustus vähendada sellist käitumist ja kaitsta perevägivalda ohvreid. Iga riigi fundamentaalsed vahendid selleks on õiguslikud reeglid ja vastavate piirangute kohaldamine, kui neid reegleid ei ole järgitud.

Perevägivald on oma olemuselt väga mitmetahuline probleem, mida ei ole võimalik likvideerida ühe konkreetse sammu või meetmega, seetõttu tuleb riigil perevägivaldaprobleemiga tegelda mitmel tasandil. Esmalt materiaalsoigusliku, iseäranis karistusõigusliku regulatsiooni tasand, mis puudutab vastavate kohustuste seadmist, kuritegude kriminaliseerimist õigussüsteemis ja nende eest mõistetavaid karistusi. Teise tasandi moodustab menetlusõiguslik seadusandlus, reguleerides protseduuri vägivallateo toimepanekust kuni sellele õigusliku hinnangu andmiseni. Perevägivalda osas on menetlusõiguslikult seejuures oluline roll ohvrite kaitsel. Siia alla kuuluvad nt tsiviilõiguslikud hagid ohvritele tekitatud kahjude hüvitamiseks ja ohvrite füüsiline kaitse lähenemiskeelu jt analoogsete meetmete kehtestamise näol. Kolmanda suure grupi isikute perevägivalda eest kaitsmisel moodustab erinevate institutsioonide tegevus. Selline tegevus on nii ennetav kui ka tagajärgedega tegelev. Siia alla kuuluvad eelkõige tervisekaitseinstitutsioonid, kust ohvritel on võimalik meditsiinilist abi saada, varjupaigad, erinevad sotsiaalteenused, mida on võimalik ohvritele pakkuda, alates psühholoogilisest ja juriidilisest nõustamisest kuni rahalise abini välja. Samuti riigipoolne koolituse võimaldamine perevägivalda ning selle osalistega töötavatele isikutele (politseinikud, sotsiaaltöötajad, nõustajad jne). Ka üleriigiline kampaaniategevus probleemi teadvustamisel.

Avalikkuses on juba aastaid riigile ette heidetud suutmatust perevägivaldaprobleemi ohjata. Korduvalt on muuhulgas rõhutatud eraldi perevägivalda reguleeriva sätte vajadust, tuginedes seejuures teiste riikide praktikale.⁹⁰ Samuti on näiteks Euroopa Nõukogu inimõiguste erivolinik Thomas Hammarberg rõhutanud vajadust perevägivalda kui kuritegu seaduses

---

⁸⁹ K, Filipčič. Legal Responses to Domestic Violence: Promises and Limits. - M. Gaber (koost). Violence in the EU examined. Ljubljana: University of Ljubljana, 2009. Lk 115 ; Paet: naistevastane vägivald on rahvusvaheliste inimõiguste rikkumiste häbiväärseim osa. – Delfi. 26.11.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/paet-naistevastane-vagivald-on-rahvusvaheliste-inimõiguste-rikkumiste-habivaarseim-osa.d?id=67159544>, 19.02.2014

⁹⁰ A-M. Penu. Anna-Maria Penu: perevägivalda ohvrid vajavad eraldi kaitset. – Postimees. 24.08.2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://arvamus.postimees.ee/155329/anna-maria-penu-perevagivalda-ohvrid-vajavad-eraldi-kaitset>, 23.01.2014 ; A. Lõhmus. Kuidas lahendada 7 Eesti suurimat muret? – Maaleht. 23.05.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://maaleht.delfi.ee/news/uudised/eesti/uudised/kuidas-lahendada-7-eesti-suurimat-muret.d?id=66171448>, 02.05.2014

eraldi sätestada, tuues põhjenduseks, et see annab kohtutele õigusemõistmisel selgemad juhtnöörid.⁹¹

Kontrollimaks järgnevalt püstitatud hüpoteesi, kas perevägivalda puudutav õiguslik regulatsioon on adekvaatne, paikapidavust, tuleb töö järgnevas kahes alapeatükis lähemalt analüüsimisele materiaal- ja menetlusõiguslik perevägivalda puudutav regulatsioon Eesti õiguses.

3.1. Materiaalõigus

Eesti materiaalõiguses on perevägivalda puudutavad asjakohasemad seadused ning nende sätted alljärgnevad.

Hetkel kehtiv karistusseadustik ei too eraldi välja perevägivalla kuriteokoosseisu. KarS kriminaliseerib eluvastaste süütegudena tapmise § 113 ning mõrva § 114. Seejuures on eraldi välja toodud privilegeeringuna ema poolt vastsündinud lapse tapmine § 116, provotseeritud tapmine § 115 ja surma põhjustamine ettevaatamatusest § 117. Tervist kahjustavate süütegudena sätestab KarS raske tervisekahjustuse tekitamise ettevaatamatusest § 119 ning tahtlikult § 118. Vägivallategudena kehalise väärkohtlemise (löömine, peksmine või muul viisil valu tekitamine) § 121 ja piinamise § 122. Elu ja tervist ohustavate süütegudena ohtu asetamise § 123 ja abita jätmise § 124. Lapseootuse vastu suunatud süütegudena raseduse kuritahtliku ja õigustamatu katkestamise vastavalt §§ 125 ja 126 ning loote kahjustamise § 129 ja väärkohtlemisega § 131 seonduva. Vaimne vägivald ei ole Eesti seadusandluses muul viisil kriminaliseeritud, kui vägivallateona on välja toodud § 120 tapmise või tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamine, kui ähvardataval on põhjust karta selle täideviimist.

Seksuaalse enesemääramise vastaste süütegudena sätestab KarS vägistamise § 141, suguuhte või muule sugulise iseloomuga teole sundimise § 143. Eraldi paragrahvides toob KarS välja suguuhte järeltulijaga § 144 ning suguuhte või muu sugulise iseloomuga teo lapsealisesega § 145, jättes siinkohal sundimise nimetamata, millega kriminaliseerib KarS resoluutselt igasuguse lapse suhtes rakendatava seksuaalse tegevuse.

KarSi üldosa sätestab karistuse mõistmisel raskendava asjaoluna arvessevõetavana süüteo toimepanemise isiku suhtes, kes on süüdlase pereliige, elab temaga koos või on süüdlasest

---

⁹¹ K. Ibrus. Volinik: Eesti politsei peab sekkuma perevägivalda. – Eesti Päevaleht. 26.06.2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/volinik-eesti-politsei-peab-sekkuma-perevagivalda.d?id=51172044>, 23.01.2014

muul viisil perekondlikus või majanduslikus sõltuvuses § 58 p 4 alusel ja noorema kui 12-aastase, raseda või kõrges eas isiku suhtes § 58 p 3 alusel.

Seega on sisuliselt kõik perevägivalla puhul esineda võivad füüsilise ja seksuaalse vägivalla erinevad viisid KarSis esinevate kuriteokoosseisudega kaetud.

2011. aastal alustati Justiitsministeeriumis karistusõiguse kodifitseerimisprojekti, millega korrastatakse karistusõiguse süsteemi ning muuhulgas täpsustatakse karistatavate tegude koosseisude kirjeldusi.⁹² Revisjoni tulemusena muudetud karistusseadustik on planeeritud jõustuma 1. jaanuarist 2015 a.⁹³

Perevägivallaga seoses tuleb uude karistusseadustikku oluline muudatus. Kuigi karistusõiguse revisjoni peamiseks eesmärgiks on ülekriminaliseerimise vältimine, siis perevägivalla osas, arvestades selle varjatust ja korduvust ning kooskõlas kriminaalpoliitiliste eesmärkidega, karmistab eelnõu sellesse suhtumist ja reageerimist.⁹⁴ Nimelt lisatakse senisele kehalist väärkohtlemist reguleerivale sättele KarS § 121 kvalifikatsioonina teine lõige, mis sätestab lähi- või sõltuvussuhtes isiku kehalisele väärkohtlemisele senisest suurema karistuse, milleks on karistuse maksimummäär tõus seniselt 3-aastaselt vangistuselt 5-aastasele vangistusele. Arvestades, et just kehaline väärkohtlemine on põhiline süütegu, mida perevägivallatsejad oma ohvrite suhtes toime panevad, siis on just sellesisulise sätte kehtestamine põhjendatud. Samas jääb muu vägivald, mis kehalise väärkohtlemise alla ei kvalifitseeru nn eraldi perevägivallaparagrahvi alt välja ning sellistele tegudele karmimat karistust ette nähtud ei ole. Nt KarS § 122 alusel kvalifitseeritav piinamine, so. järjepidev ja suurt valu põhjustanud kehaline väärkohtlemine, mis moodustab kõigist perevägivallakuritegudest 5% kehalise väärkohtlemise ja ähvardamise järel⁹⁵, on kehalisest väärkohtlemisest raskem kuritegu, aga selle toimepanemine pereliikme suhtes jääb tavapärasega samale tasemele.

Samas võib nn eraldi perevägivallaparagrahvi kehtestamise vajalikkusele vastu vaielda. Nagu eespool nimetatud, on sisuliselt kõik perevägivalla puhul esineda võivad füüsilise ja seksuaalse vägivalla erinevad liigid KarSis esinevate kuriteokoosseisudega kaetud. Ka abielus inimeste vahel toimuv tahtevastane ja vägivalla abil suguühtesse astumine kvalifitseerub § 141 alla, rääkimata abikaasa või lapse peksmisest, millele kohaldub § 121.

---

⁹² Karistusõiguse revisjon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/revisjon>, 23.01.2014

⁹³ K. Lunt. Pevkur: 2014 on karistusõiguse korrastamise aasta. Justiitsministeeriumi pressiteade. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/59321>, 23.01.2014

⁹⁴ Muudatused. Karistusõiguse revisjon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/muudatused>, 23.01.2014

⁹⁵ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Lk 28

Lisaks eksisteerivad KarS §-s 58 punktid 3 ja 4, mis määratlevad isiku süüd raskendavate asjaoludena süüteo toimepanemise isikute vastu, kes võivad osutada perevägivalda ohvriteks (abikaasa, elukaaslane, lapsed, (vana)vanemad, õed-vennad, ka näiteks lapse ema, kellega ühine kooselu puudub). Kuivõrd isiku süü suurus tehakse kindlaks kergendavate ja raskendavate asjaolude alusel,⁹⁶ siis võimaldab § 58 rakendamine pereliikme vastu vägivallateo sooritanud isikule mõista tavapärasest vägivallakuriteost kõrgema karistuse. See omakorda võimaldab saata sõnumi ühiskonnale, et konkreetsel juhtumil on isikut karistatud tavapärasest rangemalt ja nimelt seetõttu, et ta sooritas kuriteo pereliikme vastu. Seejuures on oluline koostada piisavalt motiveeritud kohtuotsus, kus vastavad asjaolud välja on toodud, et nii kohtualune ise kui ka kõik teised otsust lugevad isikud seda mõistaksid.

Seega võib öelda, et tehnilises mõttes ei ole eraldi perevägivaldaparagrahvi olemasolu vajalik. Isikuid on perevägivalda eest võimalik edukalt süüdi mõista ka praeguse regulatsiooni alusel. Iseasi, kui eraldi sätte (või sätete) vajadust põhjendada õigusliku regulatsiooni arusaadavuse ja selguse vajadusega.⁹⁷ Eraldi sätte muudab kahtlemata konkreetse teo karistatavuse selgemaks nii menetlejatele kui ka ühiskonnale. Samuti on eraldiseisva ja tavapärasest rangemalt sanktsioneeritud kuriteokoosseisu kehtestamisega võimalik saata avalikkusele selgem signaal perevägivalda kui nähtuse taunitavusest meie ühiskonnas.

Siinkohal võib välja tuua Riigikohtu endise esimehe Märt Raski arvamuse Riigikogu 2010. aasta kevadistungijärgul peetud ettekandes, kus ta leidis, et karistusõiguse appivõtmine on sageli vale meede konkreetse küsimuse lahendamiseks, sest mitte keegi ei kujunda oma käitumist enne karistusseadustikku uurides. Tihti puudub põhjuslik seos karistusõigusliku reageerimise ja sotsiaalse probleemi lahendamise vahel. Inimeste sotsiaalseid hoiakuid ja käitumismustreid ei saa mõjutada karistusõiguse kohaldamisega, vaid selleks tuleb kasutada muid, konkreetse eesmärgi saavutamiseks mõeldud vahendeid.⁹⁸ Autor leiab, et see kehtib antud juhul ka perevägivalda kohta. Perevägivald ei ole selline sotsiaalne probleem, mida võiks ühe meetme rakendamisega - antud juhul seadusesse ühe nn perevägivaldaparagrahvi lisamisega - likvideerida. Perevägivald on mitmetahuline ja keerukas nähtus, mille ohjeldamiseks on vajalik tegutseda mitmel tasandil korraga, nii sotsiaalselt kui õiguslikult.

Nagu eespool nimetatud on vaimne vägivald Eesti õiguses kriminaliseeritud vaid KarS § 120 ähvardamise näol. On ilmne, et vaimse vägivalda puhul on õigusorganitel keeruline sekkuda, kuna vaimne vägivald on tihti varjatud, raskesti äratuntav ning kahjustatud emotsionaalsete

---

⁹⁶ J. Ginter jt. Eesti karistuspoliitika: vabadusekaotuslikud karistused. Tallinn: Juura, 2004. Lk, 20.

⁹⁷ K. Ibrus. Volinik: Eesti politsei peab sekkuma perevägivalda.

⁹⁸ Taust. Karistusõiguse revisjon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/taust>, 25.01.2014

väärtuste hindamine on komplitseeritud, millele lisaks tekib ka tõendamisprobleem. See ei tohiks aga täielikult karistamatuks jääda. Ühe näitena võib tuua jälitamise, mille kriminaliseerimise vajadust on rõhutanud ka EL leides, et see põhjustab ohvritele psühholoogilist traumat ning emotsionaalset stressi.⁹⁹ Siia alla kuuluvad situatsioonid, mil nt on toimunud lahkuminek, üks pooltest aga sellega leppida suutmata ahistab teist suhte poolt ning lapsi, tülitab kodus, tööl või mujal avalikes kohtades, sh sotsiaalvõrgustikes või telefoni teel, saadab ahistavaid sõnumeid või e-maile, järgneb isikutele vmt, olles seejuures ebameeldiv ja võimalik, et ka vägivaldne ning kuulamata teise poole palveid teda rahule jätta. Selliste puhkude tarbeks peaks ohvri kaitseks eksisteerima õiguslik regulatsioon.

Vaimsest vägivallast võiks autori nägemuses olla kriminaliseeritud veel alandamine. Nimelt sellised teod, kus kannatanule valatakse midagi pähe, visatakse näkku, sunnitakse mingiteks alandavateks tegudeks jmt ja mille käigus riivatakse kannatanu väärikust. Perevägivaldajuhtumites tuleb seesuguseid tegusid ette,¹⁰⁰ samas ei ole need teod valu tekitavad ja seetõttu ei kvalifitseeru KarS § 121 alla.

Samuti kuriteo toimepanek lapse juuresolekul, mida samuti peetakse perevägivaldaks¹⁰¹ ja mis lisaks ohvrile kahjustab ka last, ei ole Eesti õiguse kohaselt karistatav. Teise pereliikme vastu kuriteo sooritamise pealtnägemisest võivad lastel tekkida emotsionaalsed, sotsiaalsed ning käitumisprobleemid, samuti jääda püsiv negatiivne mõju isiksuse arengule ja kujuneda püsiv vägivalda aktsepteeriv käitumismudel. Seega seesuguse kirjeldatud nõ kaudse kahjustamise teostamine peaks olema sanktsioneeritud või vähemasti põhikuriteo toimepanemisel raskendavaks asjaoluks.

EV põhiseadus sõnastab mitmed põhiväärtused, mis puudutavad otseselt ka perevägivaldaprobleemi. PS § 26 sätestab perekonna ja eraelu puutumatus. PS § 27 lg 1 deklareerib perekonda kui rahva püsimise, kasvamise ja ühiskonna alust, mis on riigi kaitse all. Esimesel juhul on tegemist eraelu sfääri kaitsva üldsättega, mis annab õiguse kandjale õiguse oodata, et riik ei sekku tema perekonna- ja eraellu. Teiselt poolt sätestab see riigile kohustuse sekkumisest hoiduda. Teise sätte näol on tegemist perekonnaelu kaitsva erisättega, mis kehtestab perekonnale erilise kaitseõiguse.¹⁰²

---

⁹⁹ Euroopa Parlamendi 5. aprilli 2011 a resolutsioon naistevastase vägivalda vastu võitlemise ELi uue poliitilise raamistiku prioriteetide ja põhijoonte kohta (2010/2209(INI) – ELT C 296, 02.10.2012

¹⁰⁰ Vt käesoleva töö punkt 4.2.

¹⁰¹ Vt käesoleva töö punkt 1.2.1.

¹⁰² K. Jaanimägi. PõhiSK § 26 p 5.1, § 27 p.6. – Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012.

Lahendis 3-4-1-2-01 on Riigikohus öelnud, et kui PS § 26 kohustab riigivõimu mitte sekkuma perekonnaellu, siis PS § 27 lg 1 puudutab perekonnaelu välist kaitset ja annab isikule õiguse riigi positiivsele tegevusele, mis aitaks tal elada täisväärtuslikku perekonnaelu.¹⁰³

See ei tähenda, et perekonnaelu ja eraelu riived ei ole üldse võimalikud. Perekonna- ja eraelu võib riivata põhiseadusega kooskõlas ning PS § 26 teises lauses nimetatud põhjustel,¹⁰⁴ sh isiku tervise, tema õiguste ja vabaduste või avaliku korra kaitseks, kuriteo tõkestamiseks ning kurjategija tabamiseks. Perevägivallajuhtumite puhul, mida võiks pidada perekonna siseasjaks, oleksid PS § 26 1. lausest lähtudes perekond ja eraelu justkui puutumatud, mis välistaks õigusorganite sekkumise. Samas on riigil ka kohustus perekonda ning perekonnaelu kaitsta ja sellest tulenevalt seadusega kooskõlas vahele astuda, kui perekonnaelu (nt selle ühe liikme tervist, õigusi või vabadusi) ohustab teise perekonnaliikme käitumine. Viimast kinnitab ka PS § 13, mille kohaselt on igapäev õigus riigi ja seaduse kaitsele.

Perevägivalla temaatika osas on asjakohane veel PS § 12, mis sätestab diskrimineerimise keelu mh soo tõttu. Kui erinevad teooriad iseloomustavad perevägivalda tihti selliste väljenditega nagu kontrolli kasutamine, võimu kuritarvitamine, domineerimine, patriarhaalne suhtumine, sugupoolte hierarhia, despootlikkus, üleolek ning perevägivallast räägitakse kui valdavalt naistevastasest vägivallast,¹⁰⁵ siis see annab tunnistust asjaolust, et perevägivalla puhul on paljuski tegemist diskrimineerimisega soo tõttu.

Seega kuna põhiseadus tõstab esikohale perekonna kui sellise ja hindab pereväärtusi, samuti sätestab ühe olulisema põhiväärtusena diskrimineerimise keelu, mida lisaks meie põhiseadusele rõhutavad ka rahvusvahelise õiguse põhimõtted, siis juba siit tuleneb alus seadmaks perevägivalla kui ühiskonnale äärmiselt kahjuliku kuriteoliigiga võitluse riigi prioriteetide hulka.

Hetkel kehtiv EV lastekaitse seadus kehtib alates 1992 aastast ning on oma olemuselt paljuski deklaratiivne ning raskesti rakendatav. Mitmed selle põhimõtted tulenevad ÜRO lapse õiguste konventsioonist, nt §-s 3 sätestatud lapse huvide esikohale seadmise põhimõte.¹⁰⁶

LaKS sätestab üsna üldsõnaliselt lapse õigused, näiteks §-s 8 õiguse elule ja tervisele, §-s 10 õiguse saada abi ja hooldust. Konkreetsemalt on seaduses kirja pandud lapse kohtlemist ja karistamist reguleeriv 5. peatükk. Paragrahv 31 sätestab reeglid lapse kohtlemiseks öeldes, et iga last tuleb isiksusena kohelda, arvestada lapse ea ja sooga. Seejuures on keelatud last

---

¹⁰³ K. Jaanimägi, § 26 p 7.

¹⁰⁴ K. Jaanimägi, § 26 p 5.1.

¹⁰⁵ H. Kase, lk 38, 44.

¹⁰⁶ A.Uritam. Lapsed ja nende karistamine: kas lüüa või mitte? – Juridica, 2007, nr 8. Lk 549.

alavääristada, hirmutada või karistada viisil, mis valmistab talle piina, tekitab talle kehalisi kahjustusi või ohustab kuidagi teisiti tema vaimset või kehalist tervist. Paragrahvi 33 kohaselt on keelatud igasugune lapse seksuaalne ärakasutamine. Antud juhul tõmbab seadus piiri lapse kehalisele karistamisele hetkest, mil selle tulemusena tekivad kehalised kahjustused või see rikub tema kehalist tervist. Siit võib teha järelduse, et sellise füüsilise vägivalla kasutamine, mis eelnimetatud tingimustele ei vasta, oleks justkui lubatud. Nt kui lüüa last sedavõrd, et kehalisi kahjustusi veel ei teki ja see tema tervist ei ohusta. Antud säte on seega mitmeti mõistetav ja konkreetset keeldu lapse suhtes kehalise karistuse, seega ka vägivalla kasutamisele ei sea.

LaKS § 27 keelab last eraldada tema vanematest, lubades seda juhul, kui see on lapse huvides. Paragrahv 59 lg 1 määrab iga inimese kohuseks teavitada viivitamatult vastavaid organeid, kui talle on teada kaitsset ja abi vajav laps. Analoogne säte on esitatud ka sotsiaalhoolekande seaduse §-s 37, mis paneb sama kohustuse teistele pereliikmetele, politseinikele, kohtunikele, prokuröridele, ravi- või haridusasutuse juhtidele või muudele ametiisikutele. Nimetatud sätted on oma olemuselt äärmiselt vajalikud ja peaksid perevägivalla vastu võitlemisel suuresti abiks olema: küllap teavad naabrid, majaelanikud, pere- jm sõbrad, töö-, kooli- ja klassikaaslased, meedikud, õpetajad jt paljugi sellest, mis toimub peredes laste, naiste ja vanuritega. Reaalselt on selline teavitamine siiski vähene, seda ka isikute hulgas, kes juba oma ametikohustustest tulenevalt võiksid ja peaksid sekkuma (arstid, õpetajad jne.) Nt Lääne-Eesti 2005. aasta politseistatistika kohaselt tuli perevägivallajuhtumi kohta politseile väljakutse 1/4 juhtudel teiste isikute, mitte ohvri poolt.¹⁰⁷ Samas ei sätesta seadus teatamatajätmise eest mingeid sanktsioone, mis oma olemuselt võiksid olla motivaatoriks eelnimetatud kohustuse täitmisel.

Koostamisel on ka uus lastekaitse seadus, tagamaks laste heaolu ja kaitsmaks nende õigusi, mille eeldatavaks jõustumisajaks on 2015 aasta. Seaduse eesmärkideks on seatud parimal moel laste huvide kaitse, riikliku lastekaitse korralduse väljaarendamine, riikliku järelevalve tõhustamine ning kohalike omavalitsuste lastekaitsetöö kvaliteedi tõstmine.¹⁰⁸ Rõhutatud on ka vajadust korrigeerida abivajavast lapsest teavitamise ja teavitusega edasi tegelemise menetlust, et iga juhtum saaks kiireima ja adekvaatsema lahenduse, mis nagu eespool nimetatud, on hetkel suhteliselt nõrgas seisus.

Olulise muudatusena plaanitakse uue seaduse eelnõu kohaselt täielikult keelustada lapse väärkohtlemine kõigis selle esinemisvormides: lapse hooletussejätmine, vaimne,

¹⁰⁷ H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Lk 18.

¹⁰⁸ Lastekaitse seaduse eelnõu seletuskiri 27.12.2013. Lk 8. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#S6kMzXWZ>, 24.01.2014

emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine. Eelnõu sätestab lapse väärkohtlemisena mh lapse alavääristamise, hirmutamise, kehalise karistamise ja karistamise mis tahes muul viisil, mis ohustab tema vaimset, emotsionaalset või füüsilist tervist. Kehalise karistamisena defineerib eelnõu Lapse õiguste komitee definitsioonile tuginedes igasuguse karistamise, mille puhul kasutatakse füüsilist jõudu ja millega soovitakse põhjustada lapsele teatud määral kannatust või ebamugavustunnet kui iganes vähesel määral.¹⁰⁹ Nimetatud säte laiendab senises LaKS-is ja muudes seadustes (nt KarS ja PKS) sisalduvaid väärkohtlemise keelde.

Uue LaKS-iga soovitakse ühiskonnale saata selge signaal, et igasugune lastevastane füüsiline vägivald, sh kehaline karistamine, ning vaimne vägivald ja mittekehaline karistamine, mis ohustab lapse vaimset või füüsilist tervist, sh lapse alavääristamine ja hirmutamine, on taunitav ja keelatud, seda nii koolis, lasteaias ja muus lasteasutuses kui ka kodus.¹¹⁰ Lapse vastu jõu kasutamine võib edaspidi toimuda vaid väga äärmuslikel juhtudel.

Seega hakkaks Eestis peale uue seaduse jõustumist lastevastase vägivalla suhtes kehtima null-tolerants. Aastakümneid on meie ühiskonnas lapsi rihmaga, vitsaga või ka lihtsalt käega löödud, juustest tiritud, seejuures seda tavapäraseks ja lapse kasvatamisel vajalikuks peetud. Autor leiab, et kui mees lööb ühe korra naist ja saab selle eest kriminaalkorras karistada, siis ei tohiks meie ühiskond tolereerida ka lapse rihma või vitsaga löömist ja pidada seda normaalseks ning õigustatuks.

Siinkohal tekib küsimus, kuidas tagatakse sellise igasuguse nii kehalise kui mittekehalise karistamise keelu rakendamine. KarS kriminaliseerib kehalise väärkohtlemise, mis kahjustab tervist, samuti löömise ning valu tekitamise. Ei ole ju mõeldav, et iga lapsele antud laks või tutistamine, mis ju iseenesest ka lapsele valu tekitavad, oleksid edaspidi kriminaalkorras karistatavad. Samas kardetavasti sellise keelu üksnes seaduses esitlemine selle täitmist ei taga, vaid pigem tekib sellega keelu deklaratiivseks muutumise oht. Seejuures nagu eespool nimetatud, on üheks seaduse eesmärgiks ühiskonna suhtumise muutmine, seega preventiivne toime, vähemasti teatud määral, nimetatud õigusaktiga kindlasti kaasneb.

Lisaks tuleb uude seadusesse oluline täiendus ka abivajavast lapsest teavitamise osas. Nimelt abivajavast lapsest teavitanud isikut ega ka teavitamise fakti edaspidi ei avalikustata. Teavitanud isikul on õigus jääda ka anonüümseks.¹¹¹ Nagu eespool nimetatud, on vägivallantsidentidest vähene õiguskaitseorganite teavitamine üks suuremaid probleeme perevägivallaga võitlemisel. Juhtumite puhul, kus isik on teadlik abivajajast, kuid ei julge või

---

¹⁰⁹ Lastekaitse seaduse eelnõu seletuskiri 27.12.2013. Lk 41.

¹¹⁰ Lastekaitse seaduse eelnõu seletuskiri 27.12.2013. Lk 41, 42.

¹¹¹ Lastekaitse seaduse eelnõu seletuskiri 27.12.2013. Lk 44.

ei saa sellest mingil põhjusel õiguskaitseorganeid teavitada (nt kartes ise vägivalda ohvriks jääda vmt), on anonüümseks jäämise võimalus oluliselt abiks.

Perekonnaseaduse § 15 sätestab, et abikaasadel on võrdsed õigused ja kohustused. Nad peavad olema vastastikku lugupidavad ning toetavad, samuti pidama silmas teineteise ja laste heaolu. Seega sätestab PKS abikaasade omavahelised suhted üsna üldsõnaliselt, jättes võimaliku vastastikuse väärkohtlemisega seonduva KarSi hooleks.

Laste ja vanemate vaheliste suhete kohta sätestab PKS § 113 kohustuse teineteist toetada ja vastastikku lugu pidada, teineteise huvide ja õigustega arvestada. Paragrahvi 116 lg 2 kohaselt on vanemal kohustus hoolitseda oma alaealise lapse eest. Paragrahvi 124 lg 2 keelab lapse kehalise, vaimse ja hingelise väärkohtlemise, samuti laste suhtes alandavate kasvatusmeetodite kasutamise. Paragrahvi 134 lg 1 sätestab kohtu õiguse rakendada vajalikke abinõusid, mh eraldada laps perekonnast, võtta ära hooldusõigus, teha hoiatusi ja ettekirjutusi, kehtestada keelde jmt, kui vanemad ohustavad lapse kehalist, vaimset või hingelist heaolu või tema vara. Nimetatud sätted kordavad paljuski LaKSis sätestatud regulatsiooni.

3.2. Menetlusõigus

Menetlusõigus reguleerib kogu protseduuri alates menetluse alustamisest peale vägivaldase toimepanemist kuni süüdistatavale karistuse mõistmise või menetluse lõpetamiseni. Alljärgnevalt tulevad analüüsimisele perevägivalda kui probleemi reguleerivad menetlusõiguslikud sätted, mis on olulised just kannatanu kaitse seisukohalt.

Üks olulisemaid ohvrite kaitse osas on lähenemiskeelu regulatsioon. Lähenemiskeeldu on võimalik kohaldada eraõiguslikult ehk tsiviilmenetluse raames ja avalik-õiguslikult ehk kriminaalmenetluse raames. Materiaalõigusliku aluse lähenemiskeelu kohaldamiseks sätestab VÕS § 1055 lg 1, mille kohaselt on isikul õigus kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise, eraelu puutumatusse või muu isikuõiguse rikkumise korral nõuda mh kahju tekitaja teisele isikule lähenemise keelamist, eluaseme kasutamise või suhtlemise reguleerimist või muude sarnaste abinõude rakendamist.¹¹²

Lähenemiskeeldu on võimalik kasutada isikuvastastes ja alaealiste vastastes kuritegudes kahtlustatavate ja süüdistatavate suhtes.¹¹³ Olemuselt on lähenemiskeeld preventiivne

---

¹¹² K. Tamm, B. Tammiste. Lähenemiskeelu kasutamine kriminaalmenetluses. Tallinn, 2009. Lk 5. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52532/L%E4henemiskeelu+kasutamine+kriminaalmenetluses.pdf>, 28.03.2014

¹¹³ M. Väli, M. Kirch, lk 1.

õiguskaitsevahend, mille eesmärgiks on kindlustada kannatanu isikuõiguste kaitse kahtlustatava või süüdistatava rünnete eest.¹¹⁴ Lähenediskeeluga võidakse keelata lähenemine isikule (nt kõnetamis- või äratundmiskauguseni) või lähenemine või viibimine mingis kohas (nt kannatanu elu-, töö- või õppimiskohas, kasutataval liikumisteel),¹¹⁵ viibimine isiku elukohas, isikuga suhtlemine teatud viisil, nt sidevahendite (telefon, internet, kiri) kaudu¹¹⁶ või keelata lähenemine isikule teatud seisundis (nt joobeseisundis).¹¹⁷

Lähenediskeelde on kahte liiki: ajutine lähenediskeeld ning nn pikaajaline lähenediskeeld. Ajutine lähenediskeeld on reguleeritud KrMS §-s 141¹ jj. Seda saab kohaldada vaid alustatud kriminaalmenetluses prokuratuuri taotlusel ning tingimusel, et kannatanu seda soovib või vähemasti annab kirjaliku nõusoleku lähenediskeelu taotlemiseks.¹¹⁸ Ajutine lähenediskeeld määratakse kriminaalmenetluse ajaks, see kehtib kuni kohtuotsuse jõustumiseni. Nn pikaajaline lähenediskeeld määratakse KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055 alusel kohtu poolt pärast kriminaalmenetluse lõppu ning see on tähtajaline, pikkusega kuni 3 aastat. Kui kriminaalmenetlust ei alustata, saab lähenediskeelu kehtestamist taotleda tsiviilkohtupidamise korras.

Lähenediskeelu näol on tegemist isiku isiklike õiguste olulise piiranguga. Üks suurematest probleemidest, mis lähenediskeelu määramisel esile kerkib, on vägivallatsejale kannatanu elukohas viibimise keelamine, kui elukoht on kas kannatanu ja vägivallatseja kaasomandis või vägivallatseja ainuomandis. Sellisel juhul saab rääkida omandiõiguse teostamise piirangust PS § 32 järgi¹¹⁹, samuti perekonna- ja kodupuutumatus riivist vastavalt PS §§ 26 ja 33.¹²⁰ Üheks lahenduseks võib siinkohal olla kohtupoolne eluaseme kasutamise reguleerimine, mida on praktikas soovitanud ka kohtud. Ohvri turvalisuse seisukohalt ei pruugi see siiski sobiv lahendus olla.

Samas on leitud, et ajutise lähenediskeelu eesmärgiks on siiski kannatanu kaitse ja turvalisus. Ülimuslikuks on inimese, eriti lapse elu ja tervise kaitse, seda isegi juhul, kui sellega kaasneb teatud ajaks kahtlustatava õiguste piiramine.¹²¹ Sellega nõustub ka autor leides, et kui kaalukausil on ühelt poolt kellegi omandiõiguse teostamise piirang ning teiselt poolt kellegi

---

¹¹⁴ J. Sarv. KrMS komm § 141¹ p.1. - E. Kergandberg, P. Pikamäe (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2012.

¹¹⁵ J. Sarv, § 141¹ p 2; E. Ahas. Lähisuhte vägivallast ja lähenediskeelust. – Märka last. 2011, sügis ; M. Väli, M. Kirch, lk 1.

¹¹⁶ K. Tamm, B. Tammiste, lk 3.

¹¹⁷ E. Ahas. Lähisuhte vägivallast ja lähenediskeelust.

¹¹⁸ J. Sarv, § 141¹ p 4; Kriminaalmenetlus. Juhendmaterjal perevägivald ennetamiseks ja vähendamiseks.

Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40360>, 04.02.2014

¹¹⁹ J. Sarv, § 141² p 1.

¹²⁰ K. Tamm, B. Tammiste, lk 18

¹²¹ K. Tamm, B. Tammiste, lk 19.

elu ja tervis, siis ilmselgelt tuleb viimased seada esikohale. See tähendaks, et ühises omandis olevalt eluasemelt peaks lahkuma vägivallatseja. Et siiski isiku omandiõiguse teostamine ei jääks täiesti tahaplaanile, võiks ühe võimalusena kaaluda välisriikide näitel sellise lähenemiskeelu kohaldamist teatud ajalise piiranguga, nt 3 kuuks.¹²² Selle aja sees oleks võimalik kannatanute jaoks elamispinna osas muid sobivaid lahendusi leida.

Ajutise lähenemiskeelu kohaldamise taotlus lahendatakse kohtueelses menetluses eeluurimiskohtuniku ja kohtumenetluses kohtu poolt suulisel või videokonverentsi vormis toimival kohtuistungil, kus on nõutav ka süüdistatava kohalolek. Lähenemiskeelu kohaldamise määrus jõustub selle tegemisest ja pööratakse koheselt täitmisele,¹²³ mis tähendab, et nii menetlejate kui kannatanu enese operatiivse tegutsemise korral on peale vägivallantsidendi toimepanekut lähenemiskeeldu võimalik väga kiiresti rakendada. Praktikas toimub see keskmiselt paari päevaga peale kriminaalmenetluse alustamist.¹²⁴

Hoolimata efektiivsusest, milliseks lähenemiskeeld õigeaegse kohaldamise puhul meetmena võiks osutada, kasutatakse seda perevägivallajuhtumite puhul siiski vähe. Nt 2011 aastal kohaldati lähenemiskeelde kokku 37, millest 17 olid ajutised lähenemiskeelud.¹²⁵

Oluliseks lähenemiskeelu vähese kasutamise põhjuseks peetakse kannatanute vähest teadlikkust. Menetlejate hinnangul on lähenemiskeelu olemusest rohkem teadlikud nooremad kannatanud, kuigi üldine arusaam lähenemiskeelust on sageli ebarealistlik, mõjutatud nt filmidest. Ootused on sageli kõrgemad, kui reaalsus seda võimaldab – eeldatakse, et vägivallatseja mõistetakse koheselt süüdi ja vangistatakse.¹²⁶ Üheks võimaluseks kannatanute teadlikkuse tõstmisel oleks panna vastav informeerimise kohustus politseile, kes perevägivallajuhtumi registreerimisel koheselt teavitaks kannatanut lähenemiskeelu võimalustest koos vastava kirjaliku infomaterjali jagamisega ja selgitaks välja selle reaalse kohaldamise vajaduse.

Üheks põhjuseks lähenemiskeelu vähesel kasutamisel võib osutada ka KrMS § 141¹ lg 2 sätestatud tingimus, et lähenemiskeeldu saab kohaldada vaid kannatanu nõusolekul. Perevägivallajuhtumites esineb sageli juhtumeid, kus ohver on vägivallatseja poolt hirmutatud või muudel põhjustel ei soovi vägivallatseja vastutuselevõtmist ning karistamist, keeldudes

---

¹²² K. Tamm, B. Tammiste, lk 19.

¹²³ J. Sarv, § 141² p 8.

¹²⁴ K. Tamm, B. Tammiste, lk 3, 17.

¹²⁵ K. Tamm, A. Kruusement. Elektroonilise valvega lähenemiskeelu kohaldamise analüüs. Tallinn, 2012. Lk 3. Kättesaadav arvutivõrgus:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56473/ELEKTROONILISE+VALVEGA+L%C4HENE+MISKEELU+KOHALDAMISE+ANAL%DC%DCS.+Justiitsministeerium.+2012.pdf>, 02.05.2014

¹²⁶ K. Tamm, B. Tammiste, lk 10, 14.

seejuures ka lähenemiskeeldu taotlemast. Samas oleks menetleja hinnangul vajalik ohvrit vägivaldsete eest kaitsta. Sellistel puhkudel oleks lahenduseks, kui menetleja saaks lähenemiskeeldu taotleda ilma kannatanu nõusolekuta. Selline lahendus eksisteerib nt Norras, kus leitakse, et justiitsüsteemi kohustus on ohvrit kaitsta ja lähenemiskeeldu kohaldamine toimub eelkõige ohvri huvides.¹²⁷

Problemaatiliseks on lähenemiskeeldu kohaldamisel ka asjaolu, et lähenemiskeeldu kasutamine on piiratud isikuvastaste kuritegudega. Samas juhtumitel, kus tegemist on nt omavolilise sissetungiga võõraste hoonesse või ruumi ja selle valdaja poolt esitatud lahkumise nõude täitmatajätmisega KarS §§ 266 ja 267 alusel, samuti juhtumitel, kus puudub küll vägivald, kuid toimub kannatanu pidev tülitamine ja ahistamine ning sisuliselt on tegemist vaimse vägivaldaga, ei ole lähenemiskeeldu kasutamine võimalik. Sellistele juhtumitele tuleks lähene- miskeeldu kohaldamist laiendada.

Lähenemiskeeldu puhul on üheks kitsaskohaks selle rikkumisega seonduv. KarS § 331² kohaselt on lähenemiskeeldu rikkumise näol tegemist teise astme kuriteoga, mille eest on ette nähtud rahaline karistus või kuni 1-aastane vangistus. Lähenemiskeeldu rikkumise eest vastu- tusele võtmine on aga üsna komplitseeritud ja seda eelkõige rikkumise tõendamise raskuste tõttu. Üheks lahenduseks selle puhul oleks lähenemiskeeldu rakendamine koos elektroonilise valvega. Sellesisuline ettepanek on Riigikogu õiguskomisjoni poolt JM-le ka tehtud.¹²⁸

KrMS § 217 jj reguleerivad isiku kahtlustatavana kinnipidamist. Sätte kohaselt peetakse isik kahtlustatavana kinni, kui ta on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda, kui kuriteo pealtnägija või kannatanu osutab temale kui kuriteo toimepanijale või kui kuriteojäljed viitavad temale kui kuriteo toimepannud isikule. Perevägivald puhul on isiku kahtlustatavana kinnipidamine sisuliselt esimeseks sammuks, mis tehakse vägivaldsete vastutusele võtmiseks. Nagu säte ütleb, ei pea politsei vägivaldsete süüteo kahtlustatavana kinnipidamiseks tabama teda teolt või vahetult teojärgselt, vaid võimalik on ka kannatanu või nt tunnistajate hilisem politseisse pöördumine ja isikule osutamine või kuriteoandmete esitamine. Isikut on võimalik kahtlustatavana kinni pidada kuni 48 tundi. Ohvrite kaitse seisukohalt ei ole see aeg väga pikk, samas on kiire tegutsemise korral kannatanul võimalik vajalikku abi otsida või oma turvalisuse tagamiseks vajalikke tegevusi läbi viia, vajadusel kodunt lahkuda vmt. Samuti peaks operatiivselt tegutsedes olema võimalik selle aja jooksul saavutada ajutise lähenemiskeeldu kohaldamine, mis aitaks kannatanu kaitset tagada. Kui aga

---

¹²⁷ K. Tamm, B. Tammiste, lk 14.

¹²⁸ K. Tamm, A. Kruusement, lk 1.

kahtlustatava ning tema tegevuse puhul eksisteerivad alused, mis võimaldavad kohaldada kahtlustatava vahistamist, siis otsustab selle eeluurimiskohtunik 48 tunni jooksul.

Vahistamise ja selle alustega seonduv on esitatud KrMS §-s 130 jj. Vahistada võib isiku kahel alusel: kui on põhjust eeldada, et isik võib jätkuvalt kuritegusid toime panna või kriminaalmenetlusest kõrvale hoida. Nimetatud alustest esimene tuleb kõne alla perevägivallatsete puhul, kes on sooritanud vägivallatsete oma lähedaste vastu korduvalt või on sooritatud süüteo viisist võimalik järeltada, et juba toimunud intsident ei pruugi jääda viimaseks korraks. Seejuures peavad esinema konkreetset faktid sellise ohu olemasoluks.¹²⁹ Kohtueelses menetluses ei tohi isik olla vahistatud üle 6 kuu ning üksnes erandlikel asjaoludel on võimalik seda tähtaega pikendada. Vahistatud isik võib taotleda vahistamise asendamist kautsjoniga või elektroonilise valvega.

Vahistamine seisneb isikult vabaduse võtmises, mis puhul piiratakse oluliselt isiku õigusi, seepärast on seda võimalik läbi viia üksnes prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel. Vahistamist võib kohaldada vaid juhtudel, mil leebema tõkendi rakendamine ei ole põhjendatud. Riigikohus on leidnud lahendites 3-1-1-30-08 ja 3-1-1-103-06, et vahistamisaluse olemasolu hindamisel võetakse arvesse kahtlustatava käitumist, tema elukäiku, isiklikke, perekondlikke ja majanduslikke suhteid, isiku hoiakut ja kalduvust teatud liiki kuritegusid toime panna.¹³⁰

Kannatanu kaitse seisukohalt ning edasiste perevägivallajuhtumite ärahoidmiseks oleks vägivallatsete vahistamine selle äärmuslikkusest hoolimata kindlasti efektiivne viis, seda vähemalt ajutiselt. Samas on selge, et tulenevalt kahtlustatava isiklikest õigustest ja otstarbekuse põhimõttest ei ole mõeldav kõiki perevägivallatseteid valimatult vahistama hakata. Vahistamine ei saa olla karistus sooritatud teo eest, vaid siiski meede, millega välditakse võimalike uute kuritegude toimepanemist.

Praktikas kasutatakse perevägivallajuhtumite puhul vahistamist vaid väikese arvu juhtumite puhul. Nt JM andmetel oli 2010. aasta menetluspraktika analüüsi aluseks olnud 579 perevägivallajuhtumist vaid 25 puhul esitatud vahistamistaotlus.¹³¹ Praktikute väitel kasutatakse vahistamist eelkõige juhtudel, mil selgub, et tegemist on korduva vägivallaga ning lähenemiskeelust kannatanu kaitseks ei piisa. Samas on olnud ka vastupidiseid juhtumeid, mil

¹²⁹ E. Elkind. KrMS komm § 130 p.5.2.2. – E. Kergandberg, P. Pikamäe (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura, 2012.

¹³⁰ E. Elkind, § 130 p 5.2.

¹³¹ J. Salla, L. Surva, lk 1, 6.

vahistatud isiku vabastamisel määratakse ajutine lähenemiskeeld.¹³² Sellisel juhul, asendades tõkendi kergema kaitseabinõuga, peab kahtlemata olema alus eeldada, et isik uut kuritegu toime ei pane ning lähenemiskeelust piisab kannatanu kaitse tagamiseks.

Kui ajutine lähenemiskeeld määratakse prokuröri taotlusel, eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumäärusel alusel ning kannatanu peab sellega nõus olema, siis PPVS § 7³¹ kohaselt on ka politseil õigus määrata isikule viibimiskeeld, mis tähendab keeldu viibida teatud isiku läheduses või teatud kohas, kohustust hoiduda teatud isikule või kohale teatud kaugusele lähenemisest või kohustust lahkuda teatud isiku lähedusest või teatud kohast. Viibimiskeelu võib politsei määrata mh juhtudel, kui eksisteerib isiku elu või tervist ähvardav vahetu oht või selleks, et tagada isiku ohutus. Nimetatud juhtudel võib viibimiskeeldu määrata kuni 12 tunniks. Viibimiskeelu rikkumisel on politseil õigus kasutada rikkuja suhtes vahetut sundi.

Iseäranis perevägivallajuhtumite puhul võtab politsei viibimiskeelu kehtestamisel arvesse laste jt pereliikmete huve, vägivallaintsidendi korduvust (esmane või korduv väljakutse), vägivallatseja isikut ja suhtumist oma teosse, kannatanu arvamust ning muid asjaolusid.¹³³ Seega kuigi politsei küsib kannatanu arvamust vägivallatseja isiku ning toimepandu kohta, võib ta ka ilma kannatanupoolse nõusolekuta, oma äranägemisel viibimiskeelu vajalikkusest selle kannatanu ja teiste pereliikmete kaitseks kehtestada. Autor leiab, et see on perevägivallajuhtumite puhul oluline asjaolu, kuivõrd tihti on kannatanu vägivallatseja poolt sedavõrd mõjutatud või hirmu all, et ei julge ajutise lähenemiskeelu kehtestamiseks oma nõusolekut anda. Samas võib viibimiskeelu miinuseks lugeda, et see kaitseb kannatanut üksnes väga lühikesed 12 tundi.

Lisaks võib välja tuua veel kaks sätet PPVS-st, mis perevägivallajuhtumite puhul on asjakohased. Esmalt isiku kinnipidamine PPVS § 7³³ alusel, mis sarnaselt isiku kahtlustatavana kinnipidamisele KrMS § 217 järgi annab politseile õiguse isikut 48 tundi kinni pidada, sulgedes ta ruumi või sõidukisse või piirates muul viisil olulisel määral tema füüsilist vabadust. Alus sel viisil isiku kinnipidamiseks on mh olemas, kui see on vajalik võimalike kuritegude ärahoidmiseks, isiku elu või kehalise puutumatus kaitseks või ka nt kohtu poolt määratud lähenemiskeelu tagamiseks. Seega peamine erinevus KrMS §-st 217 seisneb asjaolus, et kui KrMS § 217 rakendatakse juhtudel, mil isikut on alust kahtlustada mingi kuriteo sooritamises, siis isiku kinnipidamist PPVS § 7³³ kohaldatakse ennetavana kuriteo võimalikule toimepanemisele. Nimetatud sätte ei vaja kannatanu nõusolekut, seda võib

---

¹³² K. Tamm, B. Tammiste, lk 16.

¹³³ Politsei. Juhendmaterjal perevägivalla ennetamiseks ja vähendamiseks. 05.12.2011. Kättesaadav arvivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40367>, 07.02.2014.

politsei kohaldada vajadusel oma äranägemisel. Seega kui leiavad aset asjaolud, mis viitavad ohule, et isik võib vägivallajuhtumi pereliikme vastu toime panna, on õigus politseil isik juba enne intsidendi toimumist võimalikust kannatanust eemaldada.

Teisena võib nimetada PPVS § 7²⁹, mille kohaselt on politseil õigus toimetada jooobeseisundis isik kainenema arestimajja või -kambrisse või kohaliku omavalitsuse kainenestumajja. Kainenema toimetamine on lubatud tingimusel, et jooobes isiku poolt eksisteerib teistele isikutele vahetu oht. Perevägivallajuhtumites, kus alkohol olulist rolli mängib, on selle sätte alusel vägivallatseja pere juurest äratoimetamine ilmselt üsna sagedasti kasutatavaks viisiks.

Vastuseks püstitatud hüpoteesile, kas perevägivalda puudutav õiguslik regulatsioon on adekvaatne, võib Eesti materiaal- ja menetlusõiguse kohta kokkuvõtvalt leida, et see on üldjoontes adekvaatne. PS sätestab perekonna ja selle kaitse ühe olulise põhiväärtusena. KarSis on perevägivalda puhul esinevad süüteod üldjoontes kriminaliseeritud, lisaks võimaldab KarS pereliikme vastu toimepandud kuritegusid rangemalt karistada. KarSi lisandub ka täiendus eraldiseisva pereliikme kehalise väärkohtlemise süüteo koosseisu näol koos tavapärasest rangema karistusega, mis võimaldab muuta regulatsiooni selgemaks nii menetlejate kui tavakodaniku jaoks.

Muudatusettepanekutena võib välja tuua teatud vaimse vägivalda vormide, nt jälitamise ja alandamise kriminaliseerimise vajaduse. Samuti leiab autor, et kuivõrd perevägivalda pealtnägemine on laste jaoks äärmiselt traumeeriv kogemus, siis tuleks kuriteo toimepanemine lapse juuresolekul muuta kui mitte iseseisvalt karistatavaks, siis vähemalt raskendava asjaoluna arvessevõetavaks.

Uue kehtimahakkava lastekaitse seadusega kehtestatakse lastevastasele vägivaldale nulltolerants. Autori arvates on küsitav, kuidas tagatakse seesuguse keelu rakendamine, kuivõrd igasugust, ka kõige pisemat lapsele tekitatud füüsilist valu (nt tutistamine), samuti igasugust vaimset vägivalda ei ole võimalik kriminaalkorras karistada. Üksnes keelu seaduses esitlemine ei pruugi aga oma eesmärki täita.

Lisaks on positiivsed uues LaKSis sisseviidavad muudatused abivajavast lapsest teavitamise kohta (mh anonüümseks jäämise võimalus), mis võiksid omada positiivset mõju perevägivallajuhtumitest teavitamisele üldiselt. Kuivõrd statistika kohaselt on teavitamiskohustuse täitmine olnud siiani vähene,¹³⁴ siis võiks teavitamiskohustuse rikkumine selleks kohustatud isiku poolt olla sanktsioneeritud, mis motiveeriks vastavaid isikuid oma kohustusi hoolikamalt täitma.

---

¹³⁴ H. Kase, I. Pettai (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Lk 18.

Menetlusõiguses eksisteerivad mitmed menetlussätted, mis tagavad kannatanute kaitse perevägivaldajuhtumite puhul. Peale vägivaldlateo toimepanemist on võimalik isikut 48 tundi kuriteos kahtlustatavana kinni pidada, mis ei ole küll pikk aeg, kuid mille jooksul on kannatanul koostöös menetlejatega operatiivselt tegutsedes võimalik taotleda lähenemiskeeldu või võtta ette muid abinõusid enese kaitseks (kodunt lahkuda, pöörduda varjupaika vmt).

Kui esineb oht, et sooritatud vägivaldlategu ei jää viimaseks ja isik võib pereliikme vastu toime panna uusi kuritegusid, on võimalik kohaldada isiku vahistamist kuni 6 kuuks.

Asjaolude esinemisel, mis viitavad ohule, et isik võib vägivaldlateo pereliikme vastu vastu toime panna (mh nt juhtumil, kus isik on vastu kannatanu tahtmist tema elukohta sisenenud, keeldub lahkumast, on agressiivne ja kaldub vägivaldsusele) on õigus politseil rakendada kinnipidamist ja isik juba enne võimaliku vägivaldlateo toimepanemist kannatanust 48 tunniks eemaldada. Joobes vägivaldlatseja on politseil õigus toimetada kainenema arestimajja.

Lisaks on kannatanul võimalik taotleda oma isikuõiguste kaitseks lähenemiskeeldu. Seda kriminaalmenetluse ajaks ajutise lähenemiskeeluna ja peale kriminaalmenetluse lõppu nn pikaajalise lähenemiskeeluna.

Lähenemiskeelu kohaldamisel esinevad seejuures mõningad probleemid, mille osas muudatusettepanekud oleksid järgmised. Lähenemiskeeld on olemuselt kannatanute kaitse osas efektiivne abivahend, mille rakendamine näitab küll mõningat tõusutrendi, kuid praktikas kasutatakse seda siiski vähe.¹³⁵ Üheks vähese kasutamise põhjuseks on kannatanute vähene teadlikkus oma õigustest selles vallas. Seetõttu tuleks riiklikul tasandil aktiivselt tegelda kannatanute teadlikkuse tõstmisega, nt kindlustada kannatanute informeerimine politsei poolt perevägivaldajuhtumi registreerimisel jmt.

Teiseks leiab autor, et tuleks ette näha võimalus prokuröri taotleda ja kohtul kohaldada lähenemiskeeldu ka ilma kannatanu nõusolekuta, et kindlustada kannatanute kaitse.

Kolmandaks tuleks lähenemiskeelu kohaldamisala laiendada ka muudele tegudele, kui isikuvastased kuriteod. Praktikas on probleemiks tihtipeale juhtumid, kus vägivalda kui sellist ei esine, kuid leiab aset kannatanu tülitamine, häirimine ja rahu rikkumine nt tema koju omavolilise sissetungi näol.

Lähenemiskeeluga sarnane õigusabinõu on ka viibimiskeeld, mida saab kohaldada politsei ilma kannatanu nõusolekuta, keelates vägivaldlatsejal teatud kohas või isikute lähedal viibimise 12 tunniks.

---

¹³⁵ J. Salla, L. Surva, lk 1 ; K. Tamm, B. Tammiste, lk 9.

4. Perevägivald kehalise väärkohtlemise süütegude lõikes

4.1. Sissejuhatus

Nagu eespool nimetatud, on avalikkuses riigile korduvalt ette heidetud, et perevägivallatsejatele mõistetakse liiga väikesed karistused või pääsevad nad sootuks karistusest, et karistused mõistetakse tingimisi, selle asemel, et vägivallatseja vangi panna.¹³⁶ Järgnevalt on tulenevalt käesoleva töö uurimisprobleemist teiseks töös kontrollitavaks hüpoteesiks, kas Eesti kohtupraktika on perevägivalda ja perevägivallatsejate suhtes liiga leebe.

Kõigist Eestis 2012. aastal registreeritud perevägivallajuhtumitest moodustasid kehalise väärkohtlemise juhtumid 80%. Sageduselt teisena esinevaks perevägivallakuriteoks oli ähvardamine, mis moodustas 11% kõigist perevägivallajuhtumitest. Raske tervisekahjustus leidis perevägivallakuriteona aset 1% kõigist juhtumitest.¹³⁷ Asjaolu, et kehaline väärkohtlemine kuriteoliigina moodustab lõviosa kõigist perevägivallajuhtumitest, on põhjuseks, miks käesolevas magistritöös analüüsitakse just KarS § 121 alusel kvalifitseeritud perevägivallajuhtumeid, mille osas anti kohtulahend välja 2013 aastal.

Käesolevas töös vaadeldavatest kohtuasjadest menetleti kõige enam, so. 89 kohtuasja (35%) Viru maakohtu kohtumajades. Harju maakohtu kohtumajades said lahenduse 78 kohtuasja (31%), mis on vaid 11 kohtuasja vähem kui Viru maakohtus. Tartu ja Pärnu maakohtutes menetleti kummaski võrdselt 43 kohtuasja (17%).

4.2. Tegu ja selle tagajärjed

Pereliikme vastu toimepandud süüteod, mis kvalifitseeriti nimetatud paragrahvi alla, seisnesid suuremalt jaolt löömises. Juhtumeid, mille käigus muude vägivallategude hulgas ei toimunud kannatanu löömist, oli 253 juhtumist vaid 15%, so. 39 juhtumit. Kannatanut löödi käega (lahtise käega või käelabaga), rusikaga, küünarnukiga, jalaga, põlvega ja peaga. Enam kui poolte juhtumite puhul kasutasid perevägivallatsejad oma ohvrite löömisel rusikaid. Kolmandikul juhtumitest kasutati löömiseks jalgu ning neljandikul juhtumitest käsi. Lisaks olid löögivahenditeks ka arvukad erinevad füüsilised esemed, nt mööbliesemed,

¹³⁶ K. Viljak. Miks naise põlema süüdanud mehele tuli vaid tingimisi karistus? – Delfi. 12.02.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://naistekas.delfi.ee/suhted/suhted/miks-naise-polema-suudanud-mehele-tuli-vaid-tingimisi-karistus.d?id=65667608>, 13.04.2014 ; Juhtkiri: “Pekske naise, meil on suva” – Delfi. 26.04.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/juhtkiri-pekske-naisi-meil-on-suva.d?id=44793471>, 02.05.2014

¹³⁷ A. Ahven jt (koost.) Kuritegevus Eestis 2012. Lk 48.

toiduainepakendid, köögi- ja lauanõud, aga ka nt riim, puuhalud, harjavars, riidepuu, saabas, lillevaas, tuhatoos jmt. Ohtlikumateks löögivahenditeks, mida kannatanute suhtes kasutati, olid käärid, köögi- vm nuga, lihahaamer, kirves. Seejuures nuga kasutades toimus vägivallategu 14 juhtumil, seega oli nuga loetletud vahenditest enimkasutatavaim.

Lisaks löömisele viskasid perevägivallatsejad ohvrit erinevate vahenditega. Viskevahenditeks olid puuhalud, kahvel, pudel, puidust alus, kööginugade hoidik, nuga, teenistusrely, suhkrukoos ja tool. Ühel korral tõstis süüdistatav toaukse hingedelt maha ning viskas kannatanu suunas.

Üheks pidevaks väärkohtlemise viisiks oli kägistamine, samuti muul viisil pigistamine, nt käest või kõrist. Korduvalt leidis aset lamava kannatanu kõrile või rinnakorvile surumine käte, põlvede või mingi vahendi abil. Ühel korral surus süüdistatav jalaga lamava kannatanu näole. Kehaline väärkohtlemine seisnes sagedasti veel kannatanu tõukamises millegi vastu (nt vastu autot, kappi, seina vm), millegi peale (nt voodile) või lihtsalt isiku pikali või eemale tõukamises. Samuti näiteks ohvri toolilt või voodilt maha tõmbamises või autost väljatirimises. Tihti oli vägivallatseja ning ohvri jõudude vahekord sedavõrd suur (seda iseäranis laste puhul), et ohver visati eemale või visati jõuga vastu põrandat või mingit objekti (nt vastu kappi). Tõukamiste, lükkamiste ja viskamiste tagajärjel löid kannatanud tihti ära oma pea vm kehaosa või said muid vigastusi.

Muu väärkohtlemisena leidis tihti aset veel kannatanu raputamine, juustest tirimine, juukseidpidi lohistamine nt mööda maad, teise ruumi vm, mingist kehaosast (nt kaelast) kinnihaaramine ja jõuga kinnihoidmine, kätest või randmetest tirimine, jõuga järsult kannatanu pea keeramine. Mitmel korral istus süüdistatav kogu keharaskusega lamava kannatanu kõhule, seljale või jalgadele.

Sagedasti leidis aset ka kannatanu löömine näo, pea või kehaga vastu mingit objekti, nt vastu lauda, seina, ust vm.

Üksikutel juhtudel toimus veel kannatanu käte, jalgade, kaela ja kõrva väänamine, kõrvast tirimine, padjaga lämmatamine, sõrmede silmatorkamine ning kannatanu käest jõuga mingi eseme (nt mobiiltelefoni) haaramine. Samuti ohvri käte või jalgade auto-, korteri- või toaukse vahele löömine ja ohvri hingamise takistamine tema suud käega kinni surudes. Mõnel juhtumil süüdistatav küünistas või hammustas kannatanut (nt näost).

Ühel korral kasutas vägivallatseja skalpelli, tekitades sellega ohvrile lõikehaavu rinna ja jalgade piirkonda. Lisaks vägivallatsetesid süüdistatavad kannatanu suhtes ühel korral veel järgnevalt: süüdistatav rebis kõrvaleta vigastades kõrvarõnga kõrvast ja kaelakee kaelast, torkas mingi tuvastamata kõva esemega (nt võti) kõhtu, surus mobiiltelefoni jõuga vastu nägu,

surus näo avatud džinnipurki, üritas jõuga kannatanu suud avada, võttis ära pisargaasiballooni, mida kannatanu süüdistatava eest kaitseks kaasas kandis ning pihustas kannatanule gaasi näkku.

Lisaks panid vägivallatsejad toime ka muid tegusid, mis olemuselt olid küll kannatanu tahte vastased ning alandavad, kuid millel puudus KarS § 121 koosseisutunnus vägivald ja seetõttu on nende tegude kvalifitseerimine selle paragrahvi alla küsitav. Selliste tegudena võib nimetada nt ohvrile näkku sülitamist, kannatanu viina joomisele sundimist, kannatanule pitsitäre viina näkku viskamist.

Eelnevast võib järeldada, et kuigi perevägivald seisneb suurelt jaolt kannatanute löömises, sooritatakse ohvrite vastu ka palju muid tegusid, mille puhul on näha nende spontaanne, konkreetsest situatsioonist tingitud iseloom. Vägivallatsemisel kasutatakse erinevaid, parasjagu kättesattunud vahendeid. Seega ei ole perevägivald puhul tegemist üldjuhul ettekatsetatud tegudega, vaid toimepandav kujuneb välja situatsiooni käigus.

Valdavalt leidsid löögid aset näkku (sh tihti vastu põske, nina, harvem oimukoha, kulmu, suu, otsmiku, kõri või silma pihta), pähe (sh kuklasse ja vastu kõrvu) ja kõhtu, tihti ka vastu jalgu ning selga. Kannatanuid löödi ka rindu, ribidesse, vastu kätt, kaela, tuharaid ning puusi.

Kehalise väärkohtlemise käigus löödi mõnel korral noaga, samuti löi vägivallatseja kannatanut mõnel juhtumil kirve, kääride ning haamriga. Paragrahv 121 alla kvalifitseeritakse nõ kergemat laadi ja kergemate tervisekahjustustega juhtumid erinevalt §-st 118, mille puhul võib olla tegemist mh eluohtliku tervisekahjustusega, elundi kaotuse või ka tervisekahjustuse tagajärjel tekkinud raske kehalise haigusega. Seega käsitletavate juhtumite puhul ei saanud noa-, kirve-, kääri- ning haamrilöökidel olla väga tõsiseid tagajärgi. Noaga löödi valdavalt kõhu piirkonda, aga ka rindkeresse, selga, küünarvarre ja õla piirkonda, kätte või külge. Ühel korral süüdistatav torkis kannatanut noaga. Kirvega löödi ohvritele pähe ning vastu jalgasäärt. Kääridega löödi ohvrile selga ja vastu kõrva. Lihahaamrit kasutas süüdistatav ühel juhtumil ning löi sellega kannatanule pähe.

On ilmne, et kõigi käesoleva analüüsi aluseks olevate juhtumite puhul kaasnes vägivallaga kannatanule valu. Ka juhtumitel, kus ei toimunud löömist, peksmist või isiku tervise kahjustamist, oli tegemist valu tekitanud väärkohtlemisega. Nt juhtum, kus süüdistatav tungis endise elukaaslase korterisse, haaras tema kaelast ja kägistas või teine juhtum, kus vägivallatseja tõmbas elukaaslase pikali ning lohistas mööda koridori.

Tervisekahjustused, mis eelkirjeldatud vägivallategudega tekitati, olid valdavalt kergemad kehavigastused. Suurel osal kannatanutest esinesid hematoomid (st verimuhud), verevalumid,

tursed, marrastused, kriimustused, paistetus ning punetus. Sagedased olid ka pindmised vigastused näol (sh silmalaul ja –ümbrusel), peal, kehal, seljal, üla- ja alajäsemetel, öla- ja ölavarrevigastused, huule- ja kaelavigastused. Samuti esinesid paljudel kannatanutel vägivalla tagajärjel mitmesugused põrutused, millest sagedasemad olid pea- ja rindkerepõrutus.

Tõsisematest vigastustest esines erinevaid luumurde, millest sagedasemad olid ninaluumurrud.

Löömise, peksmise või tõukamise tagajärjel tekkisid mitmesugused haavad, nt lahtised haavad pea piirkonnas, silmalaul ja –ümbrusel, rindkere-, raie- ning torke-lõikehaavad, aga ka peaajuvapurustus ja –trauma, kaela nikastus ja venitus, randme ja käeliigese venitus, nina-, suu- ning kõrvaverejooks.

Vägivalla tulemuseks olid mõnel korral väljaväänatud jalg, murtud hammas ning peast väljarebitud juuksed. Kahel korral kaotas kannatanu vägivallaintsidendi tulemusel lühiajaliselt teadvuse.

Kohtulahenditest ei selgu kannatanu täpsem seisund peale vägivalla esinemist, kuid vähemalt ühel korral oli lahendis välja toodud, et kannatanu vajas hospitaliseerimist.

Käesoleva analüüsi aluseks olevates kohtulahendites oli selgesõnaliselt välja toodud, kas tegemist oli ühe vägivallaintsidendiga, mis pandi toime ühe lühiajalise perioodi jooksul või leidsid lahendi asjaoludes kirjeldatud teod aset erinevatel aegadel pikemaajalise perioodi vältel. Samas ei selgunud, kas tegemist oli esmase perevägivallajuhtumiga, ehk kas süüdistatav oli ka varasemalt, kohtu all oleva juhtumi väliselt pereliikme vastu vägivaldne olnud ning kas teda oli ka sel juhul perevägivalla eest karistatud.

Vaadeldud 253 kohtulahendist 165 juhul ehk 65% kohtuasjadest oli tegemist ühe KarS § 121 alusel kvalifitseeritava kuriteoepisoodiga süüasjaga, kus süüdistatav oli toime pannud kas ühe vägivallateo (nt löönud ühe korra rusikaga näkku) või mitu erinevat vägivallategu (nt löönud mitu korda, kägistanud, tõuganud), kuid seda ühe konkreetse lühiajalise perioodi vältel (nt vältas tülist alguse saanud vägivallaintsident tund aega). 44 kohtulahendi (17%) puhul oli isik kohtu alla antud kahe KarS § 121 alusel kvalifitseeritava kuriteoepisoodi eest, nt oli ta peksnud kannatanut ühel päeval ning sooritanud sama või mõne muu vägivallateo sama isiku vastu ka mõni aeg hiljem. 31 kohtulahendi (12%) sisuks oli isiku süüdistus 3 kuriteoepisoodi eest KarS § 121 alusel. Lahendeid, kus isikut süüdistati 4 või enama KarS § 121 alusel kvalifitseeritava kuriteoepisoodi eest, oli 13, seega 5% kõigist perevägivallajuhtumitest.

Nimetatud 165 kohtulahendist, milles isikut süüdistati KarS § 121 järgi ühes kehalise väärkohtlemise kuriteos, olid 28 lahendit ehk 17% juhtumitest sellised, kus isik tõepoolest

oligi toime pannud üksnes ühe teo, nt löönud kannatanut ühe korra noa, kirve, rusika, käe või jalaga, lükanud kannatanut ühe korra, nii et kannatanu kukkus, juustest tirinud, väänanud kannatanu käsi vmt.

Erinevate uuringute põhjal on teada, et perevägivaldohvrid taluvad üldjuhul vägivalda mõnda aega, lausa kuni 30-35 vägivaldaintsidendini, enne kui õiguskaitseorganitelt abi otsivad.¹³⁸ Kuigi pole teada, kas eelnimetatud juhtumitel oli tegemist esmase või korduva perevägivaldaintsidendiga, leiab autor, et ühe kuriteoepisoodiga kohtuasjade suur hulk on siiski positiivne näitaja. Seda enam, et 17% neist juhtumitest leidis aset sageli kergemaliigiline kehaline väärkohtlemine nagu näiteks tõukamine või juustest tirimine. Autori arvates võib see olla näitajaks, et senini perevägivald puhul üheks suureks probleemiks olnud kannatanute poolne vaikiv vägivald talumine ja vägivallast mitteteatamine, ja seda nii kannatanute kui ka teiste konkreetsest perevägivaldajuhtumist teadvate isikute, nt sugulased, sõbrad, meditsiinitöötajad jt poolt, on hakanud vähenema. Kannatanud julgevad ja tahavad pöörduda politsei poole ka juhtudel, mil aset leidis nt (ainult) üks rusikalöök. Arvestades perevägivald sagedust Eesti peredes ja selle probleemi tõsidust, on vajalik, et info vägivallatsemisest perekonnas jõuaks politseini ning vajadusel sealt edasi kohtusse, ja seda juba esimese vägivaldaintsidendi, sh ka kergemaliigilise vägivald esinemisel, ootamata ära järgnevaid vägivallategusid ja talumata pikaajalist väärkohtlemist.

Samuti on antud näitaja positiivne menetlejate töö osas. Kui üldine menetlusstatistika perevägivald osas näitab, et suure hulga perevägivaldajuhtumite puhul menetlust ei alustata või see lõpetatakse otstarbekuse põhimõttest lähtuvalt, siis asjaolu, et 17% aasta jooksul lahendi saanud kohtuasjadest moodustasid ühekordse löömise või tõukamise juhtumid näitab, et menetlust alustatakse siiski ka kergema vägivald juhtumite puhul, mis arvestades perevägivaldaprobleemi tõsidust ja prioriteetsust, on ka õigustatud.

4.3. Vägivallatseja ja kannatanu

Kehalise väärkohtlemise panid toime valdavalt mehed. Uuritud 253 süüasjast oli naiste poolt toime pandud vaid 13, seega olid väärkohtlejatest natuke üle 5% naised ning 95% mehed. Üldiselt tuleb erinevate perevägivaldauuringute kohaselt 1 meessoost kannatanu kohta 7 kuni 12 naissoost kannatanut.¹³⁹ Käesoleva analüüsi kohtulahendite arvu järgi tuleks osakaaluks 1 meessoost kannatanu kohta lausa 18 naist.

---

¹³⁸ H. Kase, lk 25.

¹³⁹ Vt lähemalt käesoleva uurimuse p.1.2.1.

Kohtu alla antud naistest olid 69% (9 naist) pannud toime ühe kuriteoepisoodi KarS § 121 ning 31% (4 naist) kaks kuriteoepisoodi. Kolmandikul naistest oli vägivallateo vahendiks nuga, üksikutel juhtumitel lihahaamer, praepann, pudel, käärid ning püksirihm. Kõiki neid vahendeid kasutati kannatanu löömiseks. Lisaks kasutasid naised löömisel rusikaid, käsi ning jalgu. Neljandikul juhtudest seisnes vägivallategu järgnevas: ohvri pikali tõmbamine, kõrist kinnihaaramine ja kägistamine, juukseid- ja rannetpidi ringilohistamine, peaga vastu seinale löömine, vastu lauda surumine. Seega umbes pooled naistest tegutsesid vägivallatsedes vahendiga, millega kergesti on võimalik raskeid kehavigastusi tekitada, nagu nt nuga. Mehed seevastu väärkohtlesid käte-jalgade või mingi muu füüsilise esemega. Seejuures nuga kasutati vaid 4% ning kirvest 1% kõigist meeste poolt toimepandud perevägivaldajuhtumitest. Mehed kasutasid sageli ka muul viisil lihtsalt füüsilist jõudu. Seega võiks järeldada, et kuna naine oma füüsiliste võimete poolest üldjuhul mehele vastu ei saa, või vähemalt ei kesta selline füüsiline rünnak kuigi kaua, siis valivad naised sagedamini mingi abivahendi (nt nuga), mida on lihtne kasutada. Samas on noaga võimalik hõlpsamini raskeid vigastusi tekitada.

Perevägivald sõltuvalt isikust, kelle vastu see on toime pandud, jaguneb vägivallaks (intiim)partneri e. praeguse või endise abikaasa või elukaaslase, lapse, vanema või vanavanema ning õdede-vendade jm sugulaste vastu. Analüüsitud kohtulahendites pandi vägivallategusid toime kõigi nimetatud gruppidesse kuuluvate isikute vastu alljärgnevalt.

Tabel 3. Kohtuasjades toimepandud vägivald kannatanute lõikes

Vägivald elukaaslaste ja abikaasade vastu	73%
Vägivald laste vastu	14%
Vägivald vanemate või vanavanemate vastu	11,5%
Vägivald õdede-vendade vastu	1,5%

Kõige suurem perevägivald all kannatav grupp on intiimpartnerite, so. elukaaslaste ja abikaasade grupp. Paarisuhtevägivald, ehk siis elukaaslaste ja abikaasade vastu suunatud vägivald moodustas 2012. aastal kõigist perevägivaldajuhtumitest 70%.¹⁴⁰ Analüüsitud kohtulahendites vägivald tehti intiimpartneri, so. elukaaslase, abikaasa või tüdruksõbra vastu 204 juhtumil, seega moodustas perevägivald intiimpartneri vastu 73% kõigist juhtumitest. Seejuures ligi 2/3 tegudest (135 tegu) leidsid aset elukaaslase vastu ning 1/3 (68 tegu) abikaasa vastu. Ühel juhtumil oli tegemist vägivaldaseja tüdruksõbraga.

Eelnimetatud 204 juhtumist 26 puhul (13%) oli kannatanu näol tegemist süüdistatava endise elukaaslase (19 juhtumit) või endise abikaasaga (7 juhtumit). Lahendi asjaoludest ei selgunud

¹⁴⁰ A. Ahven jt (koost.) Kuritegevus Eestis 2012. Lk 48.

üldjuhul, kas suhe vägivallatseja ja ohvri vahel oli lõppenud juba vägivalla toimumise ajaks või lõppes see peale vägivallaintsidenti ajal, mil juhtumit menetleti politseis ning kohtus. Seega ei saa nimetatud andmete põhjal teha järeldusi, kui suur osa intiimpartneri vastu teostatavast vägivallast pandi toime suhte ajal ning millise osa moodustas vägivald peale suhte lõppemist, ehk nn lahutus- või lahkuminekujärgne vägivald.¹⁴¹

Uuringute põhjal on teada, et rasedus ei ole seisund, mis kaitseks naist perevägivalla eest või vägivallatseja loobuks rasedat naist ründamast. Väidetavalt kannatab 12% rasedatest raseduse ajal elukaaslase poolt vägivalda.¹⁴² Analüüsitud lahendite seas oli juhtumeid, kus vägivallatseja pani teo toime raseda elukaaslase vastu, vaid kaks. See moodustab vähem kui 1% kõigist kohtulahenditest. Arvestades, et riikliku statistika ja uuringute väitel teavitatakse politseid 10-30% perevägivallajuhtumitest, siis tuleb suhe realselt raseduse ajal vägivalda kannatanute ning kohtusse jõudnud juhtumite vahel siinkohal sisuliselt sama.¹⁴³

Raseda naise vastu toimepandud kuritegudest esimesel oli tegemist ühe kuriteoepisoodiga juhtumiga, mille käigus süüdistatav lõi rasedat kannatanut kaks korda peaga vastu kappi ning ühel korral talle praepanniga vastu pead, põhjustades füüsilist valu ning tursed. Teisel juhtumil moodustasid kohtuasja viis kuriteoepisoodi, mis leidsid aset 2,5-aastase perioodi jooksul. Viiest episoodist esimesel oli kannatanu rase ja selle episoodi käigus kägistas süüdistatav kannatanut.

Kui paarisuhtevägivald moodustas 2012. aastal 70% kõigist perevägivallajuhtumitest, siis laste ja teiste pereliikmete vahelise vägivalla osakaal kõigist perevägivallajuhtumitest oli 31%.¹⁴⁴ Käsitlevatest kohtulahenditest olid 39 sellised, kus vägivallateod olid toime pandud laste vastu. See moodustab 14% kõigist analüüsi aluseks olevatest perevägivallakohtuasjadest ja on sisuliselt sama tulemus 2012. aasta registreeritud perevägivallajuhtumitega. Seejuures pole teada ohvriks olnud lapse vanus, seega võis see olla vahemikus vastsündinust kuni täiseani välja.

Neist neljal juhtumil oli vägivallatsejaks naine. Nagu eelnevalt öeldud, oli kõigist 253 kohtuasjast naine kohtualuseks vaid 13 korral. Seega kui kõigist perekonnas toimepandavatest kehalise väärkohtlemise juhtudest kokku oli naine vägivallatsejaks 5% juhtudest, siis kõigi

---

¹⁴¹ H. Kase, lk 27.

¹⁴² A. Allaste, V. Võõbus, lk 16 ; H. Kase, I. Pettai (koost). Sünnitaja käitumine ja koduvägivald Eestis. Tallinn, 2006. Lk 15. Kättesaadav arvutivõrgus:

http://www.ammaemand.org/ee/m_files/b80f487098a8654d7a2345a675cde229.pdf , 03.03.2014

¹⁴³ M. Väli, M. Kirch, lk 4 ; H. Kase, lk 24

¹⁴⁴ A. Ahven jt (koost.) Kuritegevus Eestis 2012. Lk 48.

laste vastu toime pandud perevägivallategude seas oli naiste poolt teostatav osa juba suurem, nimelt 10%.

Üle poole lastevastastest perevägivaldajuhtumitest (22 kohtuasja) olid sellised, kus vägivald toimus nii abikaasa või elukaaslase kui lapse suhtes. Kõik need vägivallateod sooritati meesterahvaste poolt. Peaaegu pooltel neist kohtuasjadest (13 juhtumil) toimus vägivald ema ja lapse suhtes eraldiseisvalt, teineteisest lahutatult. Viiel juhtumil sattus laps vägivallaohvriks seetõttu, et üritas takistada ema suhtes toimepandavat vägivalda või ema kaitsta, oli nõ kaasnev ohver. Kolmel juhtumil vägivallatses süüdistatav lapse kallal ning teoga nõ kaasnevaks ohvriks sattus last kaitsta püüdev ema.

Natuke alla poolte juhtumite (17 kohtuasja) puhul oli arutlusel kuritegu, mis oli sooritatud üksnes lapse suhtes.

Seitsmel juhtumil 39 kohtuasjast oli kohtulahendis välja öeldud, et tegemist oli süüdistatava kasulapsegaga. See moodustab natuke alla viiendiku kõigist lastevastastest perevägivaldajuhtumitest. Seega ei ole kasulaste osakaal kõigi lastevastaste perevägivaldajuhtumite seas sedavõrd suur, et võiks teha järelduse, nagu oleks lapsevanem võõra lapse suhtes vägivaldsem kui oma lihase lapse suhtes. Pigem vastupidi – vägivalda oma lihase lapse vastu tuleb rohkem ette. Võimalik, et võõra lapse suhtes hoitakse end siiski rohkem tagasi. Samas olid kasulaste vastu vägivallatsejad eranditult mehed.

Nagu intiimpartneri puhul, nii oli ka laste puhul kõige sagedasemaks kehalise väärkohtlemise teoks löömine. Lapsi löödi pooltel juhtumitel käe ja rusikaga, harvem jalaga. Laste löömiseks kasutasid vägivallatsejad ka erinevaid vahendeid, millest sagedasemaks oli rihm (10 juhtumil, so. 25% kõigist lastevastastest perevägivaldajuhtumitest). Seda erinevalt intiimpartnerivastastest vägivallategudest, kus kasutati rihma vaid ühel juhul. Ilmselt on lapse suhtes vägivallatsemisel rihma sagedane kasutamine tavapärane, kuigi mitte aktsepteeritav nähtus – on ju meie ühiskonnas lapsi juba aastakümneid rihmaga karistatud.

Lapsi löödi ka vitsaga, tuhvliga, juhtmetega, lauajalaga. Sagedased olid ka laste tutistamised, juukseidpidi ringilohistamised (sh voodisse), tõukamised (sh vastu seinu) ja eemaleviskamised. Üksikutel juhtudel toimus laste suhtes veel kägistamine, vastu lauda ning põrandale surumine, käteväänamine, küünistamine, kõrvade pigistamine, jõuga kinnihoidmine, rannepidi ringilohistamine, lamavale lapsele kirvevarrega kõrile surumine ning lamavale lapsele kogu keharaskusega pealeistumine. Kahel korral visati last erinevate esemetega (sh mänguasjade ning tooliga).

Seega oli laste ja täiskasvanud pereliikmete vastu toimepandavate vägivallategude peamiseks erinevuseks laste suhtes suuremal määral löögivahendina rihma kasutamine. Samuti asjaolu, et laste suhtes ei kasutatud nuga, kääre, kirvest vmt terariistu. Muud teod kattusid täiskasvanud pereliikmete vastu toimepandavate vägivallategudega.

Käesolevas töös vaadeldavatest 253 kohtulahendist 32 puhul oli tegemist kuritegudega, mis olid toime pandud vanema või vanavanema suhtes. See moodustab natuke üle 11% kõigist perevägivallakohtuasjadest. Kolm perevägivallajuhtumit (10%) leidsid aset vanaema vastu, ülejäänud 90% kas ema või isa vastu. Sagedasemaks ohvriks oli seejuures ema. Kõigil vanema vastu toimepandud vägivallajuhtumitel oli süüdistatavaks meesterahvas.

Vanematevastased perevägivallateod olid sarnased intiimpartneri vastu toimepandavale: analoogselt oli peamiseks kehalise väärkohtlemise viisiks löömine, milleks kasutati käsi, jalgu ja rusikaid, erinevatest füüsilistest vahenditest kirvest, nuga, puuhalge, kõndimiskeppi. Lisaks sellele olid vanemate puhul muudeks kehalise väärkohtlemise viisideks lükkamine, tõukamine, peaga vastu mingit objekti (nt külmkapp) löömine, noaga torkimine, erinevate esemetega viskamine (sh taburet, puuhalud, tuhatuus), riietest rebimine, käteväänamine, juustest ja kätest tirimine, ruumis ringilohistamine, kägistamine, raputamine.

Lisaks oli vaadeldud 253 kohtulahendi seas ka 4 perevägivallajuhtumit, mis olid aset leidnud muu perekonnaliikme, täpsemalt õe suhtes. Nimetatud juhtumid moodustavad minimaalse osa, ehk natuke üle 1,5% kõigist perevägivallajuhtumitest. Neist kolmel juhul oli vägivallatsejaks mees, ühel juhul naine. Ühel juhtumil neljast oli kannatanu alaealine.

Vaid ühel juhul toimus kannatanu löömine (lahtise käe ja jalga). Teistel kordadel leidis aset muu kehaline väärkohtlemine nagu tõukamine, vastu seinale lükkamine, voodist mahatõmbamine, pikalitõmbamine, juustest tirimine, ringilohistamine, kägistamine, käteväänamine.

4.4. Muud kuriteod ja retsidiivsus

Analüüsitavaid kohtulahendite kohtualused olid kõik süüdi mõistetud KarS § 121 alusel kehalises väärkohtlemises. Neist 74 lahendi puhul, so. 29% kõigist juhtudest oli isik lisaks KarS §-le 121 süüdistatav veel muudes kuritegudes. Kõigil neil juhtumitel oli tegemist meesterahvaga, naised olid käesolevates kohtulahendites eranditult süüdi mõistetud vaid KarS § 121 alusel.

24 juhtumil (9% kõigist kohtuasjadest) mõisteti isik süüdi ka muus kuriteos, kui pereliikme vastases vägivallateos, neist levinumad olid joobes juhtimine KarS § 424 alusel ja vargus § 199 alusel.

50 juhtumil (20% kõigist kohtuasjadest) oli isik lisaks kehalisele väärkohtlemisele KarS § 121 järgi sooritanud muu kuriteo ka pereliikme vastu. Järgnevalt vaadeldakse, missuguseid muid kuritegusid oma pereliikmete vastu vägivallatsejad toime panid.

Nagu väidab perevägivallakuritegude osas riiklik statistika, on kehalise väärkohtlemise järel kõige levinum kuriteoliik ähvardamine vastavalt KarS §-le 120.¹⁴⁵ Ka käesolevas töös analüüsitavates kohtulahendites leidis lisaks kehalisele väärkohtlemisele pereliikme suhtes aset kõige enam ähvardamisi ja seda 42 juhtumil e. 16% kõigist kohtuasjadest.

KarS § 120 sätestab ähvardamisena tapmise, tervisekahjustuse tekitamise või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise, kui ähvardataval on olnud alust karta ähvarduse täideviimist. Perevägivallatsejad ähvardasid oma pereliikmeid valdavalt tapmise ja tervisekahjustuse tekitamisega.

Tappa ähvardasid perevägivallatsejad valdavalt kannatanut, keda nad ka kehaliselt väärkohtlesid, so. siis elukaaslast, abikaasat või vanemaid, aga olid ka mõned korrad, mil elukaaslasele või abikaasale tehti ähvardus tappa laps või tekitada lapsele tervisekahjustus. Ühel korral ähvardas süüdistatav tappa pumppüssiga terve pere ning seejärel iseenda.

Tappa ähvardati sagedasti noaga, vähem tulirelvaga ning üksikud korrad telliskiviga, kahvliga, kirvega, metallist kepigä. Samuti seisnesid tapmisähvardused kõri läbi löikamises, kägistamises, pea ja käte maha raiumises, tükeldamises ning surnuks peksmises.

Tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamine seisnes nt ähvarduses kannatanu rõdult alla visata, silmad välja torgata, luid murda, peksta jmt.

Elukaaslasele või abikaasale esitatud ähvardused lapse elu või tervise kahjustamise osas seisnesid mh ähvardustes laps autoga alla ajada, last peksta, imik ära uputada. Ühel korral pani vägivallatseja oma ähvarduse tõestuseks noa lapse kõrile.

Vaid ühel korral ähvardas süüdistatav vara rikkumisega, ähvardades maja ära lõhkuda. Samuti ühel korral ähvardas süüdistatav oma elukaaslast lasta ta ära vägistada.

Mitmed ähvardamised toimusid ajendatuna armukadedusest, nt seisnes ähvardus väites, et süüdistatav tapab kannatanu, kui kannatanu lõpetab temaga suhte. Samuti leidsid aset mõned ähvardused, mida lubati teostada, kui kannatanu politsei poole pöördub.

---

¹⁴⁵ A. Ahven jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Lk 28.

Kolmel korral ei peljanud vägivallatsejad ka politseinikke ning teostasid oma ähvardused politseinike kuuldes. Ühel korral helistas helistas vägivallatseja politseisse ja teatas, et tapab oma naise.

Kolmel juhtumil (1% kõigist kohtuasjadest) karistati isikut lisaks kehalisele väärkohtlemisele ka KarS § 122 alusel järjepideva või suurt valu põhjustanud kehalise väärkohtlemise, so. piinamise eest.

Ühel juhtumil olid mõlemad kuriteod, nii kehaline väärkohtlemine kui piinamine sooritatud laste suhtes. Üht poega oli süüdistatav löönud ühe korra rihmaga, mille eest mõisteti ta süüdi KarS § 121 alusel, teist poega oli isik löönud korduvalt käe ja rihmaga, mille kohus kvalifitseeris järjepidevaks füüsiliseks vägivallaks KarS § 122 alusel.

Teisel juhtumil mõisteti isik süüdi kahe kuriteoepisoodi eest KarS § 121 alusel oma tütre vastu, mille käigus ta lõi last korduvalt käega vastu pead ning tutistas teda. Elukaaslase vastu pani isik toime piinamise KarS § 122 alusel, mille käigus ta umbes pooleteise aastase perioodi jooksul vägivallatses iganädalaselt, lüües kannatanut vastu keha ja pead ning loopides teda erinevate esemetega. Viiel korral nõudis süüdistatav kannatanult seksuaalvahekorda, millest keeldumisel lõi kannatanut peaga vastu pead, jalaga ja rusikatega, kägistas ning viskas erinevate esemetega.

Kolmandal juhtumil, vastupidiselt eelmisele, väärkohtles süüdistatav kehaliselt abikaasat lüües teda korduvalt rusikaga ja tõmmates jõuga enda poole. Samuti ähvardas kohtualune abikaasat tervisekahjustuse tekitamisega, mille eest teda karistati KarS § 120 alusel. KarS § 122 alusel piinas süüdistatav poega, keda ta lõi korduvalt rihmaga ja vähemalt ühel korral jalaga.

Kahel korral süüdistati perevägivallatsejaid lisaks kehalisele väärkohtlemisele elukaaslase või abikaasa vägistamises KarS § 141 lg 1 alusel ja ühel korral suguuhtele sundimises ära kasutades kannatanu sõltuvust süüdistatavast KarS § 143 lg 1 alusel. Kõigil kolmel juhtumil selgus kohtulahendi asjaoludest, et suguuhtesse astumine toimus vastu kannatanu tahtmist. Kahel juhtumil lisaks, et need pandi toime vägivallaga, millest ühel juhul süüdistatav paiskas kannatanu pikali, haaras juustest, surus voodile, kägistas ning teisel juhul istus süüdistatav kannatanule peale, pannes põlved kätele, surus voodile, rebis riided seljast, mille kõige käigus kannatanu tundis valu. Siiski leidis kohus viimatinimetatud juhtumi olevat kvalifitseeritava KarS § 143 lg 1, mitte KarS § 141 lg 1 järgi. Kohus rõhutas kannatanu sotsiaal-majanduslikku (so. rahalist) sõltuvust süüdistatavast, mis väljendus kannatanu kartuses

süüdistatava ähvarduse ees, et kui kannatanu süüdistatava maha jätab, siis ta ei hoia ega toeta enam last.

Kolmel korral (1% kõigist juhtumitest) olid süüdistatavad lisaks kehalisele väärkohtlemisele võtnud kannatanult seadusliku aluseta vabaduse, mille eest neid karistati lisaks muudele kuritegudele ka KarS § 136 lg 1 alusel. Kõigile kannatanult vabaduse võtmise juhtumitele vahetult kas eelnes või järgnes nii kannatanu kehaline väärkohtlemine kui ka ähvardamine.

Ühel korral seisnes vabaduse võtmine kannatanu lahkumast takistamises. Olles eelnevalt kannatanu vastu toidupoe välisseina lükanud, käe selja taha väänanud ja teda tapmisega ähvardanud, takistas kohtualune kannatanut seina juurest lahkumast. Teisel juhtumil tiris süüdistatav kannatanu jõuga autosse, lukustas autouksed ning sõitis autoga ringi, keeldudes kannatanut autost välja laskmast. Nii kannatanu autosse istumise eelselt kui ka peale seda, kui ohvril õnnestus sõitvast autost välja hüpata, kasutas kohtualune kannatanu suhtes vägivalda.

Kolmanda kohtuasja puhul tiris süüdistatav kannatanu esmalt korterisse, lukustas ukseid ning keeldus teda korterist välja laskmast. Olles seejärel kannatanu suhtes vägivalda kasutanud ja teda tapmisega ähvardanud, väljus kohtualune korterist, lukustas ukse ja jättis kannatanu korterisse luku taha.

Lisaks kehalisele väärkohtlemisele rikkusid perevägivallatsejad kolmel korral (1% kõigist juhtumitest) ka lähenemiskeeldu KarS § 331² alusel. Kõigil juhtudel oli rikutava lähenemiskeeldu näol tegemist kriminaalmenetluse ajaks määratud ajutise lähenemiskeeluga. Lähenemiskeeluga oli süüdistatavatel keelatud läheneda kannatanutele kauguseni vahemikus 25-150m ning keelatud ka igasugune suhtlemine, sh erinevate sidepidamisvahendite (telefon, internet, sotsiaalvõrgustikud jm) kaudu. Esimesel juhtumil rikkus süüdistatav lähenemiskeeldu kaks korda, esmalt sisenedes oma valduses oleva võtmega kannatanu korterisse ning teisel korral võttes kannatanuga ühendust kaks korda läbi korteri fonoluku. Teisel ja kolmandal juhtumil rikkus kohtualune lähenemiskeeldu korduvalt, helistades kannatanule ning saates tema mobiiltelefonile mitmeid sõnumeid, püüdes kannatanuga korduvalt kontakti saada tema kodus ning töökohal.

Ühel korral teostas vägivallatseja omavolilise sissetungi KarS § 266 lg 1 alusel, lõhkudes endise elukaaslase korteri uksele ja tungides kannatanu tahte vastaselt korterisse. Sissetungi järgselt väärkohtles süüdistatav kannatanut ka kehaliselt.

Ühel korral kasutas süüdistatav kannatanu suhtes vägivalda ja ähvardas teda tapmisega, nõudes kannatanult raha, mille süüdistatav oli eelnevalt kannatanule andnud igapäevaste

kulutuste katteks. Nimetatud teo eest mõisteti kohtualune süüdi KarS § 257 alusel omavolis, so. oma tõelise või oletatava õiguse teostamises ebaseaduslikus korras, kui see on seotud vägivalla või sellega ähvardamisega. Nimetatud teo järgselt pani süüdistatav kannatanu suhtes toime ka kehalise väärkohtlemise.

Ühel korral süüdistati kohtualust lisaks kehalisele väärkohtlemisele KarS § 121 järgi ka KarS § 118 lg 1 p 3 alusel raske tervisekahjustuse tekitamises, millega põhjustati kannatanule raske psüühikahäire. Nimetatud juhtumil vallandus kannatanul peale süüdistatava poolt peksmist raske depressioon suitsiidimõtetega ja kannatanu üritas teha enesetappu, neelates 30 tabletti rahustit Zolpidem, mis põhjustas kannatanule mürgistuse.

Eelnevast lähtuvalt võib öelda, et kuigi lõviosa sooritatavatest perevägivallategudest seisneb kehalises väärkohtlemises, kvalifitseerudes KarS § 121 alusel, ei seisne perevägivald kaugeltki mitte ainult löömises või muus taolises valu tekitavas väärkohtlemises. Viiendikul juhtumitest vägivallatsesid süüdistatavad oma ohvrite vastu ka muul viisil: ähvardasid neid tappa või väärkohelda, sundisid seksuaalvahekorraks, hoidsid neid kusagil kinni, võttes sellega nende vabaduse, tungisid nende elukohta või rikkusid neile kehtestatud lähenemiskeeldu, millega põhjustasid kannatanus hirmu- ja ebamugavustunnet ja mida võib käsitleda kui ahistamist. Seega on perevägivallateod sageli läbipõimunud, koosnedes mitmetest kannatanu vastu suunatud kuritegudest.

Nagu eespool nimetatud, ei anna analüüsitava teo kohtulahendite sisu viiteid selle kohta, kas süüdistatava jaoks oli see esmane või korduv perevägivallategu (v.a. kui tegemist oli mitme kuriteoepisoodiga kohtuasjaga) ning kas süüdistatav oli varem perevägivalla eest karistatud. Küll oli kohtulahendites välja toodud kohtualuste üldine varasem karistus. Kohtulahendid olid vormistatud äärmiselt erinevalt, mis puudutab ka varasema karistuse esitamise viisi kohtulahendis. Nt oli mõnedes Viru kohtumajades koostatavates lahendites kirjas kõik isiku varasemad kuriteod, kuni paarikümne aasta taguste karistusteni välja. Samas kui teistes lahendites oli välja toodud vaid isiku paar-kolm viimast karistust või oli lühidalt mainitud, et isikut oli varasemalt karistatud, täpsustamata mitu korda või missuguste kuritegude eest.

Seega ei ole lahendite põhjal võimalik teha täpset kokkuvõtet perevägivallas süüdimõistetud isikute reaalsest karistuste arvust ega nende sisust. Küll selgus lahenditest, et 253 süüdistatavast 141 (56%), seega veidi üle poole perevägivallatsejatest olid eelnevalt kuriteo toime pannud ning selle eest ka karistatud. 44 süüdistatavat, ehk kolmandik 141 varem karistatud isikust olid varasemalt toime pannud ühe kuriteo ning 2/3 isikutest kaks või rohkem

kuritegu. Samuti võib välja tuua eelnevalt juba esitatud fakti, et lisaks pereliikme vastu toimepandud vägivallategudele mõisteti isik konkreetse kohtuasja raames süüdi ka muus kuriteos vaid 24 juhul 253 kohtuasjast, so. pisut alla 10% kõigist kohtuasjadest. Seega saab siinkohal teha järelduse, et oma pereliikmete vastu ei kasuta vägivalda vaid isikud, kes on kuritegusid varem korda saatnud, vaid pooled perekonnas jõhkrotsejatest on nõ täiesti tavalised inimesed, kel kuritegevusega kokkupuuted puuduvad.

4.5. Menetlused ja karistused

Teatavasti lahendatakse üldmenetluses üksnes 5% kõigist kohtuasjadest.¹⁴⁶ Seega jaguneb ülejäänud 95% süüasjadest lihtmenetluste vahel. Käesolevas töös analüüsitavast 253 kohtuasjast menetleti üldmenetluses vaid kaks, mis moodustab alla 1% kõigist perevägivallakohtuasjadest. Kokkuleppemenetlust kasutati 197 juhtumil, seega peaaegu 78% kõigist perevägivallakohtuasjadest. Seda on mõnevõrra rohkem, kui väidab üldine menetlusstatistika, mille kohaselt tehti 2012 aastal 63,4% süüdimõistvatest otsustest kokkuleppemenetluses, 2013 aastal aga saadeti 53% kõigist kohtuasjadest kohtusse kokkuleppemenetluses. Lühimenetluses menetleti analüüsitavatest kohtuasjadest 30, so. peaaegu 12% kohtuasjadest, seejuures üldise menetlusstatistika kohaselt saadeti 2013. a kohtusse lühimenetluses 28% kohtuasjadest.¹⁴⁷ Käskmenetluses menetleti 10 süüasja (4%). Lisaks menetleti 15 juhtumit (6%) kiirmenetluse korras, neist 13 kokkuleppemenetluse ja kaks käskmenetluse sätete järgi.

Ilmselt on üld- ja lihtmenetluste vahel jagunevate kohtuasjade vahekorra erinevus üldisest menetlusstatistikast perevägivallajuhtumite puhul seletatav asjaoluga, et valdav enamus perevägivallakuritegudest kvalifitseeritakse kehaliseks väärkohtlemiseks KarS § 121 alusel, millele sageduselt järgneb kuriteona ähvardamine KarS § 120 järgi. Kumbki neist kuriteokoosseisudest ei ole üldjuhul sedavõrd keerukas ja mahukas, et nõuaks tingimata kohtuasja arutamist üldmenetluses ja nii püütakse menetluse lihtsustamiseks minna kokkuleppe või teiste lihtmenetluste teed.

Vastavad arvanded mõistetud karistuste kohta on järgnevad.

---

¹⁴⁶ T. Reinthal. Ülekriminaliseerimine. Tartu, 2010. Lk 10. Kättesaadav arvutivõrgus:

http://www.riigikohus.ee/vfs/995/2010_Lisa%202%20%28Ulekriminaliseerimine_analuus%29.pdf, 01.04.2014.

¹⁴⁷ A. Ahven jt (koost.) Kuritegevus Eestis 2012. Lk 29 ; A. Ahven jt (koost.). Kuritegevus Eestis 2013. Lk 24.

Tabel 4. Analüüsitud kohtulahendites mõistetud karistuste jagunemine karistusliikide lõikes

Rahaline karistus	10%
Vangistus, millest:	90%
reaalselt kandmisele kuuluv vangistus	15%
vangistusest tingimisi vabastamine	63%
vangistuse asendamine ÜKT-ga	10%
šokivangistus + vangistusest tingimisi vabastamine	2%

Vangistus mõisteti karistuseks 228 süüdistatavale 253 kohtualusest, so. umbes 90%-le kõigist kehalise väärkohtlemise toimepannud isikutest. Rahaline karistus kui kehalise väärkohtlemise eest mõistetav leebem karistus mõisteti 25 isikule, seega 10% süüdistatavatest.

Võrdluseks võib tuua Riigikohtu 2009. aasta maakohtute karistuspraktika uuringu, mille kohaselt rakendati vangistust 49% ja rahalist karistust 51% kõigist Eestis toime pandud kehalise väärkohtlemise juhtudest.¹⁴⁸ Seega mõistetakse vägivallatsejatele perevägivalla-juhtumites karistusteks vangistusi käesoleval ajal oluliselt rohkem, kui 5 aastat tagasi.

Paragrahvist 121 tulenevalt on kehalise väärkohtlemise eest mõistetav vangistus kahtlemata oluliselt raskem, kui rahaline karistus. Vangistuse näol on tegemist *ultima ratioga*, mis tähendab, et KarS § 56 lg 2 kohaselt võib vangistust mõista ainult siis, kui karistuse eesmärged pole võimalik saavutada kergema karistusega. Siinkohal vaadeldes vastava kahe karistuse saanud isikute arve, siis suhe 90-10 vangistuse kasuks näitab, et meie kohtud on olnud piisavalt ranged perevägivallatsejatele vangistuse mõistmisel ning pigem vältinud rahalise karistuse kui kergema karistuse mõistmist.

Karistusena vangistust mõistes on kohtud teinud hulgaliselt järeleandmisi, rakendades erinevaid alternatiivkaristusi nagu vangistuse asendamine ÜKT-ga, samuti vabastanud süüdistatavaid karistusest tingimisi. See võib olla üheks põhjuseks, miks avalikkuse suhtumine leiab, et perevägivallatsejad karistusest kergelt pääsevad. Võimalik, et meie ühiskonnas on endiselt juurdunud arusaam, et kui toime on pandud kuritegu, siis kurjategija tuleb igal juhul vangiks panna. Samas on Eesti kriminaalpoliitiline suund siiski vangistust maksimaalselt vältida - rõhutatakse, et kinnipidamisasutused on eelkõige kõige ohtlikumate kurjategijate jaoks ja vangistuse negatiivsete mõjude vähendamiseks tuleks vangistus asendada pigem alternatiivsete karistustega, mis hoiavad seejuures retsidiivsuse samal või

¹⁴⁸ U. Klopets, T. Reinthal. Kohtupraktika analüüs. Tallinn, 2009. Lk 4. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/861/Kohtupraktika%282009%29.pdf>, 11.04.2014.

madalamal tasemel. Seejuures võimaldavad nimetatud alternatiivkaristused hoida kokku karistusüsteemi rahalisi kulusid.¹⁴⁹

Käesolevas töös vaadeldavast 228 vangistusega karistatud isikust 25 süüdistatava puhul (10% juhtumitest) asendati vangistus üldkasuliku tööga, seega vangistus kui selline jäi karistuseks 203 isikule. Reaalne koheselt kandmisele kuuluv vangistus mõisteti aga vaid 38 isikule. Ülejäänud 160 süüdistatavat vabastati karistusest tingimisi. Lisaks mõistis kohus 6 juhtumil ka nn hübriidkaristuse: 5 juhtumil vangistuse, millest teatud osa mõisteti šokivangistusena ja tuli realselt ära kanda ning teatud osa kohaldati tingimisi (2% juhtumitest), 1 juhtumil mõisteti isikule rahaline karistus, millest ca 10% tuli kohe ära tasuda ning ülejäänud osa tasumisest vabastati tingimisi.

Seega realselt isoleeriti ühiskonnast mõneks ajaks ca 15% perevägivallantsidendi toime pannud isikut, 63%-le süüdistatavatest mõisteti vangistus tingimisi. Võrdluses eelnimetatud Riigikohtu kohtupraktika analüüsiga selgub, et 2009 a maakohtute karistuspraktika kohaselt mõisteti kehalise väärkohtlemise eest § 121 alusel reaalne vangistus aga ainult 6% kõigist süüdistatavatest.¹⁵⁰ Selle numbri üle kahekordsest tõusust võib järeldada meie kohtute piisavat rangust oma lähedase suhtes kuriteo toime pannud isikute suhtes.

Olemuselt tähendab karistusest tingimisi vabastamine, et isikule on mõistetud vangistus kui selline, kuid tal on võimalus selle täideviimist vältida, kui ta käitub õiguskuulekalt ja ei pane toime uusi kuritegusid.¹⁵¹ Sisuliselt antakse kurjategijale koos hoiatusega uus võimalus. Karistusest vabastamine on õigustatud juhtudel, kui kohtul on piisavalt alust arvata, et süüdimõistetud ei pane enam toime uut kuritegu, so. esmakordselt toime pandud ning kergemate kuritegude korral.¹⁵² Arvestades kõrgendatud huvide kaitset, mis riigil perekonna suhtes eksisteerib, tuleb perevägivallajuhtumites tingimisi karistusest vabastamisel iseäranis hoolikalt kaaluda, kas asjaoludest tulenevalt saab arvata, et kuriteo toime pannud isik tahab ja teda on tõesti võimalik mõjutada teistkordselt kuritegu toime mitte panna. See on oluline nii ühiskondlikes kui ka kannatanu kaitsmise huvides. Viimane on antud juhul eriti oluline - kui kannatanu taas karistusest vabastatud vägivaldseja meelevalda satub, siis võivad sel olla kannatanu jaoks kurvad tagajärjed. Võib küll öelda, et vastaval isikul on katseaeg ning järgmise kuriteo toimepanemise järel mõistetakse talle ikkagi reaalne vangistus, aga see

---

¹⁴⁹ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018, lk 2 ; A. Ahven. Üldkasuliku töö tulemuslikkuse parandamise võimalustest. Lk 3. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57653/%DCKT+tulemuslikkuse+parandamise+v%F5im+alustest+viimane.pdf>, 12.04.2014.

¹⁵⁰ U. Klopets, T. Reinthal, lk 4.

¹⁵¹ J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura, 2007. Lk, 165.

¹⁵² J. Sootak, lk 166 ; RKKK otsus 3-1-1-79-03

õigustab end vähe, kui vägivald ja seeläbi reaalne õigushüve rikkumine siiski kannatanu suhtes toime pannakse, tihti julmem kui varasemal korral.

Uuringute väitel paneb 24% kõigist perevägivallas süüdimõistetud isikutest, kellele kohus reaalselt vanglakaristust ei mõistnud, toime uue kuriteo.¹⁵³ Seega aasta jooksul peale kohtuotsust kuulatakse üldjuhul uues kuriteos kahtlustatavana üle iga neljas süüdimõistetu, 3/4-le vägivallatsejatest mõjub aga reaalse vangistuse kandmisest pääsemine distsiplineerivalt ning motiveerivalt. Iga neljanda isiku poolt toimepandav uus kuritegu või vähemasti tema kahtlustamine uue kuriteo toimepanemises näitab samuti, et otsust süüdistatavale vangistuse tingimisi kohaldamiseks ei saa mõista kergekäeliselt. See kehtib iseäranis süütegude puhul, mis on toime pandud lähedaste vastu.

Keskmine mõistetud vangistuse pikkus pereliikme kehalise väärkohtlemise eest § 121 alusel oli 7,19 kuud. Kui vaadelda algset karistust ilma lühimenetluse 1/3 vähendust arvestamata, samuti võtta arvesse need karistused, mille puhul vangistuse asendusena oli mõistetud üldkasulik töö, siis oli samade kuritegude keskmine karistus 7,34 kuud. Kuna lühimenetluses menetletavate juhtumite arv oli antud juhul üsna väike, vaid 30 kohtuasja (12% kõigist juhtumitest), siis on vahe selle keskmise karistuse, mida oli lühimenetluse tõttu vähendatud ja kuhu pole hulka arvestatud karistusi, kus vangistuse asemel oli mõistetud ÜKT, ning igasuguste soodustusteta keskmise nõ täiskaristuse vahel minimaalne. Paragrahvis 121 on karistusena sätestatud vangistuse pikkus kuni 3 aastat, so. 36 kuud. Seega on süüdistatavatele mõistetud keskmine karistus 7,19 kuud tunduvalt alla keskmise paragrahvis sätestatud määra. Sellest lähtuvalt võiks Eesti kohtupraktikat pidada karistuse mõistmise osas liiga leebeks.

Samas 2009 a koostatud kohtupraktika analüüsi kohaselt ulatus Eestis keskmine lõplik vangistuse määr eri kuritegude eest 3,3 kuust kuni 6,8 kuuni.¹⁵⁴ Lõplik tähendab siinkohal, et lühimenetluses menetletud süüasjade karistusest oli maha arvestatud 1/3. Seejuures keskmine lõplik vangistuse määr kehalise väärkohtlemise süütegudes oli 4,2 kuud. Võrreldes nimetatud numbreid perekonnas toimepandud kehalise väärkohtlemise eest mõistetud keskmise karistusega 7,19 kuud vangistust, saab järeldada, et hoolimata esmapilgul liigväiksena tunduvast karistuse määrast on kohtud siiski pereliikme vastu toimepandud süütegu käsitletud oluliselt rangemalt kui muude isikute suhtes sooritatud süütegeid.

---

¹⁵³ A. Ahven, J. Salla, S. Vahtrus. Retsidiivsus Eestis. Tallinn, 2010. lk 13. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52535/11.+Retsidiivsus+Eestis.pdf>, 02.04.2014.

¹⁵⁴ U. Klopets, T. Reinthal, lk 5, 10.

Üle 1 a pikkust vangistust mõisteti 228 juhtumist 49 korral (21% kõigist vangistusega karistatud juhtumitest). Maksimaalseks mõistetud vangistuse pikkuseks oli 2 aastat 6 kuud, mille lõplikuks pikkuseks lühimenetluse tulemusel jäi 1 aasta 8 kuud ja mille kandmisest isik tingimisi vabastati. Sellest pikkuselt järgmise mõistetud vanglakaristuse pikkus oli 1 aasta 9 kuud, mis kohaldati taas tingimisi. Esimesel juhtumil oli tegemist varem 7 korral kohtulikult karistatud meesterahvaga, teisel juhtumil kohtulikult karistamata meesterahvaga. Mõlemal juhul oli tegemist jõhkra vägivallaga. Esimesel juhtumil pani vägivallatseja oma abikaasa vastu toime mitmeid järjestikuseid vägivallaakte, nt tiris juustest, tõukas vastu seina, lõi maas lamavat kannatanut jalaga kuklapiirkonda, rusikaga näkku, korduvalt käte ja jalgadega pea- ja kehapiirkonda. Teisel juhtumil lõi süüdistatav oma ema kolm korda kirvega vastu jalgasäärt, põhjustades kannatanule raiehaava koos sääreluu nihketa murruga. Seega võib öelda, et raskete vägivallategude puhul mõisteti süüdistatavale ka maksimumilähedane karistus.

Viiel juhtumil (natuke alla 2% kõigist perevägivallakohtuasjadest) mõisteti süüdistatavale šokivangistus, mis tähendab, et teatud lühiajaline osa vangistusest tuli isikul realselt ära kanda, ülejäänud osa kandmisest vabastati isik tingimisi.

Üldkasuliku töö puhul ei ole olemuselt tegemist karistusest vabastamisega, vaid õiguslikult vaadeldakse seda vangistusena, mida ei kanta vanglas, vaid vabaduses.¹⁵⁵ ÜKT rakendamine vangistuse asemel näitab kohtupraktikas jätkuvat kasvutrendi. Karistuse alternatiivina on ÜKT end ka õigustanud, sest ÜKT-ga karistatud isikute retsidiivsus on madalam vangistusega karistatud isikute omast.¹⁵⁶ ÜKT-d mõisteti vangistuse asemel 228 kohtuasjast 25 juhul, so. natuke alla 10% kõigist juhtumitest. Mõistetud vangistuse pikkus, mis ÜKT-ga asendati, ulatus 2 kuust kuni 1 aastani. Natuke üle pooltel juhtumitest oli tegemist 2-6 kuulise vangistusega. Seega rakendati ÜKT-d vangistuse asendajana pigem väiksemate, sh alla keskmise mõistetud vangistuskaristuste puhul. Seejuures vägivallateod, mille eest ÜKT-d kohaldati, olid varieeruvad. Üksnes kolmandikul juhtumitest (7 korral) oli tegemist üksiku kannatanu vastu toime pandud vägivallateoga nagu nt ühekordne tõukamine vastu kapi klaasust, tõukamine vastu õlga, rusikalöök vastu pead ja nägu, löök lahtise käega vastu nägu, löök tuhatoosiga vastu pead, kõrist haaramine ja kägistamine. Ülejäänud 2/3 juhtudel koosnes kuritegu mitmest üksteisele järgnevast vägivallaaktist, nt ühel juhtumil pekmine käte- ja jalgadega näo ja pea piirkonda, löikamine skalpelliga rinna ja jalgade piirkonda, rusikaga näkku pekmine, kaelast jõuga kinnihaaramine ja kahel korral pea vastu seina löömine.

---

¹⁵⁵ J. Sootak, lk 107.

¹⁵⁶ A. Ahven, lk 1.

Rahalist karistust mõisteti 253 juhtumist 25 korral, so. 10% juhtudest. Keskmise rahaline karistus oli perevägivallajuhtumite puhul 109 päevamäär. Paragrahvis 121 sätestatud rahalise karistuse päevamäär on määratletud KarS § 44 lg-s 1 ja see on vahemikus 30 kuni 500 päevamäär. 109 päevamäär on selle vahemiku mõttes alla keskmise näitaja, pigem läheneb suurus 109 päevamäär minimaalsele, kui keskmisele suurusele.

Rahalise karistusega karistatud kohtuasjade puhul selgub, et vaid 2 juhul 25 juhtumist mõisteti karistuseks suurem rahaline karistus kui 250 päevamäär. Neist esimesel juhul (karistus 250 päevamäär) tungis süüdistatav kallale oma elukaaslasele, raputas, tiris juustest, vedas juukseidpidi rõdule ja ähvardas rõdult alla visata. Teises kohtuasjas (karistus 400 päevamäär) lõi süüdistatav oma kasutütart mitmel korral rihmaga vastu reit.

Eelduslikult peaks minimaalse rahalise karistusega (30-50 päevamäär) karistatud isikute süütegu seisnema ning üldjuhul ka seisnes vaid ühekordses vägivalatsemises, nt löök käega näkku. Sellest oli aga analüüsi aluseks olevate kohtuasjade puhul ka erandeid. Nt oli kohus kolmel juhtumil mõistnud süüdistatavale karistuse 30 päevamäär ulatuses. Seejuures oli ühel juhtumil kohtualune löönud mõlemat kannatanut (abikaasa ja tütar) ühel korral rusikaga vastu nägu, teisel juhtumil väänanud kannatanu käsi, kolmandal löönud kaks korda vastu meelekohta ja noaga ähvardanud. Samas aga nt juhtumil, kus kohtualusele mõisteti rahaline karistus 40 päevamäär ulatuses, seisnes tema kuritegu esmalt poja korduvas rihmaga löömises ja teises kuriteoepisoodis korduvalt löömises rihmaga vastu keha ja jalgu ning löömises rusikaga vastu pead. Siinkohal mõistetud karistuse suurus ei ühti kuidagi arusaamaga, et minimaalne karistus mõistetakse kõige kergematel juhtumitel.

Seega võib rahalise karistuse saanud süütegude analüüsist leida, et küll mõningate eranditega, aga üldiselt oli rahalise karistuse suuruse tase ühtlane ning jäi valdavalt vahemikku 30 kuni 150 päevamäär (seda 25 juhtumist 19 juhtumil), st pigem minimaalse taseme lähedale. Maksimumkaristust 500 päevamäär ei mõistetud käsitletud 25 juhtumil kordagi, kõige kõrgemaks rahaliseks karistuseks jäi karistus 400 päevamäär ulatuses.

Päevamäär suuruseks oli 25 juhtumist 13 korral, seega 52% juhtumitest miinimumpäevamäär 3.20 eurot. Kolmandikul juhtudest (7 korral) jäi päevamäär suurus vahemikku 3.20 kuni 6 eurot ning kolmel korral (12%) vahemikku 7 kuni 10 eurot. Kaks kõige kõrgemat päevamäär olid 36.20 eurot ja 48.08 eurot. Neist esimese puhul mõisteti reaalseks äratasumiseks 122 eurot, ülejäänud summa kandmisest vabastati isik tingimisi. Seega vaid viiendikul juhtudest ületas mõistetava rahalise karistuse päevamäär 7 eurot, ülejäänud 80% juhtudest jäi päevamäär kas miinimumtasemele või ulatus kuni 6 euroni.

Rahalise karistuse keskmine suurus rahalises vääringus oli 535 eurot. Seitsmel juhtumil (28% juhtudest) jäi mõistetud summa vahemikku 128 kuni 256 eurot. Vahemikku 300 kuni 600 eurot jäi rahalise karistuse summa 10 juhul (40% juhtumitest). Vahemikus 601 kuni 900 eurot oli rahaline karistus 5 juhtumil (20% juhtumitest). Maksimaalseks väljamõistetud summaks oli 1683 eurot. Tuhandet eurot ületavaid summasid mõisteti välja 3 korral (12% juhtumitest). Kuna rahalise karistuse summa sõltub isiku sissetulekust, siis esines juhtumeid, mil samas päevamääras mõistetud karistus erines summaliselt kordades. Nt vaadeldes kolme juhtumit, millest kahel mõisteti rahaline karistus 40 päevamäära ja ühel 35 päevamäära, oli päevamäära suuruseks ühel juhul 3.20 eurot, teisel juhul 5.80 eurot ning kolmandal 48.08 eurot. Seega võis samas määras mõistetud rahaline karistus summaliselt erineda mitu korda.

Eesti keskmine rahalise karistuse määr kehalise väärkohtlemise kohtuasjade puhul on ca 5000 krooni (319.56 eurot).¹⁵⁷ Seega on ka rahaliste karistuste puhul taas kinnitust leidnud asjaolu, et kohtud mõistavad karistusi üldiselt pigem miinimumi, kui keskmise karistusmäära lähedale. Võrreldes aga nõ tavasüütegudega, käsitlevad kohtud pereliikmete vastu toimepandud süütegusid rangemalt.

Võrreldes kuritöid, mille eest mõisteti rahaline karistus ning mille eest vangistus, võib teha järelduse, et mõningate eranditega mõistsid kohtud rahalise karistuse süüdistatavatele, kes panid teo toime esimest korda ja keda polnud eelnevalt karistatud. Reaalne vangistus oli aga kahe erandiga mõistetud isikutele, kes olid kas olnud eelnevalt kriminaalkorras karistatud või kel oli kehtiv tingimisi kohaldatud karistus.

Seejuures näiteks menetlejad on leidnud, et perevägivaldajuhtumites oleksid rahaliste karistuste asemel pigem efektiivsemad tingimisi karistused või lühiajalised šokivangistused. Seda nimelt seetõttu, et vahendid rahalise karistuse tasumiseks tulevad tihti pere ühisest rahakotist ja see võib olla põhjus, mis probleemset pereelu veelgi pingestab.¹⁵⁸ Autor nõustub selle seisukohaga ja leiab, et nii tingimisi mõistetud vangistus kui ka šokivangistus mõjuvad kurjategija suhtes distsiplineerivamalt, kui rahaline karistus. Rahaline karistus tasutakse, nagu nimetatud, tihti pere ühisest rahakotist, mistõttu see kurjategijat sageli väga isiklikult ei puudutagi ja võib unustustehõlma vajuda, samas kui vangistusest tingimisi vabastamise katseaeg on kestvam ning motiveerib isikut õiguskäitumisele, teades, et eksimuse korral ootab teda reaalne vangistus.

---

¹⁵⁷ U. Klopets, T. Reinthal, lk 10.

¹⁵⁸ K. Tamm, B. Tammiste, lk 9.

Vaadeldes analüüsitud 253 plevägivallakohtuasjas mõistetud karistusi, mis jagunesid protsentuaalselt 10% rahaline karistus, 10% vangistuse asendamine ÜKT-ga, 15% realselt kandmisele kuuluv vangistus, 2% šokivangistus ja 63% vangistusest tingimisi vabastamine, siis on ilmne vangistusest tingimisi vabastamise ebaproportsionaalselt suur osakaal. Ilmselt tuleneb see otseselt asjaolust, et väärtushinnangud on muutunud ja Eesti karistuspraktikas püütakse vangistuse negatiivsete mõjude ning vangistuse kõrge hinna tõttu realselt kandmisele kuuluvat vangistust minimaalselt rakendada. Samas tekitab küsimusi iseäranis šokivangistuse, kui realselt vangistusest aste kergema karistuse sedavõrd vähene rakendamine. Šokivangistuse puhul ühelt poolt ei pea kohus süüdlase ühiskonnast eraldamist vajalikuks, samas taotletakse selle karistusega selgema reaktsiooni andmist süüdlasele ja tema teole.¹⁵⁹ Šokivangistusega küll võetakse isikult teatud ajaks vabadus, kuid see ei kesta samas nii kaua, et vangistuse negatiivsed mõjud jõuaksid ilmneda. Seega võiks šokivangistus olla olemuselt sobiv karistus plevägivallatsete jaoks, kes on pannud toime sellise raskusastmega kuriteo, mille puhul kurjategija täielikult vabadesse jätmine oleks õigustamatu, samas ei oleks aga vajalik tema pikaajaline ühiskonnast kõrvaldamine tulenevalt selle negatiivsetest mõjudest. Seda iseäranis arvestades, et tulenevalt perekonna ja pereelu kõrgendatud kaitsest oleks plevägivallajuhtumite karistamisel vajalik ühiskonnale ja ka kurjategijale endale anda selge märguanne selle taunitavusest.

On ka võimalik, et kui vangistusest tingimisi vabastamise kõrval on teiste vangistuse asemel kasutatavate alternatiivkaristuste osakaal praktikas sedavõrd väike, siis oleks meie õigusesse vajalik lisada uusi asenduskaristusi vältimaks ühe alternatiivi, antud juhul karistusest tingimisi vabastamise ebaproportsionaalselt suurt osakaalu. Seejuures nt KarSis sätestatud võimalust vangistuse asendamisest elektroonilise valvaga pole analüüsitud plevägivallakohtuasjades kordagi kasutatud. Samas võiks see karistus olla sobilik juhtumitel, kus kohtuotsusega on vägivallatsete jaoks kohaldatud kannatanu suhtes lähenemiskeeld.

Autor leiab ka, et üheks probleemiks süüdistatavate vangistusest tingimisi vabastamisel on kannatanu kaitse küsimus. Plevägivallaohvrite puhul on iseäranis oluline korduva ohvriks langemise vältimine. Nagu eespool nimetatud, on see plevägivallajuhtumites tõenäoline, kui võrd vägivallatsete jaoks ja ohver on omavahel lähedastes suhetes. Kohtuotsus ega mõistetud karistus ei tarvitse juba toimunud vägivallada lõpetada ning realselt vangistusest pääsenud

---

¹⁵⁹ A. Ahven, A. Kruusement, J. Salla. Tingimisi vabastamise ja käitumiskontrolli kohaldamise analüüs. Tallinn, 2013. Lk 19. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58685/Tingimisi+vabastamise+ja+k%20käitumiskontrolli+kohaldamise+anal%20FC%20FCs.pdf>, 28.03.2014

vägivallatseja võib kättemaksu vm motiividel taas uue vägivallateo toime panna. Seejuures võib ohver olla sedavõrd hirmutatud või vägivallatseja mõju all, et info uuest vägivallantsidendist ei pruugi õiguskaitseorganiteni jõuda.

Kannatanute kaitse tagamiseks on üheks võimaluseks riiklikul tasandil arendada lähenemiskeelu instituuti, propageerida selle kasutamist õiguskaitseorganite ja potentsiaalsete ohvrite seas, samuti muuta lihtsamaks selle taotlemist, sh võimalusega taotleda seda ilma kannatanu nõusolekuta, kui see on kannatanu huvides. Võiks isegi kaaluda teatud juhtudel lähenemiskeelu automaatset kohaldamist. Samuti kohaldada lähenemiskeeldu koos elektroonilise valvega kontrollimaks lähenemiskeelu tingimuste täitmist ja vähendamaks nende rikkumist.

4.6. Karistuse mõistmise aluseks olevad asjaolud

Nagu eespool mainitud, vormistatakse kohtuotsused maakohtutes äärmiselt erinevalt. Tulenevalt KrMs § 315 lg-st 7 on teatavasti kohtutel õigus kohtuotsuses märkida üksnes selle sissejuhatus ning resolutiivosa juhtudel, mil kohtumenetluse pooled on apellatsioonioõiguse kasutamata jätnud. Kumbki neist ei sisalda kohustust kirja panna kergendavaid ja raskendavaid asjaolusid, mida kohus antud juhtumil arvesse on võtnud. Kuivõrd lõviosa kohtuasjadest lahendatakse kokkuleppemenetluses, KrMS § 249 kohaselt aga võib kokkuleppemenetluses tehtud kohtuotsuse põhiosa sisaldada vaid süüdistuse sisu ning sõlmitud kokkuleppe sisu, siis ei ole ka sel puhul kergendavate ja raskendavate asjaolude esitamise kohustust. Samas on Riigikohus korduvalt leidnud, et karistuse mõistmisel arvesse võetavad kergendavad ja raskendavad asjaolud peavad tulenema kriminaalasja materjalidest ja olema kontrollitavad.¹⁶⁰ Konkreetselt küll kergendavate asjaolude kohta on RK välja toonud, et kohtu sellesisuline hinnang peab olema kohtuotsuses selgesõnaliselt esitatud,¹⁶¹ kuid eeldada võib, et see kehtib siiski ka raskendavate asjaolude kohta. Seega juba ainuüksi karistuse kujunemise ja kohtulahendi selguse ning arusaadavuse huvides peaksid arvesse võetavad kergendavad ja raskendavad asjaolud olema lahendis välja toodud.

Küll vähestes, kuid siiski mitmetes kohtuotsustes on kohus nimetatud asjaolud välja toonud. Kehalise väärkohtlemise juhtumite puhul on kohtud peamise vastutust kergendava asjaoluna välja toonud puhtsüdamliku kahetsuse. Riigikohus on puhtsüdamliku kahetsuse osas öelnud,

---

¹⁶⁰ RKKK otsused 3-1-1-33-07, 3-1-1-77-11

¹⁶¹ RKKK otsus 3-1-1-14-07

et otsustamaks, kas kohtualune kahetseb ja kas see kahetsus on ka puhtsüdamlik, on fakti küsimus ning seda otsustab kohtunik oma sisemise veendumuse kohaselt.¹⁶²

Puhtsüdamlik kahetsus vastutust kergendava asjaoluna oli esitatud 12 kohtulahendis. Ühel juhtumil luges kohus kahetsuse kergendavaks asjoluks vaid ühes isiku poolt toimepandud kuriteoepisoodis, teise puhul mitte. Kohus leidis, et kahetsust ei ole võimalik arvestada kõikehõlmavalt, kui süüdistatav on eeluurimisel väitnud, et ei tea teise kuriteoepisoodi kohta midagi.

Kahel korral leidis kohus, et karistust kergendavad asjaolud puuduvad, kuivõrd puhtsüdamlik kahetsus peab olema siiras. Ühel korral väitis kohus, et kahetsuseks ei saa lugeda üksnes kohtualuse ütlust, et ta kahetseb, seda enam, et kohtualune tunnistas oma kuritegusid üksnes osaliselt. Teisel juhul arvas kohus, et kuigi süüdistatav vabandas ja väljendas oma kahetsust, ei suutnud ta jätta kannatanut mustamast ja see muudab kohtu nägemuses tema kahetsuse ebasiiraks. Sarnaselt on ka Riigikohus puhtsüdamliku kahetsuse osas leidnud, et kahetsuse puudumist näitab asjaolu, kui isik menetluse kestel pidevalt oma süüd vähendada püüab.¹⁶³

Teise levinuma vastutust kergendava asjaoluna tõid kohtud välja oma süü tunnistamise. See oli ära märgitud viies kohtulahendis.

Kohus rõhutas ka mitmes lahendis, et teo toimepanemine alkoholi mõju all ei ole vabandatav ega ka karistust kergendav asjaolu. Kohus leidis, et täisealine isik peab suutma oma emotsioone ohjeldada ja kui see pole võimalik, tuleks alkoholist hoiduda või selle tarbimist vähendada.

Ühel korral tõi kohus välja, et isiklike suhteid on võimalik lahendada muul viisil, kui intensiivse vägivallaga ja kannatanu peksmine armukadeduse ajendil ei ole süüd vähendav asjaolu.

Karistust raskendavatest asjaoludest tuleksid perevägivalla puhul kehalise väärkohtlemise süütegude osas kõne alla KarSi § 58 p-s 2 nimetatud süüteo toimepanemine kannatatut alandades, punktis 3 nimetatud süüteo toimepanemine teadvalt noorema kui 12-aastase, raseda, kõrges eas või abitus seisundis isiku suhtes ja punktis 4 sätestatud süüteo toimepanemine isiku suhtes, kes on süüdlasest majanduslikus sõltuvuses, samuti süüdlase pereliikme, temaga koos elava isiku või süüdlasest muul viisil perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes.

Raseda naise vastu pandi süütegu toime kahel korral. Kummaski kohtulahendis seda raskendavaks asjoluks kirjalikult nimetatud ei olnud.

---

¹⁶² RKKK otsus 3-1-1-86-04

¹⁶³ RKKK otsus 3-1-1-93-12

Vaid 4 korral 253 juhtumist tõi kohus otsuses selgelt välja, et raskendav asjaolu on vägivaldteo toimepanemine perekondlikus sõltuvuses oleva isiku vastu. Ühel korral lähtus kohus kannatanu sõnadest, et sõltub süüdistatavast majanduslikult ja sellest tulenevalt luges nimetatud asjaolu raskendavaks. Ühel korral oli kohtulahendis kirjas, et süütegu oli toime pandud kõrges eas kannatanu suhtes vastavalt KarS § 58 p-le 3.

Ülejäänud juhtumite puhul on võimalik, et kohus siiski arvestas, et kõigil neist oli tegemist süüdistatava elukaaslase või abikaasa, vanema või lapsega, mis tähendavad peresuhteid või majanduslikku sõltuvust KarS § 58 mõttes ja tulevad iga juhtumi puhul raskendava asjaoluna arvesse võtta, kuid kohtulahendites seda kirjalikult välja ei toonud.

Samas nimetas kohus ühel juhtumil teo asjaolude kirjeldamisel sõnaselgelt kannatanut süüdistatavast sotsiaal-majanduslikus (so. rahalises) sõltuvuses olevaks isikuks, kuid hiljem oli lahendis kirjas, et karistust kergendavad või raskendavad asjaolud puuduvad.

Karistuse mõistmisel mainisid kohtud muuhulgas, et võtavad iseloomustava faktorina arvesse eelnevat kriminaalkorras karistatust või ka karistamatust. Lisaks võttis kohus karistuse mõistmisel süüd kergendavana arvesse kannatanu ja süüdistatava omavahelisi normaalseid suhteid, kooselu jätkamist, invaliidsust ja töökoha omamist. Samas näiteks raske majanduslik olukord, töökoha ja iseseisva sissetuleku puudumine olid asjaoluks, miks isikule mõisteti tingimisi vangistus, mitte rahaline karistus. Süü suuruse üle otsustamisel võttis kohus raskendavana arvesse ka asjaolu, et arutatav kuritegu oli juba teine, mille süüdistatav oma abikaasa vastu toime pani.

Nagu eespool öeldud, on avalikkuses palju vaieldud eraldi nõ perevägivaldparagrahvi vajaduse üle, milles oleksid pereliikme vastu toimepandud vägivaldteod tavapärasest karmimalt karistatud. Samas sätestab KarS § 58 näol võimaluse ja võib öelda ka, et kohustuse karistada perevägivaldteosejat tavapärasest rangemalt, võimaldades saata sellega ka ühiskonnale signaali perevägivalda taunitavusest. Pigem võib probleemiks osutada siinkohal asjaolu, kui palju kohtud nimetatud võimalust kasutavad või kui kasutavad, siis kui palju seda selgesõnaliselt otsustes välja toovad, et nii perevägikurjategija ise kui ka kõik teised konkreetset kohtuotsust lugevad isikud mõistaksid, et isikut on karmimalt karistatud justnimelt seetõttu, et tema kuritegu on toime pandud pereliikme vastu. Kui politsei ja prokuratuuri jaoks on perevägivaldprobleem seatud prioriteediks kuritegevusevastases võitluses, siis peaks see olema prioriteediks ka kohtutele. Probleemi tähtsust ja olulisust on aga kohtutel antud juhul võimalik väljendada just sellega, et nad esitavad kohtulahendis

asjaolu, et kuritegu on toime pandud pereliikme vastu, selgesõnaliselt isiku süüd raskendavana.

4.7. Käitumiskontroll

KarS § 75 sätestab käitumiskontrolli ja selle ajal süüdistatavale esitatavad kontrollnõuded ning kohustused, mis võidakse süüdistatavale mõista mh tema karistusest tingimisi vabastamisel ning karistuse asendamisel ÜKT-ga. KarS § 75 lg 1 nimetab kontrollnõuded, mida süüdistatav on kohustatud järgima, nagu elama talle määratud elukohas, ilmuma ettenähtud aegadel kriminaalhooldaja juurde, alluma tema kontrollile, esitama andmeid kohustuste täitmise ja elatusvahendite kohta, vaid kriminaalhooldusametniku loal lahkuma kauemaks kui 15 päevaks oma elukohast, lahkuma Eesti territooriumilt ja viibima välismaal ning vahetama elu-, töö- või õppimiskohta. Lisaks võib kohus määrata süüdistatavale KarS § 75 lg-s 2 nimetatud kohustusi nagu heastada kuriteoga tekitatud kahju, mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume, mitte omada, kanda ja kasutada relva, otsida töökoht, omandada haridus või eriala, alluda ettenähtud ravile, täita ülalpidamiskohustust, mitte viibida kohtu määratud paikades ega suhelda kohtu määratud isikutega, osaleda sotsiaalabiprogrammis ja alluda elektroonilisele valvele.

Analüüsitavates kohtulahendites, mille puhul süüdistatava karistus oli vangistus koos sellest tingimisi vabastamisega või vangistuse asendamine ÜKT-ga ja mida oli kokku 190, allutati käitumiskontrollile 140, so. natuke üle 73% kohtualustest. Neist 96 kohtualusele (50%) määrati lisaks KarS § 75 lg-s 1 sätestatud kohustuslikele kontrollnõuetele ka sama paragrahvi lõikes 2 nimetatud kohustusi.

Kõige enam rakendatavaks kohustuseks oli punktis 2 nimetatud kohustus mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume, mida kohaldati 82 juhul, so. 43%-le isikutest, kes vabastati vangistusest tingimisi või kelle vangistus asendati ÜKT-ga. Arvestades, et alkohol on perevägivaldajuhtumite esinemise puhul tõsine riskifaktor, mis küll iseenesest vägivalda ei põhjusta, kuid võib vägivalda tekkimist soodustada, on perevägivaldlatsejate puhul äärmiselt oluline püüda nende alkoholitarbimist piirata.¹⁶⁴

Teiseks enamlevinumaks kohustuseks, mida kohtud süüdistatavatele määrasid, oli kohustus osaleda sotsiaalabiprogrammis KarS § 75 lg 2 p 8 alusel. Seda kohustust määrati 56 kohtualusele, ehk natuke alla 30%-le süüdimõistetutest, kelle vangistus asendati ÜKT-ga või

---

¹⁶⁴ M. Paats. Vägivald paarisuhtes – müüdid ja tegelikkus – Eesti Statistika Kvartalikirj. 2010, 3. Lk 6. Kättesaadav arvutivõrgus: www.stat.ee/dokumendid/51818, 02.05.2014

kes vabastati vangistusest tingimisi. Kohustus osaleda määratakse üldjuhul kohtu poolt. Konkreetsele isikule vajaliku programmi valib aga kriminaalhooldusametnik. Sotsiaalse rehabilitatsiooni programme õigusrikkujatele on 11, neist perevägivalda eest süüdimõistetutele on mõeldud programm nimega „Pere- ja paarisuhtevägivalda vähendamine“.¹⁶⁵

Seitsmel juhtumil (3%) kohustas kohus süüdimõistetut alluma ettenähtud ravile KarS § 75 lg 2 p 5 järgi. Ettenähtud ravi oli valdavalt alkoholisõltuvuse ravi, aga ka psühhiaatriline ravi või kohustus pöörduda psühhiaatri vastuvõtule.

Neljale süüdistatavale (2%) määras kohus kohustuse otsida endale ametlik töökoht, omandada üldharidus või eriala.

Kordagi ei olnud kohtud rakendanud KarS § 75 lg 2 punkti 7, mis keelab süüdimõistetul viibida kohtu määratud paikades ja suhelda kohtu määratud isikutega. Nimetatud säte sarnaneb lähenemiskeelu instituudile ja selle näol võiks olla tegemist võimaliku alternatiiviga lähenemiskeelule. Käitumiskontroll on küll lähenemiskeelust mõneti kitsama kohaldamisalaga, keelates konkreetselt just teatud kohas viibimise ning teatud isikuga suhtlemise, samas kui lähenemiskeelu puhul on võimalik isiku tegevust määratleda vajadusel spetsiifilisemalt (nt keelata lähenemine joobeseisundis). Samas on see rangem sanktsioneerimise mõttes.

JM analüüsi kohaselt määrati KarS § 75 lg 2 punktis 7 sätestatud nõudeid 2012. aastal 7% kõigist avatud toimikute arvust.¹⁶⁶ See ei ole just suur osakaal. Seda enam võiks nimetatud nõuete kasutamist eeldada just perevägivaldajuhtumite puhul, kus sageli leiab aset korduv vägivald ja kannatanu turvalisuse kindlustamiseks oleks vägivaldsete eemalhoidmine kannatanust sageli hädavajalik.

Samas, nagu eespool nimetatud, allutati käitumiskontrollile KarS § 75 lg 1 alusel natuke üle 73% kohtualustest, kes vabastati vangistusest tingimisi või kelle vangistus asendati ÜKT-ga. Neist 50%-le määrati lisaks sama paragrahvi lõikes 2 nimetatud kohustusi. Seega võib öelda, et üldjoontes olid kohtud perevägivaldajuhtumites kontrollnõuete ja lisakohustuste rakendamisel üsna aktiivsed.

---

¹⁶⁵ Sotsiaalse rehabilitatsiooni programmid õigusrikkujale. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/51223>, 05.04.2014

¹⁶⁶ A. Ahven, A. Kruusement, J. Salla, lk 13.

4.8. Lähenemiskeelud ja tõkendid

Eespool juba väljatoodud statistika kohaselt ei ole Eesti kohtud ega menetlejad väga varmad lähenemiskeeldu kasutama. 2011 aastal kohaldati lähenemiskeelde kokku 37, neist 17 olid ajutised lähenemiskeelud.¹⁶⁷

Käesolevas magistritöös vaadeldavate kohtulahendite põhjal võib teha sama järelduse. Ajutisi lähenemiskeelde kohaldati vaid 3 korral (1%) 253 vaatluse aluseks olevast perevägivallajuhtumist, nn pikaajalisi lähenemiskeelde KrMS § 310¹ ja VÕS § 1055 alusel kohaldati pisut rohkem, kokku 10 perevägivallajuhtumil (4%).

Ühel korral oli tegemist sama kohtuasjaga, mil süüdistatavale oli esmalt kriminaalmenetluse käigus kohaldatud ajutist lähenemiskeeldu, seejärel tõkendina vahistamist ning peale kriminaalmenetluse lõppu määrati kohtu poolt ka lähenemiskeeld pikkusega 1 aasta 6 kuud.

Teistel juhtumitel ajutise lähenemiskeelu ja peale kriminaalmenetluse lõppu määratava lähenemiskeelu kohaldamise juhud ei kattunud. Säärane lahendus kohtute poolt jääb mõnevõrra arusaamatuks, kuivõrd võiks eeldada, et kui isikut on juba ühel korral kannatanule sedavõrd ohtlikuks peetud, et tema lähenemist on peetud vajalikuks piirata, siis kannatanu turvalisuse huvides peaks see ka jätkuma.

Lähenemiskeelu sisu oli kõigil juhtumitel üldjoontes sama: keeld läheneda kannatanule lähemale kui 10 kuni 150m, keeld läheneda kannatanu elukohale ja töökohale lähemale kui 50m, keeld viibida kannatanule kuuluval kinnistul, igasuguse suhtlemise keeld, sh erinevate sidepidamisvahendite (post, telefon, internet, sotsiaalvõrgustikud jm) kaudu ja kohustus juhuslikul kohtumisel viivitamatult eemalduda 50m kaugusele. Lähenemiskeelu pikkuseks määrati tähtaegu vahemikus 1 kuni 3 aastat.

Käesoleva töö punktides 3.2. ja 4.5 on autor analüüsinud lähenemiskeeluga seonduvat ja esitanud mõned arvamused ning ettepanekud lähenemiskeelu instituudi arendamiseks perevägivallaprobleemiga seoses. Lisaks eelnevale võib siinkohal välja tuua, et nagu öeldud, on üheks probleemiks lähenemiskeelu puhul kannatanute teadlikkuse küsimus. Lähenemiskeeluga kaitstakse eelkõige kannatanu enese huve, kui aga kannatanu seda ei tea, siis sellest tulenevalt peaksid õiguskaitseorganite esindajad (politsei, prokuratuur ja kohus) rohkem selles osas initsiatiivi üles näitama ja kannatanutele lähenemiskeelu võimalusi selgitama. Kui aga õiguskaitseorgani esindaja näeb, et kannatanu kaitse vägivallatseja eest oleks vajalik, samas kannatanu ise emotsionaalsetel vm põhjustel lähenemiskeeldu taotleda ei

---

¹⁶⁷ K. Tamm, A. Kruusement, lk 3.

soovi, siis peaks menetlejal olema võimalus kohaldada lähenemiskeeldu ilma kannatanupoolse nõusolekuta, eesmärgiga võimalikku edasist ohvriks langemist vältida. Kohtutel on seejuures võimalik kohaldada ka KarS § 75 lg 2 p 7 alusel viibimis- ja suhtlemiskeeldu, mille osas kohtud siiani väga innukad olnud ei ole. Seda sätet on kohtul võimalik rakendada ka ilma kannatanupoolse taotluse ja nõusolekuta, seega nimelt juhtudel, kui kohus peab oma äranägemisel vajalikuks kannatanu kaitseks teatud meetmeid rakendada.

Tõkenditest kasutasid menetlejad aktiivselt elukohast lahkumise keeldu. Seda oli määratud kohtualustele 138 korral eraldiseisvalt, st isikule kohaldati üksnes elukohast lahkumise keeldu. Kahel korral kohaldati isikule lisaks ka ajutist lähenemiskeeldu. Kolmel korral isik kas enne või pärast elukohast lahkumise keeldu kohaldamist ka vahistati. Kokku keelati süüdistatavatel elukohast lahkuda seega 143 juhtumil (56%) kõigist perevägivaldajuhtumitest.

Sarnaselt lähenemiskeelule ei ole ka vahistamise kasutamise osas menetlejate aktiivsus väga suur. 2011 aastal koostatud menetlupraktika analüüsi aluseks olnud 579 perevägivaldajuhtumist oli vaid 25 puhul (4 % juhtumitest) esitatud vahistamistaotlus.¹⁶⁸

Käesolevates kohtulahendites kohaldati vahistamist kokku 34 kohtualuse suhtes, mis protsentuaalselt teeb natuke üle 13% kõigist perevägivaldajuhtumitest. Neist 30 korral kohaldati isikule tõkendina üksnes vahistamist, kolmel korral kas enne või pärast vahistamist ka elukohast lahkumise keeldu ja ühel korral peale isikule kohaldatud ajutise lähenemiskeeldu rikkumist isik vahistati. Neist 27 juhul (80% kõigist vahistamistest) kohaldati vahistamist süüdistatavate suhtes, kellele kohus karistuseks mõistis reaalselt kandmisele kuuluva vangistuse ning vaid kolme vahistatut polnud eelnevalt kriminaalkorras karistatud, seega võib öelda, et vahistamist rakendati kõige raskemate kuritegude ja ohtlikumate kurjategijate puhul. Iseenesest on vahistatute arv kõigi perevägivaldajuhtumite kohta küll väike, kuid võrreldes paari aasta taguse riikliku statistikaga on see number kolm korda kõrgem. Selline näitaja on antud juhul positiivne just kannatanu kaitse seisukohalt, sest võimalike edasiste perevägivaldajuhtumite ärahoidmiseks, mida vägivallatseja võiks korda saata kasvõi nt kättemaksuks kriminaalmenetluse alustamise eest, oleks vägivallatseja vahistamine selle äärmuslikkusest hoolimata vähemalt ajutiselt efektiivne viis.

Vastuseks püstitatud hüpoteesile, kas Eesti kohtusüsteem on perevägivald ja perevägivaldajate suhtes liiga leebe, võib 2013. aastal kohtulahendi saanud perevägivaldajuhtumite analüüsi põhjal öelda järgmist.

---

¹⁶⁸ J. Salla, L. Surva, lk 1, 6.

Kahe KarS § 121 järgi ettenähtud karistusliigi vahel kaldusid kohtud perevägivallatsejatele mõistma pigem vangistust, kui kergema karistusena ettenähtud rahalist karistust. Suhe nende kahe karistusliigi vahel oli 90-10. Seejuures mõistetud vangistustest realselt ärakandmisele kuulus vaid 15%, ülejäänutest väiksem hulk (10%) asendati ÜKT-ga ning suurem osa (63%) vabastati vangistusest tingimisi. Vaid 2% perevägivallajuhtumitest mõistis kohus süüdistatavale karistuseks šokivangistuse.

Karistuste suurused (rahalise karistuse ja vangistuse määr) jäid tunduvalt alla paragrahvis sätestatud sanktsiooni keskmist määra, olles pigem miinimumi lähedal. Kui võtta võrdluseks riiklikus kohtupraktika analüüsis esitatud karistuste keskmised määrad, mille vaatlusel nähtub, et meie kohtupraktikas toimub üldse kergemate süütegude nagu seda on kehaline väärkohtlemine karistamine märgatavalt alla vastava sanktsiooni keskmist määra ning pigem alammäära lähedal, siis võrdlus näitab, et perevägivallakuritegusid karistatakse märksa karmimalt, kui nõ tavasüütegusid. Järelikult ei saa öelda, et perevägivalla puhul oleks karistuse mõistmine kuidagi eriliselt leebe, võrreldes analoogsete juhtumitega, mis on toimepandud muus kui perekondlikus suhtes.

Seega kui avalikkusele on jäänud mulje perevägivalla sisulisest karistamatusest või vähemalt liiga leebest karistatavusest Eestis, siis võibki see tuleneda pigem asjaolust, et meie karistuspraktikas toimub kergemate süütegude karistamine pigem madalal tasandil. See võib olla paljuski tingitud asjaolust, et kohtuasjade lahendamise toimub valdavalt erimenetlustes (analüüsitud lahenditest menetleti 1% üldmenetluses, ülejäänud lihtmenetlustes), mille puhul karistuse suurust võib mõjutada poolte kokkulepe.

Ka rõhutab meie kriminaalpoliitika reaalse vangistuse asendamist kas tingimisi vangistuse või erinevate alternatiivkaristustega, mis puhkudel avalikkusele võib jääda mulje, et perevägivallatseja pääses karistuseta, kuigi õiguslikult on talle mõistetud karistus ÜKT näol või vangistuse näol, mille kandmisest isik on vabastatud hoiatusega see täitmisele pöörata, kui ta ei käitu õiguskuulekalt ning peaks panema toime uue kuriteo.

Lisaks võib arvamus perevägivalla karistamatusest tekkida tulenevalt asjaolust, et politseisse jõuab kõigist toimepandud perevägivallajuhtumitest üksnes kuni kolmandik. Nendest politseis registreeritud perevägivallakuritegudest omakorda lõpetati menetlus 3/4 juhtumitest. Nagu eespool nimetatud, on suur osa lõpetatud juhtumitest seotud kas ohvril tulenevate asjaoludega (nt kannatanu ja vägivallatseja lepivad ära) või tõendamatus küsimusega, mis puhul on samuti tihti ohvril oluline roll: kui nt ohver pärast kehavigastuse saamist arsti juurde ei lähe, siis on hiljem tema kehavigastuste olemasolu keeruline tõendada.

Kokkuvõte

Iga perekonna kodu peaks traditsiooniliselt olema pelgupaigaks kõige halva eest. Ühiskond on aga juba pikka aega sunnitud enesele teadvustama, et see on ka tavapäraseks naiste-, laste- ja teiste pereliikmete vastase vägivalla asukohaks. Ka Eestis on aasta-aastalt hakatud perevägivallaprobleemiga üha aktiivsemalt tegelema. Sellegipoolest esinevad selle teema puhul nii mitmedki kitsaskohad, mida on ka avalikkuses esile tõstetud. Sellest tulenevalt on käesoleva töö eesmärgiks läbi õigusliku regulatsiooni analüüsi ning erinevate Eestis läbiviidud uuringute ja kohtupraktika analüüsi selgitada välja perevägivalla hetkeseis Eestis seadusandlikus, menetluslikus ning õigusemõistmise mõttes. Täpsemaks uurimisprobleemiks on seejuures nimetatud perevägivalla hetkeseisu põhjal välja selgitada, kas riigi õiguslik tegevus seadusandlikus ja õigusemõistmise vallas on piisav.

Töös on püstitatud kaks peamist hüpoteesi. Esimene hüpotees väidab, et perevägivalda puudutav õiguslik regulatsioon on adekvaatne. Sellele hüpoteesile vastamiseks analüüsitakse töös Eesti materiaal- ja menetlusõiguslikku perevägivalda puudutavat regulatsiooni. Menetlusõiguse osas vaadeldakse eelkõige neid õigussätteid, mis seonduvad kannatanu kaitsega.

Vastuseks hüpoteesile võib Eesti materiaal- ja menetlusõiguse kohta kokkuvõtvalt leida, et see on üldjoontes adekvaatne. Perekond ja selle kaitse on põhiseaduses sätestatud ühe olulise põhiväärtusena. KarSis on perevägivalla puhul esinevad süüteod üldjoontes kriminaliseeritud. Lisaks võimaldab KarS pereliikme vastu toimepandud kuritegusid rangemalt karistada, sätestades süüd raskendavate asjaoludena süüteo toimepanemise isikute vastu, kes võivad osutada perevägivalla ohvriteks (abikaasa, elukaaslane, laps, vanem, õde-vend ning muud isikud, kes on süüdistatavast majanduslikus või perekondlikus sõltuvuses). KarSi on lisandumas ka täiendus eraldiseisva pereliikme vastu toimepandava kehalise väärkohtlemise süüteo koosseisu näol koos tavapärasest rangema karistusega, mille puudumist Eesti õiguses on avalikkuses korduvalt ette heidetud. Autor leiab selles osas, et kuivõrd isiku süü suurus tehakse kindlaks kergendavate ja raskendavate asjaolude alusel, siis kehtiva regulatsiooni kohaselt võimaldab KarS § 58 rakendamine pereliikme vastu vägivallateo toime pannud isikule mõista tavapärasest vägivallakuriteost kõrgema karistuse, millega on võimalik saata nii isikule endale kui ka ühiskonnale signaal, et konkreetset juhtumil on isikut karistatud tavapärasest rangemalt ja nimelt seetõttu, et ta sooritas kuriteo pereliikme vastu. Seejuures on oluline koostada piisavalt motiveeritud kohtuotsus, kus vastavad asjaolud on välja toodud, et nii kohtualune ise kui ka kõik teised otsust luguvad isikud seda mõistaksid. Seega on isikuid

perevägivalla eest võimalik edukalt süüdi mõista ka praeguse regulatsiooni alusel. Iseasi, kui eraldi sätte (või sätete) vajadust põhjendada õigusliku regulatsiooni arusaadavuse ja selguse vajadusega. Eraldi sätte muudab kahtlemata konkreetse teo karistatavuse selgemaks nii menetlejatele kui ka ühiskonnale. Samuti annab eraldiseisev ja tavapärasest rangemalt sanktsioneeritud kuriteokooosseis avalikkusele selgema sõnumi perevägivalla kui nähtuse taunitavusest meie ühiskonnas.

Muudatusettepanekutena materiaalõiguse osas võib välja tuua teatud vaimse vägivalla vormide, nt jälitamise ja alandamise kriminaliseerimise vajaduse. Samuti leiab autor, et kuivõrd perevägivalla pealtnägemine on laste jaoks äärmiselt traumeeriv kogemus, siis tuleks kuriteo toimepanemine lapse juuresolekul muuta kui mitte iseseisvalt karistatavaks, siis vähemalt raskendava asjaoluna arvessevõetavaks.

Laste kaitse osas sätestab kehtiv LaKS üsna üldsõnaliselt lapse õigused, nt õiguse elule ja tervisele §-s 8, õiguse saada abi ja hooldust §-s 10. Konkreetsemalt sätestab seadus laste karistamisega seonduva. Laste karistamine on seaduse kohaselt keelatud. Samas on sätte sõnastatud mitmeti mõistetavalt ja konkreetset keeldu lapse suhtes kehalise karistuse, seega ka vägivalla kasutamisele ei sea. Uue koostamisel oleva LaKSiga plaanitakse lastevastasele vägivallale kehtestada nulltolerants. Meie ühiskonnas on laste füüsilist karistamist (tutistamist, käe, vitsa või rihmaga löömist) peetud aastakümneid normaalseks ja sageli ka vajalikuks kasvatusviisiks. Samas ei teadvustata valdavalt, et ka sel puhul on tegemist vägivallaga, mis oma olemuselt on karistatav ja mida ei tohiks tolereerida. Seega on täpselt piiritletud karistamise keelu seadusesse toomine õigustatud. Autori arvates on uue seaduse puhul aga küsitav, kuidas tagatakse seesuguse keelu rakendamine, kuivõrd igasugust, ka kõige pisemat lapsele tekitatud füüsilist valu (nt tutistamine) ja vaimset vägivalda ei ole võimalik kriminaalkorras karistada. Üksnes keelu seaduses esitlemine ei pruugi aga oma eesmärki täita.

Kehtiv LaKS kehtestab igale inimesele kohustuse teavitada kaitset ja abi vajavast lapsest vastavaid organeid. Hetkel on see teema üsna problemaatiline, kuivõrd statistika kohaselt on teavitamiskohustuse täitmine olnud siiani vähene. Uues LaKSis püütakse seda olukorda parandada viies sisse muudatused teavitamise osas (nt luuakse teavitajale võimalus anonüümseks jääda), mis võiksid omada positiivset mõju perevägivallajuhtumitest teavitamisele üldiselt. Siiski võiks teavitamiskohustuse rikkumine selleks kohustatud isiku poolt olla sanktsioneeritud. See motiveeriks vastavaid isikuid oma kohustusi hoolikamalt täitma.

Menetlusõiguses eksisteerivad mitmed sätted, mis tagavad kannatanute kaitse perevägivallajuhtumite puhul. Nimetada võib siinkohal isiku kahtlustatavana kinnipidamist, mida on võimalik rakendada 48 tunniks; politsei poolt isiku kinnipidamist, mida on politseil õigus rakendada 48 tunniks ja seda juba enne isiku poolt võimaliku vägivallateo toimepanemist; samuti joobes vägivallatseja kainenema toimetamist. Kõigi nimetatud võimaluste miinuseks on asjaolu, et neid ei rakendata kuigi pikaajaliselt. Samas on kannatanul koostöös menetlejatega operatiivselt tegutsedes võimalik taotleda selle aja jooksul lähenemiskeeldu või võtta ette muid abinõusid enese kaitseks (kodunt lahkuda, pöörduda varjupaika vmt).

Ohu korral, et sooritatud vägivallategu ei jää viimaseks ja isik võib pereliikme vastu toime panna uusi kuritegusid, on võimalik kohaldada isiku vahistamist kuni 6 kuuks. Nimetatud tõkendi näol on tegemist tõsise isikuõiguste piiramisega, seetõttu kasutatakse seda äärmuslikel juhtudel ja suhteliselt vähe.

Lisaks on perevägivallajuhtumite puhul oluliseks instituudiks lähenemiskeeld, mida on kannatanul võimalik taotleda oma isikuõiguste kaitseks kriminaalmenetluse ajaks ning ka peale menetluse lõppu ja mis olemuselt on efektiivne abinõu kannatanu turvalisuse tagamisel. Lähenemiskeeldu kohaldamisel esinevad seejuures mõningad probleemid, mille puhul muudatusettepanekud oleksid järgmised. Autor leiab, et lähenemiskeeldu kasutatakse praktikas liiga vähe. Üheks põhjuseks sellele on kannatanute vähene teadlikkus oma õigustest selles vallas, mistõttu tuleks riiklikul tasandil aktiivselt tegelda kannatanute teadlikkuse tõstmisega, nt kindlustada kannatanute informeerimine politsei poolt perevägivallajuhtumi registreerimisel ning prokuröri poolt peale kriminaalmenetluse algatamist.

Teiseks leiab autor, et tuleks ette näha võimalus prokuröril taotleda ja kohtul kohaldada lähenemiskeeldu vajadusel ka ilma kannatanu nõusolekuta, et kindlustada kannatanute kaitse. Seda eelkõige lähtuvalt asjaolust, et kannatanute kaitse tagamine ja korduva ohvriks langemise vältimine on justiitssüsteemi ülesandeks, seda vajadusel ka vastu kannatanu enese tahtmist.

Kolmandaks tuleks lähenemiskeeldu kohaldamisala laiendada ka muudele tegudele, kui isikuvastased kuriteod. Praktikas on probleemiks tihti peale juhtumid, kus vägivallada kui sellist ei esine, kuid leiab aset kannatanu tülitamine, häirimine ja rahu rikkumine nt tema koju omavolilise sissetungi näol.

Neljandaks on nii lähenemiskeeldu kohaldamisel kui perevägivallajuhtumites üldiselt probleemiks juhud, kus pere eluase on kaasomandis või vägivallatseja ainuomandis ning

kodunt lahkuma peavad kannatanud. Sellistel juhtudel tuleks eluasemel viibimise keeld kehtestada vägivaldsejale, mis puhul on küll tegemist vägivaldseja omandiõiguse teostamise piiranguga, kuid esikohale tuleks siiski seada kannatanute elu ja tervis. Üheks võimaluseks oleks seda teha sarnaselt välisriikidega ajutiselt teatud perioodiks.

Lähenediskeeluga sarnaseks abinõuks meie õiguses on viibimiskeeld, mida politsei saab kohaldada ilma kannatanu nõusolekuta, keelates vägivaldsejal teatud kohas või isikute lähedal viibimise 12 tunniks.

Teine töös kontrollitav hüpotees puudutab perevägivaldsete karistamisega seonduvat ning otsib vastust küsimusele, kas Eesti kohtusüsteem on perevägivald ja perevägivald-kurjategijate suhtes liiga leebe. Hüpoteesi kontrollimine toimub läbi perevägivaldajuhtumites 2013. aastal koostatud kohtulahendite analüüsi.

Vastuseks püstitatud hüpoteesile võib 2013. aastal kohtulahendi saanud perevägivaldajuhtumite analüüsi põhjal öelda järgmist.

Kahe KarS § 121 järgi ettenähtud karistusliigi vahel kaldusid kohtud perevägivaldsetele mõistma pigem vangistust, kui kergema karistusena ettenähtud rahalist karistust. Suhe nende kahe karistusliigi vahel oli 90-10. Seejuures mõistetud vangistustest realselt ärakandmisele kuulus vaid 15%, ülejäänutest väiksem hulk (10%) asendati ÜKT-ga ning suurem osa (63%) vabastati vangistusest tingimisi. Vaid 2% perevägivaldajuhtumitest mõistis kohus süüdistatavale karistuseks šokivangistuse.

Karistuste suurused (rahalise karistuse ja vangistuse määr) jäid tunduvalt alla paragrahvis sätestatud sanktsiooni keskmist määra, olles pigem miinimumi lähedal. Võttes võrdluseks riiklikus kohtupraktika analüüsis esitatud karistuste keskmised määrad, siis nende vaatlusel tundub, et meie kohtupraktikas toimub üldse kergemate süütegude nagu seda on kehaline väärkohtlemine karistamine märgatavalt alla vastava sanktsiooni keskmist määra ning pigem alammäära lähedal. Seega näitab võrdlus, et perevägivaldakuritegusid karistatakse märksa karmimalt, kui nõ tavasüütegusid.

Seega kui avalikkusele on jäänud mulje perevägivald liiga leebest karistatavusest Eestis, siis ühena võibki see tuleneda asjaolust, et meie karistuspraktikas karistatakse kehalist väärkohtlemist pigem madalal tasandil, kui rangelt. See võib olla paljuski tingitud asjaolust, et kohtuasjade lahendamine toimub valdavalt erimenetlustes (analüüsitud lahenditest menetleti 1% üldmenetluses, ülejäänud lihtmenetlustes), mille puhul karistuse suuruse üle otsustamisel ei pruugita lähtuda mitte niivõrd sanktsioonist, kui seda mõjutab poolte kokkulepe.

Ka rõhutab meie kriminaalpoliitika reaalse vangistuse asendamist kas tingimisi vangistuse või erinevate alternatiivkaristustega, mis puhkudel avalikkusele võib jääda mulje, et perevägivallatseja pääses karistusest, kuigi õiguslikult on talle mõistetud karistus ÜKT näol või vangistuse näol, mille kandmisest isik on vabastatud hoiatusega see täitmisele pöörata, kui ta ei käitu õiguskuulekalt ning peaks toime panema uue kuriteo.

Lisaks võib arvamus perevägivalla karistamatusest tekkida tulenevalt asjaolust, et politseisse jõuab kõigest toimepandud perevägivallajuhtumitest üksnes kuni kolmandik. Nendest politseis registreeritud juhtumitest omakorda 3/4 juhtumitest menetlus lõpetatakse. Menetluse lõpetamine on tihti tingitud otstarbekuse põhimõttest, samas aga paljudel juhtumitel tulenevalt kannatanust tingitud asjaolust, milleks on mh asjaolude tõendamatus (kui nt ohver vigastustega arsti poole ei pöördunud), leppimine vmt. Seega on perevägivalla puhul probleemiks pigem sotsiaalse taustaga asjaolud, mis välistavad suure osa perevägivallajuhtumite politsei ja kohtu ette jõudmise, kui juba kohtu ette jõudnud juhtumite vähene karistatavus.

Eelnevast tulenevalt saab vastuseks püstitatud hüpoteesile öelda, et meie kohtusüsteem ei ole perevägivallakurjategijatele karistuste mõistmisel liiga leebe. Samas leiab autor, et menetlejate (kohtute, prokuratuuri ja politsei) töös oleksid siiski vajalikud mõningad täiendused: esiteks tuleks oluliselt suuremat tähelepanu pöörata kannatanute kaitsele, kuivõrd korduva ohvriks langemise ärahoidmine peaks olema suurim prioriteet. Seda saaks ühe võimalusena teha aktiivsema lähenemiskeelu rakendamisega nii kohtute poolt, kui selle kannatanule soovitamisega prokuratuuri ja politsei poolt. Kohtutel on võimalik kohaldada käitumiskontrollile allutatud isikutele ka KarS § 75 lg 2 p-s 7 sätestatud viibimiskeeldu, mis on lähenemiskeeluga analoogne instituut, võimaldades seda rakendada ilma kannatanu nõusolekuta, mis teatud juhtudel võib olla vajalik ning õigustatud.

Teiseks hoolimata sellest, et kohtutel on KrMS-s ettenähtud juhtudel õigus koostada kohtuotsuseid, mille puhul pole arvessevõetud kergendavate ja raskendavate asjaolude esitamine lahendis nõutav, tuleks kohtutel perevägivallajuhtumites otsuste koostamisel siiski konkreetselt rõhutada, et isiku süüd raskendavaks asjaoluks on teo toimepanemine pereliikme vastu. See võimaldaks näidata nii kurjategijale endale kui ka ühiskonnale, et riik kaitseb pereväärtsusi. Käesolevas töös analüüsitud kohtulahendites oli seda tehtud vaid vähestel juhtudel.

Lisaks leiab autor, et perevägivalla puhul on üheks suureks probleemiks teadlikkuse ja suhtumise küsimus. Ennetustöö on perevägivalla puhul äärmiselt oluline viis selle kuriteoliigiga võitlemisel. Eduka ennetustöö aluseks on aga üldsuse teadlikkus probleemi

olemusest ja sellega seoses erinevatest võimalustest. Perevägivalda osas võib vähene teadlikkus nii kannatanu kui ka võimalike teda ümbritsevate abistavate inimeste puhul väljenduda esmalt selles, et vastavad regulatsioonid on ebaselged, inimestel puudub piisav info erinevatest võimalustest ohvrit kaitsta, sh kriminaalmenetluses rakendatavatest kaitsevõimalustest (nt lähenemiskeeld) ja ka sotsiaalse kaitse võimalustest (varjupaigad, abivõimalused jmt).

Samuti võib inimestel puududa usaldus õigussüsteemi vastu, mis tähendab, et neil pole usku perevägivaldajuhtumites tehtavate kohtuotsuste ja mõistetud karistuste jõusse, nad kardavad või häbenevad neile osaks saavat kohtlemist ja neisse suhtumist erinevates institutsioonides (sh politsei, kohus, meditsiinasutused).

Nimetatud lünkadega inimeste teadlikkuses ja suhtumises seonduvad aga otseselt perevägivaldajuhtumitest vähene politseile teatamine, abiotsimine jmt probleemid, mis perevägivalda puhul esinevad. Seega tuleks teadlikkuse tõstmise küsimusega riiklikul tasandil aktiivselt tegelda, et potentsiaalsed perevägivaldaohvrid oleksid konkreetsesse situatsiooni sattudes võimelised oma olukorra lahendamiseks midagi ette võtma.

Autor leiab ka, et perevägivalda osas Eestis läbiviidavate uuringute ning koostatava statistika andmed on paljuski vasturääkivad. Üheks probleemiks võib siinkohal olla uuringute ja statistika vähesus. Samuti on uuringud olnud erineva teemapüstitusega ning suunatud perevägivalda erinevate tahkude uurimisele, mistõttu ei ole neist saadud andmed ühesed ning piisavalt stabiilsed. Et saada adekvaatseid andmeid, millest on võimalik teha ka tõsikindlaid järeldusi, tuleks erinevate institutsioonide koostöös sisse seada regulaarne uuringute läbiviimise ja statistika koostamise süsteem, kus on kindlaks määratud konkreetsed andmed, mida teada soovitakse.

Autori arvates on iseäranis nõrgas seisus hetkel lastevastase vägivalda temaatika, kus andmed on puudulikud, uuringute eesmärgid on olnud erinevad ja uuringud ise on läbiviidud pika aja vältel. Samuti pole ükski läbiviidud uuringutest selline, mis analüüsiks põhjalikumalt just perekonnas laste vastu toimepandavat vägivalda. Seetõttu konkreetseid järeldusi lastevastase vägivalda kohta perekonnas teha ei saa. Samas ilmneb neis uuringutes laste väärkohtlemise kõrge määr, millest saab järeldada, et reaalselt kannatavad lapsed peredes oluliselt rohkematel juhtudel nende vastu suunatud otsese vägivalda all, kui seda väidab Eesti politseistatistika. Seega jääb väga suur osa laste vastu toimepandavast koduseinte vahele ning info neist politseini ei jõua. Selle põhjuseks võib paljuski olla asjaolu, et meie ühiskonnas on laste füüsilist karistamist (tutistamist, käe, vitsa või rihmaga löömist) peetud aastakümneid

normaalseks kasvatusviisiks. On teada, et 38% eestlastest peavad laste karistamist teatud olukordades õigustatud kasvatusmeetodiks. Olgugi, et ühiskondlikult tervikuna ollakse laste füüsilise karistamise vastu pidades seda vägivallaks, on reaalne olukord selles valdkonnas siiski teine. Kui perevägivalda puhul pööratakse tihti suurt tähelepanu just vägivallale naiste vastu, siis unustatakse seejuures, et perevägivalda puhul kannatavad võibolla samapalju või veel rohkemgi ka lapsed. Seetõttu tuleks laste vastu toimepandav vägivald perekonnas võtta erilise tähelepanu alla, selgitada välja selle tegelik ulatus ning kehtestada meetmed sellega tegelemiseks.

Kui küsida, kas riigi õiguslik tegevus perevägivalda osas seadusandlikus ja õigusemõistmise vallas on piisav, siis vastuseks võib öelda, et palju on perevägivalda osas juba tehtud, kuid sel probleemil on veel mitmeid kitsaskohti nii õiguslikult, kui sotsiaalselt. Mitmeid neist on käesolevas töös ka käsitletud. Perevägivald on olemuselt mitmetahuline probleem. Seda probleemi ei ole aga võimalik likvideerida ühe konkreetse sammu või meetmega. Selleks, et perevägivalda ohjata, tuleb riigil selle teemaga tegelda mitmel tasandil ning vajalikud on kompleksed lahendused.

Domestic violence in Estonia. Legal regulation and court practices

Summary

According to a survey by the Statistics Board, 49% of Estonian residents come into contact with intimate partner violence in their lives. Also, 93% of teenagers have experienced abuse in the family at least once in their lives. Numbers of this magnitude show that domestic violence is a serious social problem in Estonian society, which must be actively addressed on the state level. The importance of the problem of domestic violence and need to pay increased attention to reacting to and preventing such crimes is stressed in nationally established criminal policies. The problem of domestic violence is also set as one of the joint priorities of the police and Prosecutor's Office in the fight against crime. Therefore, domestic violence as a problem and its shortcomings are an extremely topical issue in the Estonian society of today.

The state's inability to deal with the problem of domestic violence has been brought up in the public repeatedly. Several times, the media has brought up in public the question of mild punishments for domestic violence and the weakness of valid regulations to enable the sufficiently severe prosecution of domestic abusers. The need for a separate legal provision regulating domestic violence has also been stressed. The European Union has given Estonia a similar signal. Pursuant to that, the task of this paper is as follows: whether it can be said, analysing domestic violence in Estonia from a legal aspect, that the state's judicial activities in the field of legislation and the field of execution is sufficient.

The paper's goal is to determine the current state of domestic violence in Estonia by way of analysis of legal regulations and an analysis of various surveys conducted in Estonia as well as court practices. This both in terms of legislation (what the legal regulation is, its shortcomings), in terms of justice (activity of courts in resolving domestic violence cases) and in terms of procedure (activity of investigative institutions in addressing domestic violence cases).

Based on the goal and research task, the paper provides answers to two main hypotheses.

To answer the first hypothesis – whether the legal regulation concerning domestic violence is adequate – the paper analyses Estonian regulation concerning domestic violence in substantive as well as procedural law. In the part concerning procedural law, the provisions regarding the protection of the victim are primarily reviewed.

In response to the first hypothesis, it can be said regarding Estonian substantive and procedural law concerning domestic violence that it is generally adequate. The Constitution stresses the importance of family, family life and their protection and values family values by taking them under the protection of the state. By providing the protection of family life on the highest level, this provides the basis for setting domestic violence as an extremely damaging type of crime for society as a priority of the state. The Penal Code criminalises essentially all different types of physical and sexual violence that may occur in domestic violence. The general part of the Penal Code also provides an aggravating circumstance in imposing a punishment as committing a violation against a person who is a member of the family of the perpetrator, lives with him or her or is otherwise financially dependent of the perpetrator pursuant to § 58 (4) and against a person younger than 12 years, pregnant or elderly, pursuant to § 58 (3). Therefore, the Estonian penal code contains the possibility and, one could also say, the obligation to punish crimes committed against a family member more severely, which can send a signal to the person as well as to society that in a specific case, the person was punished more severely than usual, particularly because they committed a crime against a family member. Therefore, persons can be successfully convicted for domestic violence based on current regulations.

The Penal Code will also soon receive a separate addendum regarding necessary elements of an offence of bodily abuse committed against a family member with a more severe punishment, the lack of which in Estonian law has been repeatedly criticised by the public. A separate provision will make the punishability of the specific act clearer for bodies conducting proceedings as well as to society. A separate and more severely sanctioned set of necessary elements of an offence also gives a clearer message to the public about the disapproval of domestic abuse in society. Therefore, although technically a separate section for domestic violence is not necessary and persons can be convicted for domestic violence based on current regulations as well, a separate so-called domestic violence section may have a positive effect, largely in the preventive aspect.

A shortcoming in Estonian substantive law is the fact that mental violence is only criminalised in Estonian law as threatening pursuant to § 120 of the Penal Code. Although mental violence is often difficult to determine and evaluating damaged emotional values is complicated, further complemented by issues with proving, it should nonetheless not remain completely unpunished. For example, stalking or similar situations, where the abuser does not leave the victim alone, harasses and bothers, sends messages or e-mails, being unpleasant and

possibly violent and not reacting to the other party's requests to be left alone. For such cases, legal regulation should exist to protect the victim.

Also, as witnessing domestic violence is an extremely traumatising experience for children, committing a crime in the presence of a child should be made if not separately punishable, then at least considered as an aggravating circumstance.

In regards to protecting children, the currently valid child protection act of the Republic of Estonia provides the child's rights in rather general terms, e.g. the right to life and health in § 8, right to receive help and care in § 10. More specifically, the act provides regulations concerning punishing children. Pursuant to the law, punishing children is prohibited. At the same time, the provision is worded ambiguously and does not set a specific prohibition on bodily punishment of the child, therefore also the use of violence. A new child protection act is being compiled, with which it is planned to set zero tolerance for violence against children. For decades, physical punishment of children has been considered a normal way of raising children. At the same time, people do not generally acknowledge that this too is violence, which is by nature punishable and should not be tolerated. Therefore, adding a specifically defined prohibition of punishment in the law is justified.

The author thinks that it is questionable for the new law how to ensure the application of such prohibition, as not every physical pain caused to the child, however minor (e.g. pulling at hair), as well as mental violence cannot be punished under criminal law. At the same time, simply providing this prohibition in the law is unlikely to ensure compliance with it, rather it creates the risk of making the prohibition declarative.

The currently valid child protection act sets the obligation on every person to inform relevant authorities of a child who needs protection and help. According to statistics, the performance of information obligation has been low so far; therefore, this topic is rather problematic. This situation is attempted to be approved in the new act, amending the parts regarding informing, e.g. an option is created for the informant to remain anonymous, which could have a positive effect on informing of domestic violence cases on the whole. Nevertheless, the violation of obligation of informing by an obligated person could be sanctioned. This would motivate such persons to perform their duties more carefully.

There are several provisions in procedural law that ensure the protection of victims in cases of domestic violence. For example, detaining a person as suspect for up to 48 h pursuant to § 217 and following of the Code of Criminal Procedure and detaining a person by the police for 48 h

pursuant to 7³³ of the Police and Border Guard Act, which the police have the right to apply before the person commits the possible act of violence, also the detaining of intoxicated abuser for sobering up pursuant to § 7²⁹ of the Police and Border Guard Act. A downside of those options is that they cannot be applied for a very long term. Nevertheless, the victim operating with bodies conducting proceedings can apply for a restraining order in that time or adopt other means of protection (leave home, turn to a shelter, etc.).

If there is a risk of the committed act of violence not being the last one and the person can commit new crimes against a member of the family, the person can be arrested for up to 6 months, regulated by § 130 and following of the Code of Criminal Procedure. An arrest is a serious restriction of personal rights; therefore, it is used for extreme cases and relatively seldom.

In addition, an important institution for domestic violence cases is a restraining order, which the victim can apply for in order to protect their personal rights both during the criminal procedure pursuant to § 141¹ and following of the Code of Criminal Procedure, and after the end of procedure pursuant to § 310¹ of the Code of Criminal Procedure and § 1055 of the Law of Obligations, which is an efficient means of ensuring the victim's safety.

There are some problems with applying a restraining order, for which the suggestions for change are the following. The author finds that the restraining order is used too little in practice. One reason is the victims' low awareness of their rights in this field; therefore, increasing victims' awareness should be an active action by the state.

Secondly, the author finds that the option should be provided for the prosecutor to apply for and the court to apply a restraining order without the victim's consent, to ensure the protection of victims and prevent repeated victimising.

Thirdly, the area of application of a restraining order should be extended to acts other than crimes against a person as well (e.g. bothering and disturbing the victim, disturbing the peace, e.g. by entering their home uninvited).

Fourthly, a problem in incidents of domestic violence are cases where the family's residence is in co-ownership or the sole ownership of the abuser and the victims must leave the home. In such cases, the restriction of staying at the residence should be applied to the abuser, in which case it is a restriction of the abuser's performance of property right, but the life and health of victims should still be set as a priority.

A means similar to restraining order in our law is a staying prohibition, which can be applied by the police without the victim's consent, by prohibiting the abuser to stay in a place or near certain persons for 12 hours.

The second hypothesis checked in the paper is concerned with punishments for domestic abusers and pursuant to that, Estonian court practices are excessively lenient towards domestic violence and domestic abusers. The hypothesis is verified by way of analysing 253 cases of domestic violence committed in Estonia that have reached a court resolution on 2013 in all county courts, wherein the abuser was convicted of bodily abuse pursuant to § 121 of the Penal Code.

In response to the hypothesis, the author found the following. Between two types of punishment provided by § 121 of the Penal Code, the courts tended to impose imprisonment rather than monetary fines provided as lighter punishment to the domestic abusers. The ratio between those two types of punishment was 90-10. At that, only 15% of imposed imprisonments were to be actually served, a smaller proportion of the rest (10%) was replaced with community service and the majority (63%) were released on probation. In only 2% of the domestic violence cases, the court imposed shock imprisonment as punishment for the accused.

Punishments remained significantly below the average rates of sanctions provided in the section, remaining rather closer to the minimum. The average duration of actually imposed imprisonment for bodily abuse of a family member pursuant to § 121 of the Penal Code was 7.19 months. The average amount of monetary fine was 535 euros.

Compared to average rates of punishments provided in the analysis of state court practices, the Estonian average final imprisonment rate for various crimes ranges from 3.3 months to 6.8 months, wherein the average rate for offences of bodily abuse was 4.2 months.

The average rate of monetary fine in Estonia for court cases regarding bodily abuse is approx. 5,000 kroons (319.56 euros).

Therefore, it seems that our court practices generally punish lighter offences such as bodily abuse significantly below the average rate of the corresponding sanction and rather closer to minimum rate. At that, a comparison of average punishments indicates that crimes of domestic violence are punished notably more severely than so-called ordinary offences. Therefore, it cannot be said that imposing punishments on domestic violence would be

particularly lenient compared to analogous cases committed in a relationship other than familial. More so considering that in the case of domestic violence, the average duration of imprisonment exceeds the Estonian average final imprisonment rate for various crimes by a third.

Therefore, if the public has the impression of domestic violence being essentially unpunished in Estonia, this may arise mostly from the following circumstances. Firstly, the direction towards punishing on a low level is common in our punishment practices. This may largely be caused by the fact that resolving court cases mostly takes place by special procedure (out of analysed resolutions, 1% were proceeded by general procedure, the remaining by simplified procedure), for which deciding on the punishment may not be based so much on the sanction, but the agreement of the parties.

Secondly, our criminal policy stresses the replacement of actual imprisonment with imprisonment on probation or various alternative punishments, in which the public may get the impression that the domestic abuser was unpunished, even though legally they received a punishment in the form of community service or imprisonment, from which the person is released with a warning of imposing if they do not behave lawfully and commit a new crime.

In addition, the opinion of unpunishability of domestic violence may occur due to the fact that only up to a third of all committed cases of domestic violence make it to the police. In turn, out of domestic violence cases registered in the police, the procedure was cancelled in half the cases. 75% of cancelled cases are related to circumstances arising from the victim (e.g. the victim and abuser make up) or the question of proof (in which case the victim often also plays a significant role: if for example the victim does not see a doctor after receiving an injury, the presence of injuries is later difficult to prove).

Pursuant to the above, the response to the set hypothesis is: our court system is not excessively lenient in imposing punishments on domestic abusers. At the same time, the author finds that some additions are still necessary in the work of bodies conducting proceedings (courts, prosecutor's office, police): firstly, the bodies conducting proceedings should pay significantly more attention to protecting the victims, as preventing repeated victimisation should be the first priority. One option for it is more active application of a restraining order.

Secondly, the courts should specifically stress that an aggravating circumstance for the person's guilt is committing the act against a family member when creating decisions in

domestic violence cases. This would enable both the offenders and society to be shown that the state protects family values. In court judgments analysed in this paper, this was done only in a few cases.

In addition, the author finds that a big problem with domestic violence is the question of awareness. Preventive work is a very important way of fighting domestic violence. However, the grounds for successful preventive work is public awareness of the problem's nature and different possibilities involved with it. In the case of domestic violence, low awareness can manifest in unclear regulations, distrust of the judicial system, lack of information about different ways to protect the victim as well as options of social protection (shelters, ways to help, etc.). Those gaps in people's awareness directly relate to low reporting of domestic abuse to the police, finding help and other problems that arise with domestic violence. Therefore, the question of increasing awareness should be actively dealt with on the state level so that potential victims of domestic violence would be able to do something to resolve their situation when in a specific situation.

This paper revealed that even though various researches have been conducted in Estonia in recent years concerning domestic violence and statistics have been compiled, the data are largely contradictory. One problem here may be lack of research and statistics. The research has also had different topics and is directed at investigating various aspects of domestic violence; therefore, the data received from it is not uniform or sufficiently stable. The author finds that to receive adequate data that can also be used for solid conclusions, a regular system of conducting researches and compiling statistics should be set up in cooperation with various institutions, providing specific data required.

The author believes that at present, the topic of violence against children is in a particularly weak state. Research shows a high rate of abusing children, from which it can be concluded that realistically, children suffer in families from direct violence against them in significantly more cases than claimed by Estonian police statistics. Therefore, a great share of acts committed against children remains between four walls and information about them does not reach the police. Therefore, violence committed against children in the family should receive special attention, its actual extent should be determined and means to deal with it should be established.

To sum up, it can be said that domestic violence is a multi-faceted problem. The problem has several shortcomings both legally and socially. Several of those have also been addressed in

this paper. However, domestic violence as an issue cannot be eliminated with one specific step or means. To curb domestic violence, the state must deal with the issue on several levels and complex solutions are necessary.

Kasutatud kirjandus

1. Ahas, E. Lähisuhte vägivallast ja lähenemiskeelust. – Märka last. 2011 sügis.
2. Ahven, A. Üldkasuliku töö tulemuslikkuse parandamise võimalustest. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57653/%DCKT+tulemuslikkuse+parandamise+v%F5imalustest_viimane.pdf , 12.04.2014
3. Ahven, A. jt (koost). Kuritegevus Eestis 2008. Tallinn: Justiitsministeerium, 2009.
4. Ahven, A. jt (koost). Kuritegevus Eestis 2011. Tallinn: Justiitsministeerium, 2012.
5. Ahven, A. jt (koost). Kuritegevus Eestis 2012. Tallinn: Justiitsministeerium, 2013.
6. Ahven, A. jt (koost). Kuritegevus Eestis 2013. Tallinn: Justiitsministeerium, 2014.
7. Ahven, A, Kruusement, A, Salla, J. Tingimisi vabastamise ja käitumiskontrolli kohaldamise analüüs. Tallinn, 2013. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=58685/Tingimisi+vabastamise+ja+k%E4itumiskontrolli+kohaldamise+anal%FC%FCs.pdf>, 28.03.2014
8. Ahven, A, Salla, J, Vahtrus, S. Retsidiivsus Eestis. Tallinn, 2010. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52535/11.+Retsidiivsus+Eestis.pdf>, 10.04.2014.
9. Allaste, A-A, Võõbus, V. Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4021/1/Allaste%20ja%20V%20c3%b5c3%b5bus%20%202008.pdf>, 17.02.2014
10. Baker, M, Dryden, J. Families in Canadian Society. Toronto: McGraw-Hill Ryerson, 1993.
11. Bancroft, L, Silverman, J. Vägivallatseja lapsevanemana. Tartu: Naiste Varjupaik, 2007.
12. Brown, K.D. Lapsepõlv ja selle seos hilisemate õigusrikkumistega. – Rajasaar, I. (toim). Rahvusvaheline konverents „Laps ja vägivald“. Ettekanded. Tallinn: Eesti Lastekaitse Liit, 2001.
13. Dobash, R. jt. Family. Critical Concepts in Sociology. London: Routledge, 2003.
14. Eesti noored arvavad, et... ÜRO Lastefondi uurimus. Tallinn: UNICEFi Eesti Rahvuskomitee, 2001.
15. Ferguson, H. jt. Ending gender-based violence: A call for global action to involve men. Stockholm: Sida, 2004.

16. Filipčič, K. Legal Responses to Domestic Violence: Promises and Limits. - Gaber, M. (koost). Violence in the EU examined. Ljubljana: University of Ljubljana 2009.
17. Foreman, S., Dallos, R. Social Problems and the Family. London, 1993.
18. Frude, N. Understanding Family Problems. A psychological Approach. West Sussex, 1991.
19. Gaber, M jt. Gendering Violence against Women, Children and Youth. - Gaber, M. (koost). Violence in the EU examined. Ljubljana: University of Ljubljana 2009.
20. Ginter, J. jt. Eesti karistuspoliitika: vabadusekaotuslikud karistused. Üleminek totalitaarriiklikust karistusõigusest õigusriiklikku karistusõigusesse. Tallinn: Juura, 2004.
21. Gough, D. Lastekaitse süsteemide ja teenuste arendamine. – I. Rajasaar (toim). Rahvusvaheline konverents „Laps ja vägivald“. Ettekanded. Tallinn: Eesti Lastekaitse Liit, 2001.
22. Hearn, J. Education as Intervention against Men´s Violence to Known Women: Research, Policy and Practice Perspective. - Eliasson, M. (koost). Undoing Harm. Uppsala: Uppsala universitetet, 2004.
23. Ibrus, K. Perevägivald: küsimus on inimõigustes. Eesti Päevaleht. 19.08.2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.epl.ee/artikkel/475928>, 02.02.2014
24. Ibrus, K. Volinik: Eesti politsei peab sekkuma perevägivalda. – Eesti Päevaleht. 26.06.2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/volinik-eesti-politsei-peab-sekkuma-perevagivalda.d?id=51172044>, 23.01.2014
25. Juhtkiri: “Pekske naisi, meil on suva” – Delfi. 26.04.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/juhtkiri-pekske-naisi-meil-on-suva.d?id=44793471>, 02.05.2014
26. Karu, M. jt. Lapse õiguste ja vanemluse monitooring. Laste ja täiskasvanute küsitluse kokkuvõte. Tallinn, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooringu_kokkuvote.pdf , 28.01.2014
27. Kase, H. (koost). Lähisuhtevägivald. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2004.
28. Kase, H, Pettai, I. (koost). Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Politseistatistika analüüs. Tallinn, 2005. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20775/Perev%E4givald_L%E4neEestis2004.2005.Politseistatistika+analyys.pdf , 07.01.2014
29. Kase H, Pettai, I. (koost). Sünnitaja käitumine ja koduvägivald Eestis. Tallinn, 2006. Kättesaadav arvutivõrgus:

- http://www.ammaemand.org.ee/m_files/b80f487098a8654d7a2345a675cde229.pdf,
03.03.2014
30. Klopets, U, Reinthal, T. Kohtupraktika analüüs. Tallinn, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.riigikohus.ee/vfs/861/Kohtupraktika%282009%29.pdf>, 11.04.2014
31. Kergandberg, E, Pikamäe, P. (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn:
Juura, 2012
32. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50603/Kriminaalpoliitika+arengusuunad+aastani+2018.pdf>, 20.02.2014
33. Laste väärkohtlemise diagnostikasüsteem. Tallinn, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/lapsed/lastekaitse/VKD_kontseptsioon.pdf, 17.02.2014
34. Laste väärkohtlemine peres. Juhendmaterjal perevägivald ennetamiseks ja vähendamiseks. 29.11.2011. Kättesaadav internetis:
<http://www.kuriteoennetus.ee/perevagivald>, 14.01.2014
35. Lastekaitse seaduse eelnõu seletuskiri 27.12.2013. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://eelnoud.valitsus.ee/main#S6kMzXWZ>, 24.01.2014.
36. Linno, M. jt. Perevägivald levikut soodustavad riskid ja perevägivald ulatus praktikute hinnangutes. Uurimisaruanne. Tallinn, 2011. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55587/Perev%20v%20givald+riskid+ja+ulatus+praktikute+hinnangutes.pdf>, 16.12.2013.
37. Lohk, M. Eesti Emade Ühendus: riik ei kaitse naisi ja lapsi vägivaldsete meeste eest. – Postimees. 09.06.2011. kättesaadav arvutivõrgus:
<http://naine24.postimees.ee/464494/eesti-emade-uhendus-riik-ei-kaitse-naisi-ja-lapsi-vagivaldsete-meeste-est>, 02.05.2014
38. Lõhmus, A. Kuidas lahendada 7 Eesti suurimat muret? – Maaleht. 23.05.2013.
Kättesaadav arvutivõrgus: <http://maaleht.delfi.ee/news/uudised/eestiuudised/kuidas-lahendada-7-eesti-suurimat-muret.d?id=66171448>, 02.05.2014
39. Lähisuhtevägivald. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus/valdkonnad/lahisuhtevagivald.html>, 13.12.2013
40. Madise, Ü. jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012.
41. Paabo, R. jt (koost). Lähisuhtevägivald juhtumid, 2012. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://politsei.ee/dotAsset/286436.pdf>, 18.12.2013

42. Paats, M. Vägivald paarisuhtes – müüdid ja tegelikkus – Eesti Statistika Kvartalikirj. 2010, 3. Kättesaadav arvutivõrgus: www.stat.ee/dokumendid/51818, 03.04.2014
43. Paet: naistevastane vägivald on rahvusvaheliste inimõiguste rikkumiste häbiväärseim osa.- Delfi. 26.11.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/paet-naistevastane-vagivald-on-rahvusvaheliste-inimoiguste-rikkumiste-habivaarseim-osa.d?id=67159544>, 19.02.2014
44. Papp, K. jt. KISS (Küpsemine Inimsuhted Sõbrad Seksuaalsus): noorsoouuring 1999. Tartu: Guttenberg, 2001.
45. Penu, A-M. Anna-Maria Penu: perevägivalla ohvrid vajavad eraldi kaitset. – Postimees. 24.08.2009 Kättesaadav arvutivõrgus: <http://arvamus.postimees.ee/155329/anna-maria-penu-perevagivalla-ohvrid-vajavad-eraldi-kaitset>, 23.01.2014
46. Perttu, S, Kaselitz, V. Kuidas aidata perekonda, milles esineb vägivald – juhiseid tervishoiutöötajatele. Tartu: MTÜ Naiste Varjupaik, 2006.
47. Politsei. Juhendmaterjal perevägivalla ennetamiseks ja vähendamiseks. 05.12.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40367>, 07.02.2014
48. Reinthal, T. Ülekriminaliseerimine. Tartu, 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/995/2010_Lisa%20%20%28Ulekriminaliseerimine_analuis%29.pdf, 01.04.2014
49. Riigi kuritegevusevastased prioriteedid. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/26990>, 23.01.2014
50. Riigi peaprokuröri juhis 12.04.2007 nr RP-1-4/07/3 p 5. Prokuratuuri koduleht. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.prokuratuur.ee/sites/www.prokuratuur.ee/files/elfinder/article_files/Riigi%20peaprokur%C3%B6ri%20juhis%20KrMS%20202-203%27%20kohaldamise%20kohta%20koos%20muudatustega%20%2023%2012%202009.pdf, 29.04.2014
51. Romith, T. Children and Youth Victims of Violence in the Family. - Gaber, M. (koost). Violence in the EU examined. Ljubljana: University of Ljubljana 2009.
52. Salla, J, Surva, L. Perevägivalla juhtumite menetluspraktika 2010. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56017/Perev%E4givalla+menetluspraktika+anal%FC%FCs++Justiitsministeerium+2011+avalik.pdf>, 10.04.2014

53. Sild, A. Lähisuhtevägivald. Ettekanne naiste varjupaikade töötajate ja koostööpartnerite koolitusel 28.-29.08.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: http://naisteliin.ee/files/76_LSV.pdf 17.01.2014
54. Soonets, R. jt. Laste väärkohtlemine. Tartu: Atlex, 1997.
55. Sootak, J. Sanktsiooniõigus. Karistusõiguslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine. Tallinn: Juura, 2007.
56. Sotsiaalkampania “Käed on hoidmiseks, mitte karistamiseks” tutvustusmaterjal. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.sinamina.ee/ee/projektid/sotsiaalkampaniad-2/kaed-on-hoidmiseks-taust/>, 10.04.2014
57. Tamm, K, Kruusement, A. Elektroonilise valvega lähenemiskeelu kohaldamise analüüs. Tallinn, 2012. Lk 3. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56473/ELEKTROONILISE+VALVEGA+L%C4HENEMISKEELU+KOHALDAMISE+ANAL%DC%DCS.+Justiitsministerium.+2012.pdf>, 02.05.2014
58. Tamm, K, Tammiste, B. Lähenemiskeelu kasutamine kriminaalmenetluses. Tallinn, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52532/L%E4henemiskeelu+kasutamine+kriminaalmenetluses.pdf>, 28.03.2014
59. Uritam, A. Lapsed ja nende karistamine: kas lüüa või mitte? – Juridica, 2007, nr 8.
60. Viljak, K. Miks naise põlema süüdanud mehele tuli vaid tingimisi karistus? – Delfi. 12.02.2013. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://naistekas.delfi.ee/suhted/suhted/miks-naise-polema-suudanud-mehele-tuli-vaid-tingimisi-karistus.d?id=65667608>, 13.04.2014
61. Vägivalla liigid paarisuhtes. Juhendmaterjal perevägivalla ennetamiseks ja vähendamiseks. 29.11.2011. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.kuriteoennetus.ee/40353>, 14.01.2014
62. Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49975/V%E4givalla+v%E4hendamise+arengukava+aastateks+2010-2014.pdf>, 21.12.2013
63. Väli, M. Perevägivald - Riigikogu Kantselei Teemaleht. 2012. Nr 9. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://riigikogu.ee/doc.php?172613>, 12.12.2013
64. Väli, M, Kirch, M. Lähenemiskeelu regulatsioon ja perevägivalla statistika. Kättesaadav arvutivõrgus: www.riigikogu.ee/doc.php?55617, 31.03.2014

Kasutatud muu materjal

65. Karistusõiguse revisjon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/revisjon>, 23.01.2014
66. Lunt, K. Pevkur: 2014 on karistusõiguse korrastamise aasta. Justiitsministeeriumi pressiteade 22.01.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/59321>, 23.01.2014
67. Muudatused. Karistusõiguse revisjon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/muudatused>, 23.01.2014
68. Sotsiaalse rehabilitatsiooni programmid õigusrikkujale. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.vangla.ee/51223>, 05.04.2014
69. Statistikaamet korrigeeris aastate 2000-2013 rahvaarvu. Statistikaameti pressiteade. 17.01.2014. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.stat.ee/72428>, 29.04.2014
70. Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST01: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste kokkupuude paarisuhte vägivaldaga alates 15. eluaastast elukoha järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastast/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014.
71. Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST04: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste naiste kokkupuude paarisuhte vägivaldaga alates 15. eluaastast elukoha/vanuse/hariduse/rahvuse järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastast/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014.
72. Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST05: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste meeste kokkupuude paarisuhte vägivaldaga alates 15. eluaastast elukoha/vanuse/hariduse/rahvuse järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastast/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014.
73. Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalda kohta 2008-2009. JST06: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste kokkupuude paarisuhte vägivaldaga alates 15. eluaastast elukoha/vanuse/hariduse/rahvuse järgi. Kättesaadav arvutivõrgus: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/02Alates_15_eluaastast/02Alates_15_eluaastast.asp, 14.01.2014.

74. Statistikaameti uuring paarisuhte vägivalla kohta 2008-2009. JST11: Paarisuhte kogemusega 15-74-aastaste kokkupuude paarisuhte vägivallaga viimase 12 kuu jooksul elukoha järgi. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Sotsiaalelu/17Eigus_ja_turvalisus/035Paarisuhte_vagivald/04Viimase_12_kuu_jooksul/04Viimase_12_kuu_jooksul.asp, 14.01.2014
75. Taust. Karistusõiguse revisjon. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/taust>, 25.01.2014
76. Uuringute ja analüüside nimekiri. Vägivallakuriteod. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/vagivald>, 25.01.2014

Kasutatud õigusaktid

1. Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon (CETS No. 210) 11.05.2011 - <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%202010%20Estonian.pdf>, 01.05.2014
2. Euroopa Parlamendi 5. aprilli 2011 a resolutsioon naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi uue poliitilise raamistiku prioriteetide ja põhijoonte kohta (2010/2209(INI) – ELT C 296, 02.10.2012
3. Eesti Vabariigi lastekaitse seadus - RT 1992, 28, 370 ... RT I, 13.12.2013, 12
4. Eesti Vabariigi põhiseadus - RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2
5. Karistusseadustik - RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 26.02.2014, 6
6. Kriminaalmenetluse seadustik - RT I 2003, 27, 166 ... RT I, 26.02.2014, 8
7. Perekonnaseadus - RT I 2009, 60, 395 ... RT I, 27.06.2012, 12
8. Politsei ja piirivalve seadus - RT I 2009, 26, 159 ... RT I, 15.03.2014, 31
9. Sotsiaalhoolekande seadus - RT I 1995, 21, 323 ... RT I, 21.03.2014, 5

Kasutatud kohtupraktika

RKKK otsus 3-1-1-33-07
 RKKK otsus 3-1-1-77-11
 RKKK otsus 3-1-1-14-07
 RKÜK otsus 3-4-1-2-01
 RKKK otsus 3-1-1-79-03

RKKK otsus 3-1-1-86-04

RKKK otsus 3-1-1-93-12

RKKK otsus 3-1-1-30-08

RKKK otsus 3-1-1-103-06

Lühendid

KarS – karistusseadustik

KrMS – kriminaalmenetlusseadustik

PS – Eesti Vabariigi põhiseadus

LaKS – Eesti Vabariigi lastekaitse seadus

PKS – perekonnaseadus

VÕS - võlaõigusseadus

PPVS – politsei ja piirivalve seadus

EL – Euroopa Liit

EN – Euroopa Nõukogu

JM – Justiitsministeerium

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

WHO – World Health Organization, tõlkes Maailma Terviseorganisatsioon

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ragne Tsätko (sünnikuupäev: 16.04.1977)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Perevägivald Eestis“, mille juhendaja on professor Jaan Sootak,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014 a.